

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ PRVNÍ ROČNÍK

5

Vojenskopolitické aspekty XXVI. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu

Soudobou epochu charakterizuje přechod od kapitalismu k socialismu ve světovém měřítku. Hlavní revoluční síly současnosti, především světová socialistická soustava, prokazují stále výraznější vliv na světové dění. Světová kapitalistická soustava prožívá četné politické, ekonomické i morální krize, jež jsou průvodním jevem všeobecné krize kapitalismu. I přesto, že v jednotlivých směrech dochází v kapitalistických státech k dynamickému rozvoji, tato krize v politice, ekonomice a ideologii se stále prohlubuje. Rozpory vlastní antagonistickému výrobnímu způsobu se v mnoha směrech zosťují. Pokusy přizpůsobovat se nové situaci, například cestou státně monopolních zásahů či na bázi vědeckotechnické revoluce, nemohou v žádném případě vést k dlouhodobé stabilizaci kapitalismu jako systému.

Ve světové politice, ve všech formách třídního boje, se zintenzivňuje zápas dvou protikladných směrů, dvou sil. Odraz tohoto zápasu ve vojenskopolitické sféře se promítá do oblasti mezinárodní situace a mezinárodních vztahů. Politika agrese, horečného zbrojení a příprav války je v příkrém rozporu s politikou míru, uvolňování napětí a mírového soužití, kterou prosazují socialistické země. Není náhodné, že právě těmto otázkám v takovém rozsahu a hloubce věnoval pozornost XXVI. sjezd KSSS.

Vojenskopolitickou situaci charakterizoval sjezd na jedné straně z hlediska růstu aktivity mírumilovných sil, ale zároveň věcně poukázal na přechod imperialismu od realističtějších stanovisek, známých z období sedmdesátých let, k nástupu politiky „tvrdého kursu“, zejména uplatňovanou některými představiteli USA. „Situaci komplikuje“, uvedl ve zprávě L. I. Brežněv, „že politika agresivních imperialistických sil již vyvolala značné zvýšení mezinárodního napětí se všemi nebezpečnými důsledky, jež z toho vyplývají.“ (RP 24. 2. 1981) Narušování procesu uvolňování napětí i bezprostřední útoky proti němu nabývají nyní v politice imperialismu v některých směrech na převahu. Státy NATO, především USA, usilují o narušení vojenské rovnováhy ve svůj prospěch. V boji dvou tendencí — k uvolňování napětí a k jeho zosťování — znamená nynější kurs americké vlády nové nebezpečí pro mír. Tím naléhavěji vystupuje požadavek negovat tendence agresivních sil k získání převahy ve světě a úkol vrátit vývoj mezinárodních vztahů na cestu uvolňování napětí.

Jednání sjezdu a jeho závěry jsou předmětem značného zájmu a pozornosti i v naší ČSLA. Je žádoucí se s nimi seznámat a využívat jich ke zkvalitňování práce velitelů a odborných náčelníků, politických pracovníků i stranických, sva-

záckých a odborových organizací, na všech stupních velení, u všech útvarů, jednotek a zařízení v naší armádě. Je nutné chápat zejména jejich charakter, ducha a celistvost a v tomto směru si osvojit globální pohled na aktuální úkoly budování a obrany socialismu, ale zároveň jich využívat jako podněty ke zkva-

litňování práce ve vojenskoodborné, politickoorganizační, ideově výchovné, materiálně technické a další práci, i v zájmu rozvíjení socialistických vztahů. Ve spojení s konkrétní aplikací závěrů XVI. sjezdu KSČ se materiály XXVI. sjezdu KSSS stávají základnou dlouhodobé orientace naší práce.

Úsilí soudobého antikomunismu o zostření mezinárodního napětí a narušování světového revolučního procesu

Soudobý antikomunismus je hlavní ideově politická zbraň imperialismu v boji proti hlavním revolučním silám současnosti. Představuje jej souhrn agresivních politických, ekonomických, vojenských a ideologických prostředků, zaměřených proti komunistické ideologii a socialistické praxi. Jeho těžiště tvoří antisovětiismus. Třídní základnou antikomunismu je světová reakce, především imperialismus. Odrazí se v něm zájmy monopolů, vojensko-průmyslových komplexů, militaristických a neofašistických kruhů apod.

Ve své militantní, hrubé a primitivní podobě usluje antikomunismus o to, likvidovat komunismus cestou ozbrojeného násilí, zejména válkami. Toto násilí v plánech i praxi antikomunismu hrálo vždy významnou roli. Agresivní síly imperialismu tvořily a tvoří jeho hlavní oporu. Již na XXV. sjezdu KSSS poukázal generální tajemník strany L. I. Brežněv na tuto skutečnost slovy: „Zkušenosti revolučního hnutí posledních let názorně ukázaly, že jsou-li nadvláda monopolistického kapitálu a jeho političtí chráněnci opravdu ohroženi, imperialismus se chopí všech prostředků a zřekne se i zdání jakékoli demokracie.“ (XXV. sjezd Komunistické strany Sovětského svazu, Svoboda Praha 1977, s. 29.)

Antikomunismus byl po druhé světové válce povýšen na úroveň státní politiky a státní ideologie. Proniká do všech rozhodujících sfér vnitřní i zahraniční politiky kapitalistických států, do nejrůznějších oblastí společenského života. Rostoucí tendence k militarizaci, aktivizace válečných sil, nepochybně souvisí s obížením, které kapitalistický svět prodělává, ale rozhodujícím faktorem zesílené agresivity imperialismu je právě antikomunismus. Jestliže sledujeme konkrétní projevy agresivní podstaty imperialismu (např. v otázce vojenskostrategických koncepcí NATO, růstu vojenských výdajů, horečném zbrojení, budování vojenských základů, ve vývoji buržoazních armád atd.), získáváme ucelenější obraz nejen o charakteru a intenzitě zbrojení, ale zejména

o vojenskostrategické základně antikomunistických plánů.

Vojenskostrategická problematika dneška se koncentruje především k otázkám boje proti válce, za upevnění míru. Tento problém tvoří dva neodlučitelné aspekty: boj proti agresivním plánům imperialismu, proti odpůrcům uvolňování napětí ve světě a konkrétní opatření k upevnění obranyschopnosti socialismu, k posílení mírových sil ve světě.

Socialistické země usilují o uhájení procesu uvolňování, o to „dát mu energický rytmus“ a dosáhnout, aby chytlo „druhý dech“. Kapitalistické státy toto úsilí systematicky maří a snaží se nejen o návrat k recidivám studené války, ale zejména o uplatňování politiky „z pozice síly“, o prosazování nadvlády a donucení vůči jiným státům a národům. Prostřednictvím své vojenské politiky se pokoušejí vyvíjet nátlak i na země světové socialistické soustavy. Tato tendence zákonitě zhoršuje vztahy mezi zeměmi a zvyšuje nebezpečí konfliktu.

Zvlášť závažným nebezpečím pro světový mír jsou konkrétní akce imperialistických států v otázkách jaderného vyzbrojování. Nejenže blokují možnost jednání a dohod, které se týkají strategických jaderných zbraní, ale jsou cestou narušení vojenské rovnováhy, především v Evropě. Zámysl USA mít v tomto desetiletí k dispozici 200 mezikontinentálních strategických raket typu MX, plán na rozmístění asi 600 amerických jaderných raket středního doletu v západní Evropě (108 typu Pershing 2 a 464 střed s plochou dráhou letu), orientace na kvantitativní a kvalitativní rozvoj strategických zbraní spolu s celkovou koncepcí modernizace a „dozbrojení“ je typickým rysem v plánu na získání vojenskostrategické převahy USA a NATO ve světě.

Mírová iniciativa socialistických zemí, vyjadřovaná např. již řadu let v deklaracích Politického poradního výboru členských států Varšavské smlouvy, odhaluje nebezpečné tendence, jež v mezinárodní situaci vytváří politika imperialistických

kruhů, ale zároveň přináší konkrétní a věcné návrhy na zmírnění napětí ve světě. Vychází z faktu, že zájem socialistických států o zajištění jejich obranyschopnosti a bezpečnosti, jejich kroky k zajištění vnějších podmínek pro realizaci ekonomického a sociálního programu strany a společnosti, jsou v souladu s politikou udržení míru ve světě. Naše úsilí směřuje k tomu, čelit vojenskému vydírání států NATO, udržet vojenskou rovnováhu ve světě, jít cestou snižování ozbrojených sil a výzbroje, především v Evropě. Znamé myšlenky dokumentů komunistických a dělnických stran o tom, že lidstvo je již unaveno životem na hromadách zbraní, že je třeba jít cestou uvolňování ve vojenské oblasti a odzbrojení, jsou doprovázeny i konkrétními kroky v tomto směru, které uskutečňuje Sovětský svaz. Žel, u států agresivního bloku nenachází tato naše mírová iniciativa žádoucí odezvu, spíše naopak.

Opakovaně socialistické státy zdůrazňují, že neexistuje druh výzbroje, který bychom nebyli připraveni omezit či snížit, při dodržení zásady neohrožení bezpečnosti žádné strany. Jednoznačně poukazyjeme na to, že „Rozhodujícího pokroku v zastavení horečného zbrojení je možno dosáhnout. Musí však být vynaloženo veškeré úsilí k tomu, aby se tato možnost stala skutečností“. (Deklarace členských států Varšavské smlouvy z r. 1978 — Rudé právo, 24. 11. 1978). Při příležitosti 25. výročí vzniku našeho obranného společenství Varšavské smlouvy v roce 1980 byly posouzeny nové nebezpečné tendence NATO, které směřují k zostření napětí ve světě, zejména nové kolo horečného zbrojení. Návrhy jednat o uzavření celosvětové smlouvy o nepoužití síly, o zastavení výroby jaderných zbraní a o postupném snižování jejich zásob až do jejich úplné likvidace, o zákazu výroby nových druhů a nových systémů zbraní hromadného ničení a o snížení vojenských rozpočtů, vyjadřují obsah a směry naší mírové iniciativy. Na opačné tendence však rozhodně odpovídáme: „...pokud existuje blok NATO a ve snaze o dosažení vojenské převahy i nadále zvyšuje svůj vojenský potenciál, budou členské státy Varšavské smlouvy přijímat všechna opatření nezbytná pro udržení své obranyschopnosti na potřebné úrovni. Budou vždy dbát o spolehlivou bezpečnost svých národů“ (Deklarace členských států Varšavské smlouvy z r. 1980 — Rudé právo, 16. 5. 1980).

XXVI. sjezd KSSS posoudil novou situaci v důsledku politiky agresivních imperialistických sil. Vychází z mezinárodního

poměru sil ve světě, odhaluje cíle a charakter tzv. dvojí strategie NATO. Ukazuje, že dřívější návrhy k upevnění mezinárodní bezpečnosti a omezení zbrojení, které SSSR a další státy na různých úrovních předkládaly, zůstávají i nadále v platnosti. Návrhy na konstruktivní dialog mezi SSSR a USA, na zavedení moratoria na rozmisťování nových raketových jaderných prostředků středního doletu v Evropě, na omezení výroby ponorek, modernizaci balistických raket a další podobné návrhy, nacházejí ve světě značný ohlas. L. I. Brežněv zdůraznil ve zprávě o činnosti: „Nynější vojenskostrategická rovnováha mezi SSSR a USA, mezi Varšavskou smlouvou a NATO, slouží objektivně zachování míru ve světě. Neusilovali jsme a neusilujeme o vojenskou převahu nad druhou stranou. Taková naše politika není. Nedovolíme však také, aby byla taková převaha získána nad námi. Podobné pokusy jsou naprosto bezperspektivní, právě tak, jako snaha jednat s námi z pozice síly“ (Rudé právo, 24. 2. 1981).

Vojenskopolitická orientace imperialismu nejen ohrožuje světový mír. Má zároveň vést k narušování světového revolučního procesu. Děje se tak posunem různých reakčních sil v dnešním světě směrem doprava, zesílením antikomunistických, antisovětských tendencí. V oblasti ideologického působení vůbec, a zejména v ideodiverzní činnosti vedené proti socialistickým zemím, antikomunistické síly šíří mýtus o „sovětské vojenské hrozbě“, napadají zahraniční politiku socialistických států a zvláště opatření k zajištění naší bezpečnosti a růstu obranyschopnosti. Smysl podobného tažení je nepochybný: je zastíracím manévrem agresivního, antikomunistického. kursu soudobého imperialismu.

Spojitost mezi vojenskostrategickými koncepcemi USA a NATO a aktivizací protisocialistických sil ve světě je stále výraznější. V podvratné činnosti imperialismu zaměřené na podkopávání a narušování světových revolučních sil, především socialistického světa, je využívána široká škála forem, metod a prostředků. Mezi nimi získávají dnes prioritou prostředky ozbrojeného násilí. Pro soudobý antikomunismus představuje vojenská síla nástroj tlaku na socialistické země, zálohu v boji proti společenskému pokroku. Mezinárodní poměr sil a především růst vojenské síly států Varšavské smlouvy činí agresivní tendence a plány imperialismu stále iluzornějšími. Nicméně jejich nebezpečnost nelze přehlížet a v zájmu socialismu a míru nutno přijímat rozhodná opatření.

Realizace ekonomického programu KSSS — cesta posilování ekonomických základů obranyschopnosti socialismu

Obranný potenciál socialistického státu je podmínován jeho vojenskou silou. Vojenská síla státu vyjadřuje schopnost vést válku při maximálním využití materiálních a kulturních sil společnosti. Vytváří ji souhrn řady potenciálů (morální politický, ekonomický, vojenský, vědeckotechnický a další) a představuje složitě strukturalizovaný systém s cílovým chováním. Pouze co nejpřesnější kvantitativní a kvalitativní postižení jednotlivých podsystémů nám umožní vytvářet si představu o konkrétní vojenské síle. Je třeba mít na vědomí i existenci různých nekvantifikovatelných aspektů jednotlivých potenciálů.

Základy vojenské síly socialistického státu se opírají v podstatě o dva činitele: o charakter společenského zřízení, které odráží dané výrobní vztahy, a o ekonomiku.

Ekonomické základy vojenské síly státu vyjadřují ekonomické možnosti vedení války i schopnost tyto možnosti realizovat. Tvoří materiálně technickou základnu vedení války. Zahrnují především lidské zdroje, výrobní kapacity průmyslu, zemědělství, dále surovinové, energetické a palivové zdroje, dopravu a spoje a další. Agregátním ukazatelem úrovně ekonomických základů vojenské síly státu je úhrnný společenský produkt a národní důchod (v celkovém objemu a v přepočtu na hlavu). Tim je však postižen jen rámcový vztah mezi ekonomikou a válkou. Je nepochybné, že hlubší pohled na problematiku vyžaduje sledovat řadu dalších aspektů jako: strukturu národního hospodářství, vědeckotechnický potenciál, produktivní práce, mechanismus fungování ekonomiky, úroveň plánování a řízení, kvalitu a efektivnost a další.

Ekonomická strategie KSSS vychází z Programu KSSS, přijatého na XXII. sjezdu a rozpracovaného v následujících sjezdech. Směřuje k vytváření ekonomických předpokladů pro vzestup hmotné a kulturní úrovně lidu, v zájmu všestranného a harmonického rozvoje socialistické osobnosti. Vnější aspekty budování socialismu a komunismu vyžadují věnovat potřebné zdroje, síly a prostředky k zabezpečování obrany, a proto musí být ekonomická problematika posuzována i v této souvislosti. Závislost války na ekonomice, na stupni rozvoje výroby, účinnosti výrobních sil a charakteru výrobních vztahů odhalil B. Engels. V. I. Lenin zdůrazňuje, že: „Spojitost mezi vojenskou organizací ze-

mě a veškerým jejím ekonomickým a kulturním zřízením nebyla ještě nikdy tak úzká, jako nyní.“ (V. I. Lenin, Spisy, sv. 8, Praha 1954, s. 44.) Tyto obecné závěry platí i dnes, přestože ve vztahu mezi ekonomikou a válkou došlo k mnoha novým jevům.

Zásadní změny ve vztahu ekonomiky a války a nové jevy v procesu ekonomického zabezpečování obrany jsou respektovány i v jednání XXVI. sjezdu KSSS. Sovětský lid vstupuje do nového desetiletí s odhodláním učinit je desetiletím hrdinských pracovních činů a úspěchů. Hlavní směry hospodářského a sociálního rozvoje SSSR na léta 1981 až 1985 a na období do roku 1990 vymezují konkrétní ekonomické úkoly jak z hlediska realizace sociálně ekonomického programu strany, tak ve vztazích k zajištění obrany vzhledem k možnému vývoji mezinárodní situace.

Růst ekonomických základů obranyschopnosti SSSR dokumentují výsledky hospodářského vývoje v sedmdesátých letech. Dynamický rozvoj všech sfér a stránek života přesvědčivě dokazují statistické údaje. Jen za poslední rok desáté pětiletky byl růst průmyslové výroby 3,4krát větší než celková průmyslová výroba za všechny předválečné pětiletky dohromady. Úhrnný společenský produkt je dnes proti roku 1940 více než 14krát větší. Výrazně se změnila struktura národního hospodářství ve prospěch růstu nových progresivních odvětví. Jen za poslední desetiletí vzrostla produktivita práce téměř o 50 procent. Materiálně technickou základnu SSSR charakterizuje vysoká úroveň výrobních sil.

Je třeba mít na paměti, že „váha“ jednoho procenta přírůstku produkce je různá. V minulosti byl roční přírůstek výroby poměrně veliký. V současných podmínkách, vzhledem ke značnému vzrůstu objemu výroby, je poněkud nižší. To však neznamena pokles dynamismu ekonomického rozvoje, protože tento je nutno sledovat nejen v procentním přírůstku proti předchozímu roku či pětiletce, ale hlavně v absolutních veličinách. Jedno procento přírůstku průmyslové výroby v roce 1960 představovalo 1 miliard 574 milionů rublů, v roce 1970 již 3 miliardy 743 milionů a roku 1980 více než 6 miliard 190 milionů rublů. (Komunist vooruženných sil, roč. 1981, č. 2, s. 20.)

Mimořádný význam z hlediska posilování ekonomických základů obranyschopnosti SSSR má orientaci na intenzifikační

faktory ekonomického rozvoje, především na vědeckotechnický pokrok, vysokou kvalitu a efektivnost, ale i na šetrné a hospodárné zacházení se zdroji.

Předseda rady ministrů SSSR N. Tichonov ve svém referátu zdůrazňuje: „Všestranné zvyšování efektivnosti výroby je principiálním základem nynějšího hospodářského rozvoje a nejdůležitějším hospodářskopolitickým úkolem nynější etapy budování komunismu.“ (Rudé právo, 2. 3. 1981.) Je zřejmé, že kritéria ekonomických úspěchů se stále více posouvají k těmto kvalitativním aspektům. Tato skutečnost je významná ekonomicky, politicky, sociálně i vojensky, protože je přímo či zprostředkovaně spojena se soudobými aspekty vědeckotechnické revoluce ve vojenském i úrovni obranyschopnosti. V růstu obranného potenciálu se některé kvalitativní stránky ekonomického rozvoje, především faktor vědeckotechnického pokroku, stávají dominantním a limitujícím činitelem vojenské síly státu.

Zvláštní důležitost v ekonomickém rozvoji SSSR vůbec a z hlediska obranyschopnosti zvláště, má nepochybně oblast surovinové a palivoenergetické základny.

Je známou skutečností, že SSSR má velké zdroje a nesmírné potenciální možnosti, zejména v prostoru Sibíře. Využívání zdrojů na východě a severu je však spojeno s růstem nákladů a dalšími problémy. Těžba plynu, ropy a dalších surovin ze západní Sibíře se přesto stane v tomto desetiletí nepochybně činitelem, který silně ovlivní život celé sovětské společnosti. Stačí uvést jen údaje, které se týkají ropy. Z této oblasti bylo v roce 1970 získáno 31 miliónů tun, roku 1975 již 148 miliónů. Projekt těžby pro rok 1985 předpokládá získat 38 až 395 miliónů tun právě ze západní Sibíře. Také celý přírůstek těžby plynu v 11. pětiletce má být získán právě v těchto oblastech.

Kritický pohled na některé obtíže a nedostatky v oblasti ekonomického rozvoje je spojován s tím, že jsou vytyčovány konkrétní úkoly k jejich odstraňování a překonávání.

Častou příčinou potíží je to, že nejsou plně překonány tradice, návyky a setrvačnost v práci, spojené s obdobím extenzivního ekonomického růstu, s fází ekonomického vývoje, v níž dominovala kvantitativní kritéria úspěchů. Změny v ří-

zení národního hospodářství, morální a hmotná stimulace, využívání předností socialistické ekonomické integrace v rámci RVHP, mobilizační charakter vytyčených programů a především stranický a politický přístup k řešení sociálních, ekonomických a vojenskopolitických problémů — to vše je zároveň cestou rozvíjení a upevňování obranného potenciálu SSSR.

„Vždyť právě v hospodářství se tvoří základy plnění sociálních úkolů, upevňování obranyschopnosti země, základy aktivní zahraniční politiky,“ uvedl ve zprávě na sjezdu L. I. Brežněv. Úroveň, tendence vývoje, využívání zdrojů sil a prostředků, vazby na vnější ekonomický pohyb a celková ekonomická síla a vyspělost SSSR se promítají do vojenskopolitické problematiky dnešního světa. Ekonomicko-sociální rozvoj sovětské společnosti se tak v širších dimenzích stává faktorem udržení míru ve světě.

Sjezdová jednání komunistických a dělnických stran jsou nejen příležitostí k analýze dosažených výsledků a hodnocení plnění linie strany v různých oblastech života společnosti. Jsou zároveň vytyčením dalších hlavních postupů a směrů v politickém, ekonomickém a sociálním rozvoji společnosti. Ve sjezdovém jednání se odrážejí bezprostřednější i perspektivní úkoly, které společnost musí řešit, aby realizovala program a cíle, jež si vytyčila. Leninský požadavek jednoty budování a obrany socialismu má na každém z těchto sjezdů svoji konkrétní podobu.

Je žádoucí, abychom na všech stupních velení ČSLA ve všech útvarech, jednotkách a zařízeních, zodpovědně studovali sjezdové dokumenty. Zkušenosti SSSR a KSSS, jejichž teoretickým zobecněním je i XXVI. sjezd KSSS, jsou pro nás zdrojem poučení a inspirací pro další práci na všech úsecích. Při rozpracovávání závěrů XVI. sjezdu KSČ musíme těchto zkušeností plně využívat i pro zdokonalování řídicí, organizační, stranickopolitické a ideové výchovné práce. Jedině touto cestou lze zabezpečovat plnění vojenskopolitické linie naší strany a přispívat ke zvyšování akceschopnosti a bojovnosti armádní stranické organizace i ke splnění úkolů, které naše armáda před sebou má.

Stranickopolitická práce při zabezpečování a realizaci úkolů bojové a mobilizační pohotovosti u místních vojenských správ

Se zabezpečením vysoké bojové a mobilizační pohotovosti u vojsk, zejména při realizaci úkolů spojených s jejich doplňováním mobilizačními zálohami, úzce souvisí činnost místních vojenských správ (MVS). Rozsah úkolů k zabezpečení bojové a mobilizační pohotovosti (BoMoPo) u MVS proto vyžaduje zaměřit pozornost na rozvoj stranickopolitické práce a propracovanost jejího obsahu v jednotlivých stupních bojové pohotovosti, v závislosti na ty úkoly, které jsou v činnosti rozhodující.

Získané poznatky potvrzují, že úsilí pracovníků MVS směřuje ke komplexnímu zabezpečení úkolů BoMoPo. Tomu napomáhají organizovaná praktická zaměstnání, při kterých se procvičují jednotlivé situace, s cílem zkvalitňovat činnost vykonavatelů. Kladem je, že se postupně v těchto zaměstnáních prosazují politická hlediska, kterými se sleduje rozvíjet, postupně ujašňovat a propracovávat obsah stranickopolitické práce.

Stranickopolitická práce v jednotlivých stupních bojové a mobilizační pohotovosti

Význam politického zabezpečení bojové a mobilizační pohotovosti u MVS je dán závažností a značnou složitostí úkolů, které musí splnit při zabezpečování vojsk jak v době míru, tak zejména při jejich doplňování všemi druhy mobilizačních záloh v době mimořádných opatření.

Stranickopolitický vliv musí proto působit na řadu faktorů, které v sobě činnost MVS zahrnuje.

Jde zejména o požadavek:

— cílevědomého vytváření morálně politického uvědomění všech příslušníků a vykonavatelů,

Nedostatky, které se však v této oblasti u MVS vyskytují, jsou ovlivňovány především tím, že v samotném návrhu předpisu Mob-1-3 jsou úkoly i obsah dokumentace řešeny výlučně pro politické oddělení krajské vojenské správy a jsou nepostačující k rozpracování otázek stranickopolitické práce a politického zabezpečení u okresních vojenských správ podle stanovené struktury plánu. V důsledku toho pak přezívají některé názory, a to jak v obsahu stranickopolitické práce, tak i v rozsahu a obsahu dokumentace, které neodpovídají současným požadavkům nové „Směrnice pro uvádění vojsk a MVS do bojové pohotovosti“.

Cílem tohoto článku proto je zevšeobecnit některé zkušenosti politické správy VVO z obsahu stranickopolitické práce, politického zabezpečení na stupni okresní vojenské správy a obsah dokumentace zpracovávané na tomto stupni v závislosti na nové směrnici pro bojovou pohotovost.

— správného rozmístění a připravenosti kádru,

— zabezpečení dokonalé připravenosti a sladění činnosti MVS ve všech oblastech a úsecích práce s důrazem na zabezpečení a rychlé doplnění vojsk mobilizačními zálohami,

— osvojení si schopnosti náčelníků a celých štábů MVS veleť a řídit činnost ve složitých podmínkách.

Dosažení těchto požadavků je proto potřebné zabezpečit především svědomitým a odpovědným plněním všech úkolů jednotlivých oddělení MVS v celém průběhu

mírové činnosti jako předpokladu k plnění úkolů v době mimořádných opatření.

Za **stálé bojové pohotovosti** realizovat nutná opatření k plnění úkolů jednotlivými odděleními MVS, zejména v přípravě dostatečných zdrojů k úhradě mobilizační potřeby důstojníků a praporčíků, poddůstojníků a vojáků, k úhradě ztrát i k vytváření nových jednotek v průběhu mimořádných opatření, k plnění úkolů teritoriálního charakteru, v připravenosti příslušníků a všech vykonavatelů MVS. To současně předpokládá zkvalitnit obsah všech zaměstnání, prověřek bojové a mobilizační pohotovosti, i všech zaměstnání s doručovacími aparátami, s pracovníky MNV obvodových i koncových obcí a doručovacími obvody. V obsahu všech zaměstnání více prosazovat politická hlediska a dosáhnout toho, aby kromě odborných závěrů byla vyvozována opatření v obsahu stranickopolitické práce. V tomto směru bude proto potřebné povýšit činnost politického aparátu krajských vojenských správ, ale i stranických organizací na všech stupních na rozhodující formy a metody práce v souladu se závěry 15. zasedání ÚV KSČ. Přitom uplatňovat takové formy a metody práce, které působí na vědomí a myšlení příslušníků i vykonavatelů MVS a které současně napomohou formovat uvědomělý vztah k plnění úkolů, které úzce souvisí s bojovou a mobilizační pohotovostí a připraveností.

Stupeň bojové pohotovosti, který již vyjadřuje bezprostřední změny k ovlivnění činnosti vojsk i MVS, je **zvýšená bojová pohotovost**. Přitom se realizují směrnice stanovené úkoly tak, aby se vytvořily předpoklady k rychlejšímu přechodu do vyšších stupňů.

V obsahu hlavních úkolů stranickopolitické práce u MVS za zvýšené bojové pohotovosti bude potřebné:

- pokračovat v plnění těch opatření a ideově výchovných cílů, které vyplývají z RMNO, Směrnice ministra národní obrany a náčelníka HPS ČSLA pro stranickopolitickou práci v příslušném výcvikovém roce,

- zvláštní důraz položit na soustavné objasňování vývoje mezinárodní situace, odhalování agresivní podstaty a cílů imperialistické politiky,

- diferencováním ideově výchovným působením ovlivňovat vysokou osobní odpovědnost při plnění úkolů zvýšené bojové pohotovosti.

Kromě toho mít v dokumentech (časovým grafu a plánech činnosti) časově i obsahově propracovány tyto úkoly:

První úkol. Jak zkušenosti a poznatky z praktických mobilizačních cvičení spo-

jených s nástupem mobilizačních záloh ukazují, je bezpodmínečně nutná **příprava** všech příslušníků MVS, politických pracovníků, velitelů jednotek, náčelníků mobilizačních pracovišť, doručovacích aparátů a ostatních vykonavatelů k jednotné politické práci mezi zálohami po vyhlášení vyšších stupňů bojové pohotovosti. Dosažení jednotnosti při objasňování situace, příčin povolávání záloh hraje důležitou úlohu, která má svou prioritu v tom, že v podstatné míře se odstraní různé dotazy, které činnost v mobilizačních pracovištích — a to nejen u MVS, ale i u útvarů jen zdržují a pobyt záloh v nich prodlužují. V obsahu stranickopolitických opatření je proto nutné tento úkol zrealizovat v prvním pořadí vzhledem k tomu, že tyto otázky v práci se zálohami tvoří důležitou součást plnění úkolů při zabezpečování včasného doplnění vojsk mobilizačními zálohami.

V přípravě na jednotné řešení politické práce zaujímá zvláštní místo doručovací aparát. Zkušenosti z mobilizačních cvičení, spojených s nástupem záloh, potvrdily využívání doručovacího aparátu nejen k plnění odborných úkolů, tj. k doručování povolávacích rozkazů a dodávacích příkazů, ale i k seznamování uvědomovaných záloh s příčinami jejich povolání do ozbrojených sil (např. „nastupujete na mimořádné vojenské cvičení, jehož délkou trvání OVS nezná“ apod.). Současně soustřeďovat poznatky o náladách a názorech záloh (rodinných příslušníků), odmítnutí převzetí PR, DP, popřípadě získat poznatky o vážných sociálních, rodinných problémech apod. Těmto úkolům musí být proto podřízen i samotný výběr doručovacího aparátu a jeho obsahová příprava. Současně při všech instruktážích upřesňovat nejen odborné úkoly, ale i uvedení politická opatření, včetně požadavku předávání všech poznatků na MNV koncové obce (doručovací obvody) a cestou MNV obvodových obcí a doručovacích obvodů na skupinu velení a řízení mobilizace MVS, (SKVŘM). Tyto požadavky musí být jasně formulovány v pokynech pro doručovatele a v pokynech pro činnost MNV koncových, obvodových obcí a doručovacích obvodů.

Druhý úkol, který je potřebné plánovat v činnosti velitelů jednotek, politických pracovníků a náčelníků MVS, je znalost politické situace ve štábech, v jednotkách i na teritoriu okresu (obvodu), kraje. Poznatky využívat k přijetí vlastních opatření, k informaci politického oddělení a Rady obrany okresu.

Třetí úkol, který v dokumentaci časově propracovat, je požadované seznamování

příslušníků s vývojem vojenskopolitické a mezinárodní situace.

Čtvrtým úkolem bude časově stanovit navázání a udržování činnosti s příslušným územním orgánem strany k zabezpečení vzájemné informovanosti o situaci a přijatých opatřeních.

Pátým úkolem bude členská schůze ZO KSČ. Tento úkol předpokládá, aby byl časově zahrnut v časovém grafu a v plánech činnosti. Cílem této členské schůze bude zhodnotit činnost komunistů v průběhu zvýšené bojové pohotovosti a upřesnit činnost zejména v obsahu práce se zálohami po vyhlášení vyšších stupňů.

Tyto úkoly tvoří základ rozvoje stranickopolitické práce v průběhu zvýšené bojové pohotovosti a současně vytvářejí i předpoklady pro další období.

V obsahu hlavních úkolů stranickopolitické práce po vyhlášení některého z vyšších stupňů bojové pohotovosti, soustředíme pozornost na:

— Další plnění obsahu Směrnice pro stranickopolitickou práci, přičemž důraz položíme na objasňování mezinárodní a vnitropolitické situace, příčin a charakteru možné války. **Složitost těchto úkolů je nutné vidět v tom, že je budeme realizovat za situace, kdy část příslušníků bude mimo stálé velitelské stanoviště. To vyžaduje zvlášť promyslet způsob seznamování příslušníků na odloučených pracovištích.**

— Diferencované působení na příslušníky u strážních jednotek štábů MVS a mobilizačních pracovišť.

— Rozvinutí cílevědomé práce se stranickým a funkcionářským aktivem a jeho

prostřednictvím ovlivňovat plnění úkolů s důrazem na rozhodující úseky činnosti.

K zabezpečení úkolů za vyšších stupňů bojové pohotovosti, jestliže nepředcházelo vyhlášení nižšího stupně, časově i obsahově plánovat a realizovat všechny úkoly tak, jak jsou rozvedeny za zvýšené bojové pohotovosti. Kromě těchto dále ještě zahrnout:

Šestý úkol — nepřetržitě analyzovat ideové diverzní působení nepřátelské propagandy a operativně přijímat opatření proti jejímu vlivu.

Sedmý úkol, který zahrnuje požadavky na soustředění všech poznatků o náladách, názorech příslušníků štábů, jednotek, uvědomovaných záloh a obyvatelstva na vzniklou situaci. K tomu plně využít doručovacího aparátu, všech MNV koncových i obvodových obcí, doručovacích obvodů a mobilizačních pracovišť MVS. Poznátky po soustředění zpracovat a předat na SKVŘM kraje. Proto je potřebné, aby tyto požadavky byly součástí informačního systému.

Za nejvyššího stupně bojové pohotovosti členská schůze ZO KSČ u MVS sleduje kromě jiného i včlenění komunistů provozní čety a ORS do ZO KSČ, zhodnocení realizace úkolů a stanovení požadavků na práci komunistů v dalším průběhu mimořádných opatření. Kromě toho zabezpečit ustavující besedy stranických skupin v provozní četě a v ORS. Členskou schůzi ZO KSČ je možné plánovat v době za 24 h od jednotně stanoveného času vzhledem k tomu, že rozhodující úlohy budou splněny.

Obsah stranickopolitické práce v průběhu mobilizace a její zásady

Politická příprava mobilizace je dlouhodobý mírový proces. Cílem je dosáhnout vysokého morálně politického stavu příslušníků MVS, všech vykonavatelů, doručovacího aparátu a záloh k včasnému a úplnému zmobilizování vojsk.

Obsah stranickopolitické práce v průběhu mobilizace je určen rozsahem mobilizačního úkolu MVS, vzniklou mezinárodní a vnitropolitickou situací, morálně politickým stavem příslušníků MVS a nastupujícími zálohami, rozsahem a způsoby vedení rozkladné propagandy nepříteli a bezprostřední situací v prostorech činnosti MVS.

Politická práce se svým obsahem zaměřuje především na ta místa, kde se předpokládají v průběhu mobilizace největší potíže a kde nepředvídaně vzniknou nedostatky, které narušují průběh mobilizace. Politická práce musí reagovat na vzniklou situa-

ci, nálady a názory příslušníků i záloh. Formy politické práce se zálohami volit podle délky jejich pobytu v mobilizačních pracovištích. Jednou z hlavních zásad politické práce bude neponechávat zálohy v nečinnosti a bez politického vlivu. Zvláště naléhavé se ukazuje promyslet obsah politické práce v záloze náčelníka OVS a ve vytvářených zálohách organických praporů (oddílů) hlavních druhů vojsk. To pochopitelně dále vyžaduje vytvořit i potřebné materiální předpoklady, jako je stravování, odpočinek a vhodná zaměstnání.

V politickém zabezpečení jde o souhrn opatření náčelníků, politického aparátu a stranických organizací, pracovaných v mobilizačních dokumentech. Obsah a zaměření těchto opatření musí být v souladu s odborným řešením otázek soudobé mobilizace, jinak se stanou formální.

ními. Jde o opatření připravovaná v míru a realizovaná v průběhu mobilizace. O to je však příprava opatření politického charakteru složitější vzhledem k tomu, že není možné ani při mobilizačních cvičeních spojených s nástupem záloh ani při jiných druhých zaměstnání s mobilizační problematikou vytvořit atmosféru, ve které by mobilizace probíhala a která by jednání příslušníků MVS, ale i záloh a všeho obyvatelstva ovlivňovala. Přesto můžeme mnohé úkoly i opatření stanovit a tyto vytvořit i předpoklady k plnění těch úkolů, které nám ze zvláštnosti situace vyplynou.

Za první to budou opatření k rychlému a organizovanému doplnění vojsk mobilizačními zálohami. To předpokládá mít všestranně připravený veškerý doručovací aparát, mobilizační pracoviště, celý řídicí systém a správně propracovaný informační systém.

Za druhé opatření k zabezpečení soustavného vyhodnocování morálně politického stavu jak vlastních příslušníků, tak i záloh a obyvatelstva na teritoriu okresu z hlediska, jak tento bude ovlivňovat plnění úkolů MVS.

Za třetí opatření proti vlivu nepřátelské propagandy tím, že zabezpečíme včasné seznamování všech příslušníků s mezinárodní a vnitropolitickou situací a záměry nepřátelské propagandy.

Za čtvrté opatření k zabezpečení vytvoření jednotek (útvárů) MVS, záloh a organických praporů (oddílů) k úhradě ztrát s důrazem na rozvinutí stranicko-politické práce a všech stranicko-politických opatření.

V čl. 184 návrhu předpisu Mob-1-3 je stanoveno, že za politické zabezpečení mobilizace odpovídají náčelníci MVS. Z toho tedy bezprostředně vyplývají úkoly při řešení těchto otázek. Hlavní úkoly a opatření politického zabezpečení určuje náčelník ve svém rozhodnutí.

V této části stanoví:

- opatření politické práce v jednotlivých stupních bojové a mobilizační pohotovosti s důrazem, kam zaměřit hlavní pozornost,

- obsah a zaměření přípravy příslušníků MVS, vykonavatelů, doručovacího aparátu v průběhu platnosti mobilizačního plánu a v jednotlivých stupních bojové a mobilizační pohotovosti,

- odpovědnost za realizaci úkolů politického zabezpečení v mobilizačních pracovištích, v záloze náčelníka MVS, ve vytvářených organických jednotkách, včetně zpracování pokynů pro jejich činnost,

- požadavky informačního systému politického charakteru,

- zabezpečení součinnosti s územním orgánem strany,

- způsob seznamování se situací v jednotlivých stupních bojové a mobilizační pohotovosti a konání členské schůze stranické organizace.

Takto propracovanou částí rozhodnutí se docílí jednotný a závazný postup jak při zpracování obsahu politické práce, tak i při samotné realizaci stanovených opatření. Důležitou úlohu v tomto směru musí sehrát i politické oddělení krajské (městské) vojenské správy, které v příloze nařízení (upřesnění) mobilizačních plánů stanoví hlavní úkoly stranicko-politické práce, které je nutné realizovat u podřízených MVS, útvarů (jednotek), v jednotlivých stupních bojové a mobilizační pohotovosti.

Důležitým předpokladem je ujasnění i propracování úkolů a opatření politické práce, včetně způsobu realizace v jednotlivých mobilizačních pracovištích.

Všechny úkoly a opatření politické práce je potřebné konkrétně zapracovat do pracovních plánů, do směrnic pro činnost a v pokynech vykonavatelů k zajištění jejich realizace. Zvláštní pozornost je nutné věnovat všestranně propracovanému informačnímu systému, kterým zabezpečit získávání poznatků o plnění úkolů MVS, včetně poznatků politického charakteru.

V politické práci mezi zálohami v jednotlivých mobilizačních pracovištích musí sehrát hlavní úlohu příslušníci MVS, kteří nejlépe znají stanovený úkol, podmínky, způsob i termín jeho splnění.

Politickou práci v průchodisti realizuje náčelník a povolaný schopný politický pracovník, pro kterého propracovat výstižné pokyny a v nich řešit:

- ustanovení do funkce a podřízenost,
- úkoly po nástupu na pracoviště (příprava k plnění úkolů),

- způsob a formy politické práce mezi zálohami,

- úkoly ve spolupráci s náčelníkem, jako je seznamování s mezinárodní, vnitropolitickou situací a příčinami povolání záloh; reagování na nesprávné náklady, názory, tyto podchylovat a informovat náčelníka o všech okolnostech, které narušují činnost; využití zásad sociálního zabezpečení rodin k seznámení důstojníků a praporčíků, poddůstojníků a vojnů povolaných do ozbrojených sil (pokud bude čas). Úkoly a čas k předávání poznatků na SKVRM.

Obdobně je nutné řešit politickou práci i v záloze náčelníka MVS. Avšak vzhle-

dem k tomu, že celá záloha je rozdělována do několika skupin, bude značně obtížné, aby tyto úkoly realizoval jen náčelník zálohy a ZVP současně ve všech skupinách. Poznatky ukazují, že k zabezpečení trvalého působení i k zabezpečení vhodných zaměstnání v jednotlivých skupinách bude výhodné určovat velitele a propagandisty v těchto skupinách. K politické práci využít nastoupených politických pracovníků v záloze, povolání k úhradě za nenastoupení, pro které zpracovat samostatné pokyny, zhruba s obsahem jako v průchodisti. Navíc v těchto skupinách je možné organizovat samostatný odposlech relací zpráv rozhlasu, podrobněji seznamovat se zásadami sociálního zabezpečení rodin, využití přehledů tisku apod. ZVP v této záloze společně s náčelníkem budou usměrňovat a řídit činnost propagandistů, soustřeďovat poznatky a ve stanovené době informovat SKVRM. Těmto úkolům musí odpovídat i obsah pokynů pro tohoto ZVP.

Politickou práci v zálohách organických praporů (oddílů) hlavních druhů vojsk řeší důstojníci, odpovědní za zmobilizování těchto jednotek s využitím předurčených velitelů a politických pracovníků. Pro zabezpečení úkolů politické práce a činnost ZVP se zpracují obdobné pokyny jako v záloze náčelníka MVS. Kromě těchto úkolů je nutné zahrnout i požadavky na vytvoření ZO KŠČ tak, aby do stanovené doby pohotovosti těchto jednotek pracovaly stranické organizace, včetně zavedení stranické evidence. To předpokládá vybrat komunisty v těchto jednotkách do výborů ZO KŠČ, připravit návrh programu a stanovit dobu ustavující schůze. V průběhu realizace úkolů k vytvoření těchto jednotek se řeší evidenční podchytení komunistů a ZVP s navrženým výbořem obsahově připraví ustavující schůzi ZO KŠČ.

V části „Politické zabezpečení“ zpracují a uloží:

Závěrem je potřebné zvýraznit, že prosazování politických aspektů má svou prioritu proto, že v činnosti MVS v míru i za mimořádných opatření převládá bezprostřední práce s lidmi. Plnění kteréhokoli úkolu z obsahového hlediska je nejen odborným, ale současně i náročným politickým úkolem. To nutně vyžaduje v každodenní práci důsledné realizovat závěry 15. zasedání ÚV KŠČ.

Z toho je zřejmé, že v činnosti MVS, všech příslušníků a vykonavatelů, důležité místo při plnění úkolů bojové a mobilizační pohotovosti má stranickopolitická práce, která má napomáhat jejich včasnému splnění. To současně předpokládá, že těmto úkolům bude věnována soustavná pozornost, zejména při ujasňování obsahu a opatření, vycházející z konkrétních úkolů a podmínek jejich realizace.

Požadavky dalšího zkvalitnění bojové a mobilizační pohotovosti vyžadují, aby byly v popředí politických úkolů. Zvláště vystupují politická hlediska, která musí být uplatňována ve všech činnostech, a to nejen pokud se týče oblasti bojové a mobilizační pohotovosti, ale i ve všech zaměstnáních organizovaných u MVS.

1. Plán rozvinutí stranické organizace, který zahrnuje úkoly včlenění komunistů provozní jednotky a ORS do ZO KŠČ na členské schůzi, vytvoření stranických skupin (DO KŠČ) podle počtu komunistů v těchto jednotkách po ustavujících besedách, zavedení stranické evidence (jmenový seznam, ne členské karty) a hlášení na PO KVS o stranické struktuře a počtech komunistů.

2. Pokyny pro distribuci tisku, v kterých propracovat:

a) činnost pracovníka při zabezpečování úkolů distribuce tisku;

— doba a místo převzetí tisku na okresním poštovním úřadě [v míru doňovořeno),

— úkoly rozdělení a přípravy tisku podle stanovených počtů pro jednotlivé útvary a zařízení,

— doba převzetí tisku jednotlivými útvary,

— způsob uvědomění útvarů (zařízení) k odběru tisku při narušení stanovené doby odběru;

b) zásady:

— jaké druhy tisku a časově kdy budou vycházet,

— stanovená norma (počty výtisků na 100 vojáků);

c) rozdělování s uvedením konkrétních počtů jednotlivých druhů tisku pro:

— útvary a zařízení, které odejdou z teritoria MVS,

— útvary a zařízení, které na teritoriu MVS setrvávají.

Ostatní dokumenty jako jsou Směrnice pro likvidaci stranických písemností není potřebné zpracovávat jako mobilizační dokument vzhledem k tomu, že tyto úkoly řeší stanovené zásady pro evidenci a administrativu. Obdobně není nutné zpracovávat zúčtovací listy na odběr politického osvětového materiálu proto, že tento je již v míru vydán a jiné druhy nebudou dodávány.

Úloha velitelů a kolektivů jednotek při upevňování uvědomělé vojenské kázně

V druhé polovině loňského výcvikového roku přijalo velení ČSLA mimořádná opatření k upevňování kázně v ČSLA. Také rozkaz ministra národní obrany na letošní výcvikový rok hodnotí dosažené výsledky při upevňování kázně a boji proti mimořádným událostem a vytyčuje opět řadu konkrétních úkolů na tomto úseku práce a života ČSLA.

Nezasvěcený a nepoučený pozorovatel by mohl z těchto skutečností vyvozovat falešný závěr, že v ČSLA se úkoly v oblasti upevňování kázně a morálně politického stavu neplní, a proto se stále opakuje. Takový závěr by se opíral o představu, že

— ČSLA je stabilní, neměnná sociální organizace,

— kázeň je nějaká cílová meta, ke které směřuje úsilí všech příslušníků ar-

mády a po jejímž dosažení je úkol splněn.

Skutečnost je samozřejmě v obou případech jiná.

ČSLA je sociální organizací, jejíž struktura je výrazně dynamická, proměnlivá, variabilní. V krátkých, několikaměsíčních intervalech se vyměňuje podstatná část počtu vojenských jednotek, nejvýrazněji vojáků základní služby, ale i vojáků z povolání. Již z toho je zřejmé, že vojenská kázeň je nikdy nekončící proces. Uvědomělá vojenská kázeň, která je jedním ze základních principů výstavby socialistické armády, není kromě toho nějakým samoúčelným cílem života armády, ale organickou součástí jejího života, nezbytným předpokladem a nástrojem úspěšného plnění hlavních úkolů. Z těchto základních hledisek vychází i tento článek o úloze velitelů a kolektivů jednotek při upevňování uvědomělé vojenské kázně.

Pochopení úlohy velitelů a kolektivů jednotek při upevňování uvědomělé vojenské kázně předpokládá ujasnění si jejich vzájemných vztahů.

Z filozofického hlediska můžeme analyzovat vztah velitel — kolektiv jednotky jako dialektický rozpor. Ve specifické podobě se v tomto vztahu odrážejí všechny obecné znaky dialektického rozporu: protikladnými stránkami rozporu jsou velitel — kolektiv. Tyto protiklady se vzájemně předpokládají a podmiňují, existují

v jednotě i v neustálém, nepřetržitém „napětí“. Určující stránkou rozporu velitel — kolektiv jednotky je velitel. Rozpor velitel — kolektiv jednotky je zdrojem vývoje vojenské jednotky, zdrojem její vycvičenosti, sešrpnosti, bojovosti, bojového soudružství, zdrojem pevného, neřádaného kamarádství. Z této stručné charakteristiky vyplývají dva závěry:

1. Vojenská jednotka a vojenský kolektiv nejsou totožné pojmy. Kolektiv je součástí vojenské jednotky, nevzniká

ovšem automaticky, živelně, ale musí být cílevědomě a nepřetržitě formován.

2. Určující úloha při formování kolektivu jednotky připadá veliteli.

Budeme se dále zabývat podrobnějším rozborům těchto dvou závěrů.

Jsou ještě velitelé, kteří z pouhého faktu, že vojáci se zabývají společnou činností v přísně organizovaných jednotkách s přesně vymezenými cíli činnosti, povinnostmi a právy, dělají závěr, že jednotka je kolektivem. Zaměřují se jen na organizační a výcvikovou stránku věci. Z faktů, že soubor pohromadě žijících a pracujících vojáků ovlivňuje vždy v určitém směru, hloubce a kvalitě každého jednotlivce, že uvnitř jednotky pracují členové KSC a SSM, že jde v armádě o činnost s vyhraněně třídním zaměřením, že je přísná organizovanost a pevný systém vzájemných služebních vztahů, dělá se falešný závěr: vojenská jednotka a bojový kolektiv jsou totožné pojmy a jde jen o stupeň vycvičenosti.

Ze sociologického hlediska jsou vojenské jednotky typem malých sociálních skupin s převládajícím neosobním pojítkem. Někteří autoři je označují jako formální skupiny. Příslušníci skupin do nich nevstupují na základě vlastní volby, ale jsou do nich vřazováni nezávisle na svých přáních, ale naopak v závislosti na objektivních společenských požadavcích, které vyplývají z potřeb obranyschopnosti země. Objektívni potřeby rozhodují o teritoriálním umístění skupiny, o jejím způsobu a režimu života a z velké části i o profesionálním zařazení každého jednotlivce v rámci skupiny. Skupina je ovládána systémem formálních vztahů a vazeb, jejichž realizátorem a nositelem je velitel. Formální hodnotový systém, který je závazný pro všechny příslušníky vojenské jednotky, je dán přísahou, vojenskými řády a předpisy i rozkazy nadřízených.

Avšak i ve skupinách formálního typu se vytvářejí neformální skupiny a neformální systémy hodnot. Tak jako v každém společenství lidí, i ve vojenských jednotkách se vytváří veřejné mínění, které kladně či záporně mění každého příslušníka, tlumí či povzbuzuje jeho názory a jednání. Každý člověk má potřebu být uznáván skupinou lidí, v níž žije, mít svou prestiž. Tím projevuje jiné psychologické rysy a kvality, než v osamocení.

Existenci neformálních skupin a neformálního systému hodnot nemůžeme z vojenských jednotek nikdy vyloučit a není to ani žádoucí, byť někdy mohou — za určitých okolností — působit ve vojenských jednotkách v opačném směru

proti úsilí velitelů a proti formálnímu systému hodnot.

Právě proto, že ve vojenských jednotkách žijí jedinci neustále pohromadě, neustále na sebe navzájem působí, ustalují se mezi nimi určité vztahy, převládající názory a postoje k jednotlivým druhům činnosti, osobám a skutečnostem. Z nahodile seskupených lidí v jednotce se velmi brzy stává skupina, která ovlivňuje své příslušníky ve všech naznačených směrech. Vytvářejí se živelně, více emocionálně laděné než promyšleně vytvářené vzájemné vztahy, které velmi silně podléhají bezprostředním zkušenostem, povrchním dojmům a suggestivně působícím prožitkům. Voják se tu ocitá v tak nových a nezvyklých podmínkách života a charakteru činnosti, že teprve hledá své místo a postoje. Proto velmi silně podléhá názorům druhých a bezprostředním prožitkům v nových vztazích.

Velitel nesmí nikdy tyto skutečnosti bagatelizovat, ironizovat nebo zesměšňovat. Přesto se ještě tato tendence vyskytuje, zejména u mladých velitelů. Je to pochopitelné, neboť nemají dostatek vojenských ani životních zkušeností, věkově jsou jen o něco málo starší než jejich podřízení vojáci základní služby. U některých mladých velitelů — vojáků z povolání — nejsou v současné době výjimkou případy, že jsou veliteli i věkově starším a hodností vyšším vojákům z povolání. Nikoli ze zlého úmyslu, ale z jakési instinktivní obavy o svou formální autoritu se snaží někteří tito mladí velitelé jednotku „uvelet“, řídit její život jen výlučně po linii formálních vztahů a norem. Bojí se pronikat do neformálních podskupin a navazovat neformální rozhovory s podřízenými z obavy, aby si je příliš „nepřipustili k tělu“.

Ke stejnému výsledku vede u některých velitelů i nesprávné chápání neřiditelné velitelské pravomoci a autority, její jednostranné zdůrazňování na úkor odpovědnosti. Vědomí „moci“ může vést také k nežádoucímu odstupu od podřízených, k povýšeneckému vystupování na svazáckých schůzkách a ke zdůrazňování své důležitosti na každém kroku. Specifickým projevem moci je také moralizování a snaha velitele vystupovat jako ctěný a neomylný člověk.

Za takové situace se vytvářejí příznivé podmínky pro vznik vyhraněného rozporu — konfliktu — mezi formálními a neformálními vztahy, mezi formálním a neformálním hodnotovým systémem. Účinnost rozkazů, pozitivních a negativních výchovných sankcí i jiných opatření, používaných formální autoritou, je snižována.

na, ne-li vůbec eliminována a rozhodující vliv na chování jednotlivce ve vojenské jednotce i na skupinu jako celek má vliv veřejného mínění a neformální systém hodnot. V praxi to konkrétně může nabývat takové podoby, že velitel potrestá za kázeňský přestupek vojáka; v očích příslušníků jednotky je však tento provinilec bezmála „mučedníkem“ nebo „hrdinou“. Namísto opovržení se jeho prestiž ve skupině zvyšuje. Nebo naopak. Velitel odmění vojáka, který není ve skupině oblíben, je považován za „filmaře“, který se umí před velitelem ve vhodný okamžik ukázat, blýsknout, ale nemyslí to upřímně. V případě, že tuto skutečnost velitel nezná, mívá se jeho výchovné opatření rovněž účinkem, neboť veřejné mínění skupiny jeho kázeňské opatření nejen nepodpoří, ale působí jednoznačně proti němu.

Chce-li velitel úspěšně vést svěřené jednotce, musí se učit umění uvádět do souladu formální a neformální vztahy. Formální a neformální systém hodnot. Musí být schopen postihnout, jaké meziosobní vztahy mu u jednotky vznikají, jaké veřejné mínění se rozvíjí a kdo je jeho nositelem, jaký vztah k jednotlivým stránkám vojenského života se u jednotky utváří a proč, kdo jsou neformální vůdci a autority v malých vojenských jednotkách, prostě analyzovat nejen každého jedince, ale i jednotku jako celek. Praxe a výsledky průzkumů potvrzují, že velitelé většinou dobře znají jednotlivé vojáky své jednotky podle posudků, charakteristik a ostatních písemných údajů. Méně však již znají jejich postavení v jednotce, jejich vliv na veřejné mínění, jejich meziosobní vztahy k ostatním příslušníkům jednotky.

Velitel, který se snaží úspěšně působit na podřízené, musí dokonale znát neformální vůdce v jednotce a přidělit je cílům své práce. Současně vytváří atmosféru, ve které nemohou tak zvaní vůdcové s destruktivním vlivem vyvíjet vliv na ostatní vojáky. Je to jedna z nezbytných podmínek formování kolektivu vojenské jednotky.

Kolektivismus je při socialistické a komunistické výchově lidí jedním z hlavních principů. Je součástí morálního kodexu budovatele komunismu, přijatého na XXII. sjezdu KSČ: „Kolektivismus a soudružská vzájemná pomoc: jeden za všechny, všichni za jednoho.“ (XXII. sjezd KSČ, Nová mysl, zvláštní číslo 1961.)

Rekl jsme již v úvodu, že vojenská jednotka není současně automaticky kolektivem.

„Kolektiv je plánovitě organizovaný útvar socialisticky uvědomělých lidí, pevně semknutých vzájemnou úctou, solida-

ritou a odpovědností na podkladě jednoty ideí, cíle a činnosti.“ (Linhart, Tardy, Machač: Vývoj osobnosti a její rozvoj v socialismu, díl II., SNP 1952.)

Kolektiv je společenská skupina s určitými kvalitami vzájemných vztahů mezi lidmi. Vznik opravdového kolektivu a jeho neustálé udržování je složitý proces. Kolektiv je charakterizován novou kvalitou vztahů mezi příslušníky skupiny, která je příznačná jediné pro ty skupiny, v nichž jsou uplatňovány socialistické vztahy mezi lidmi, spojenými k vykonávání společensky prospěšné činnosti.

S úsilím o formování socialistických kolektivů se setkáváme na všech úsecích života naší společnosti. Příklady pracovního hrdinství, vynalézavosti a vzácného porozumění i soudružství nacházíme již dlouhá léta v socialistickém soutěžení, v hnutí kolektivů brigád socialistické práce, v komplexních racionalizačních brigádách, v hnutí zlepšovatelů a vynálezců atd. Na XV. sjezdu KSČ byla rovněž zdůrazněna zásada výchovy kolektivu a výchovy kolektivem. „Budeme nadále rozvíjet výchovu k uvědomělému, socialistickému vztahu k práci. Socialistický člověk se formuje tam, kde vyrůstá, učí se a pracuje. Aktivní výchovnou silou a důležitým faktorem formování socialistického člověka je pracovní kolektiv. Velká iniciativa lidí, jejich pracovní hrdinství a obětavost, socialistické soutěžení, činnost brigád socialistické práce dokazují, že jsme dosáhli cenných výsledků i na tomto úseku.“ (Zpráva o činnosti strany a vývoji společnosti od XIV. sjezdu KSČ a další úkoly strany, Svoboda 1976, s. 51–52.)

V souladu s rostoucím významem kolektivismu při budování rozvinuté socialistické společnosti se zvyšují i požadavky na všechny vedoucí pracovníky. „Vzhledem k rostoucím úkolům hospodářské výstavby a rozvoje společnosti musíme v příštím období podstatně zvýšit nároky na politickou i odbornou vyspělost a připravenost vedoucích pracovníků, na jejich morální kvality, na jejich schopnost vést kolektiv, tvořivě rozvíjet a důsledně uvádět v život politiku strany na svěřeném úseku.“ (Tamtéž, s. 46.)

Co platí v naší společnosti obecně, platí samozřejmě také v ČSLA.

Vzhledem k úloze ČSLA má však výchova ke kolektivismu některé zvláštnosti. Patří mezi ně např. vytváření vztahu k veliteli a kolektivu jednotky, pěstování důvěry, čestnosti a úcty k jednotlivým vojákům kolektivu, rozvíjení prvků aktivity a iniciativy, nezištná pomoc druhým, zůstávajícím, méně zkušeným, kritika těch, kteří žijí na úkor kolektivu a naru-

šují kázeň, vypěstování pocitu odpovědnosti za dosažení co nejlepších výsledků celým kolektivem, upevňování návyků kolektivní spolupráce k ovládní moderní techniky osádkami atd.

Vychova ke kolektivismu je nezbytná i s ohledem na charakter příští možné války. Obsluha a efektivní využívání moderní bojové a zabezpečovací techniky je plně závislá na sladění práce kolektivu. Každý člen kolektivu může kladně či záporně ovlivnit výsledek společné činnosti s dalekosáhlými důsledky. Proto je důležité vychovávat v každém jednotlivci osobní odpovědnost za splnění kolektivního cíle a souběžně odpovědnost kolektivu za každého svého člena. Tyto vzájemné vztahy jednotlivce a kolektivu prolínají celým vojenským životem a jsou důležitým kritériem upevnění vojenské kázně.

U bojových jednotek nejsme prakticky nikdy v situaci, že bychom museli tvořit naprosto nový kolektiv, ale také nejsme naopak téměř nikdy v situaci, že by tento kolektiv byl poměrně stálý. Proto nepřetržitě formování a udržování kolektivu vojenské jednotky patří k nejnáročnějšímu a nejobtížnějšímu umění velitele, ale také k povinnosti. Bez jejich plnění nemůžeme vojenskou jednotku úspěšně řídit. Je samozřejmé, že žádný vojenský kolektiv nemůže plnit své poslání bez účelné a promyšlené organizace svého života, bez pevného systému řízení a vedení v rámci nedílné velitelské pravomoci. Nedílná velitelská pravomoc a kolektivismus se nejen nevylučují, ale dokonce se vzájemně podmiňují a podporují, neboť v socialistické armádě musí velitelé aktivitu a iniciativu vojáků cílevědomě usměrňovat v zájmu potřeb armády a její vysoké bojové pohotovosti.

Smysl utváření pevných vojenských kolektivů a zdravého veřejného mínění spočívá v aktivní mobilizaci všech příslušníků jednotky k příkladnému a iniciativnímu plnění vojenských povinností, v cílevědomém usměrňování jejich chování v duchu požadavků vojenské přísahy, řádů, rozkazů a nařízení velitele.

K upevnění vojenského kolektivu patří nesmiřitelnost veřejného mínění k těm, kdo narušují dobré jméno jednotky, maří společnou práci a dobré výsledky. Síla zdravého veřejného mínění spočívá především v tom, že působí výhradně svou morální autoritou, a to nepřetržitě, při výcviku, ale i v době osobního volna, na vycházce, tedy i v situacích, kdy možnosti velitele kontrolovat a usměrňovat chování jednotlivců jsou značně omezeny.

Nejčastější překážkou, která stojí v cestě vytvoření zdravého kolektivu, bývá fa-

lešné kamarádství. Spočívá v nesprávných a ve svých důsledcích škodlivých vztazích mezi lidmi, které vyplývají z nekritického a nesebekritického ovzduší u jednotek.

Proti nezdravému a škodlivému falešnému kamarádství je nutné vést trvalý a nesmlouvavý boj ideově politickou výchovou, všestranným upevňováním morálního stavu jednotky.

Významná úloha připadá přitom veliteli. Musí si neustále uvědomovat, že vážnost a autorita neziskává automaticky jmenováním do funkce, ale schopnostmi a znalostmi, nekompromisním prosazováním celospolečenských zájmů, svědomitou prací, skromností a pozorným vztahem k lidem, spravedlností, osobním příkladem, jednotou slov a činů. Je ověřenou zásadou, že podřízení mají rádi náročného a spravedlivého velitele a neváží si velitele, u něhož převažuje slabá vůle, sobeckost, neupřímnost a kariérismus.

Velmi účinnou metodou uplatňování vlivu kolektivu na kázeň v jednotce je veřejné oceňování práce nejlepších příslušníků, stejně jako i veřejné projednávání kázeňských přestupků příslušníků kolektivu, zjištění jejich příčin a vytyčení cest k nápravě.

Používání této metody nezabavuje velitele odpovědnosti, ani nesmí znamenat přenášení kázeňské pravomoci na kolektiv. Velitel i v těchto případech postupuje podle pravidel kázeňské pravomoci. Účinnost vlivu kolektivu na kázeň spočívá v tom, že opatření velitele se pak setkávají s podporou kolektivního veřejného mínění a že nedochází ke zmiňovaným nežádoucím konfliktům mezi neformálním a formálním systémem hodnot.

Vytvoření soudružského vojenského kolektivu vyžaduje mnoho času, trpělivosti a drobné práce. V obrovské záplavě povinností, které musí velitel jednotky plnit, vypadají problémy, o kterých jsme se zmiňovali, jako druhořadé nebo zanedbatelné. Je to ovšem povrchní pohled. Praxe potvrzuje, že pevně a uvědoměle kázně v jednotkách nemůžeme dosáhnout jen organizovaností života a výcvikem, ale také socialistickým kolektivem, o němž sovětský teoretik a pedagog A. S. Makarenko napsal: „Kolektivismus se projevuje tam, kde člověk dělá více než svoji povinnost, kde vědomě dělá víc ne proto, že dostane víc zapláceno, ale že to považuje za společenskou a samozřejmou povinnost ke kamarádům, kolektivu, společnosti...“ (Makarenko, A. S., Vybrané pedagogické spisy, Praha, s. 87.)

To je aktuální zvláště v podmínkách armády.

ÚTOK DIVIZE S POUŽITÍM JADERNÝCH ZBRANÍ

K bojové činnosti vojsk s použitím jaderných zbraní byla na stránkách vojenského odborného tisku uveřejněna řada zajímavých článků, které uváděly poznatky a zobecněné praktické zkušenosti z přípravy velitelů a štábů a z výcviku vojsk.

Úroveň teoretického poznání a praktického osvojení potřebných znalostí a návyků jistě nepovažujeme za vyčerpávající a konečnou. Též relativně rychlý pohyb kádrů ve vševojskových funkcích na stupni útvaru a dalších vyžaduje, abychom otázkám teorie i praxe soudobého boje věnovali soustavnou pozornost.

Útok vševojskových útvarů a svazků, jehož cílem je prolomit připravenou nepřátelskou obranu, mohou zahajovat a vést s použitím jen klasických zbraní nebo s použitím zbraní hromadného ničení.

Zkušenosti ze cvičení ukazují, že ne vždy věnujeme náležitou pozornost takovému kategorickému požadavku, jakým je nepřetržitý boj s nepřátelskými zbraněmi hromadného ničení. Boj s těmito prostředky se stal jedním z principů soudobého vševojskového boje a je tudíž jedním z prvořadých úkolů vševojskových svazků.

Hlavním cílem boje s jadernými a chemickými zbraněmi za útoku vedeném s použitím klasických prostředků ničení je zabránit nepříteli vést první jaderný úder nebo alespoň maximálně oslabit jeho účinek. Toho dosáhneme soustavným a nepřetržitým průzkumem nepřátelských ZHN, rychlým a přesným zjišťováním jejich souřadnic a ničením těchto zbraní všemi dostupnými prostředky ihned po jejich zjištění. Jaderné a chemické zbraně nepříteli ničíme v prostorech soustředění, za přesunu i v prostorech bojového rozmístění. Kromě zbraňových systémů ničíme též sklady speciální munice, zásobovací místa i místa velení prostředků jaderného a chemického napadení.

Velitel divize má tedy velkou odpovědnost za plnění všech úkolů boje se zbraněmi hromadného ničení. Zabezpečuje nepřetržitou pohotovost raketového útvaru, části dělostřelectva a podpůrného letectva k jejich okamžitému použití. Na základě zpráv průzkumu a v závislosti na celkové situaci se rychle rozhodne a ke zničení zjištěného nepřátelského prostředku použije takového prostředku, který spolehlivě a co nejefektivněji zničí prostředek nepřítele. Velitel usiluje o to, aby vždy znal přesně i situaci vševojskových útvarů, a tak mohl v případě potřeby vyslat předsunutý odřad, speciální odřad, či vysadit vrtulníkový výsadek nebo nepřátelský prostředek jaderného napadení zničit úderem bojových vrtulníků.

Víme, že nejspolehlivějším způsobem ochrany vojsk před účinky zbraní hromadného ničení je jejich včasné zjištění a spolehlivé zničení dříve, než jich nepřítel použije.

Kromě nepřetržitého průzkumu a ničení ZHN nepřítel budeme udržovat i vlastní vojska nepřetržitě v pohotovosti k vedení bojové činnosti s použitím jaderných zbraní. I tuto zákonitost chápeme jako důležitý princip soudobého boje, který musíme respektovat.

Nepřetržitá pohotovost vojsk k vedení bojové činnosti s použitím jaderných zbraní zahrnuje celou řadu opatření. Mezi ně patří v první řadě aktivní a hluboký průzkum. Jeho cílem je zavčas zjistit přípravy nepřítele k použití ZHN a upřesnit souřadnice cílů pro vlastní jaderné údery. Dalším důležitým opatřením je jednotné plánování bojové činnosti, její všestranná příprava a zabezpečení. Jednotné plánování bojové činnosti (podle zkušeností ze cvičení některých bratrských armád) spočívá v jednotném stanovení obsahu a členění bojového úkolu pluků a divízi v útoku bez ohledu na to, zda útok probíhá za použití jaderných zbraní nebo bez nich. Výhodou tohoto způsobu úkolování svazků a útvarů je, že při přechodu k vedení bojové činnosti s použitím jaderných zbraní nemusíme podstatně měnit obsah a strukturu bojového úkolu podřízených, jak to předpokládá Polní řád ČSLA (divize—pluk). V oblasti materiálních příprav jde především o vytvoření potřebných zásob jaderné munice a její udržování v určených stupních bojové pohotovosti. V průběhu bojové činnosti pak jde o to, aby oddíl vojskových raket byl v takovém stupni bojové pohotovosti, který umožní včasné odpálení všech baterií. Dále je třeba, aby velitel divize včas upřesnil své rozhodnutí, bojové úkoly a způsob součinnosti podřízených útvarů pro vedení další bojové činnosti. Podle toho se musí vojska včas připravit k co nejrychlejšímu využití výsledků jaderného a palebného ničení nepřítele, učinit opatření k ochraně před účinky zbraní hromadného ničení nepřítele a k zajištění bezpečnosti před vlastními jadernými údery. Zvláště pečlivě je nutné prověřit spojení a vytvořit optimální podmínky k udržení spolehlivého velení zejména v kritické době prvního jaderného úderu a po něm.

Jakmile dostane velitel divize údaje o přípravách nepřítele k bezprostřednímu použití ZHN, ihned o tom informuje příslušnými smluvenými signály vojska, organizuje doplňkový průzkum a uvede do nejvyšší pohotovosti raketový útvar divize, část dělostřelectva určenou k boji se ZHN nepřítele i prostředky protivzdušné obrany. Podle údajů nadřízeného pak upřesní cíle, které má zničit jadernými zbraněmi, stanoví opatření k ukrytí a rozptýlení bojových sestav a vydá doplňková nařízení pro ochranu proti zbraním hromadného ničení, ženijní a chemické zabezpečení. Nařídí zvýšit pohotovost útvarů k vedení bojové činnosti s použitím jaderných zbraní a k odstranění následků jaderného napadení.

Kolik času bude mít velitel divize, podřízení velitelé a vojska pro tato opatření, bude záležet v první řadě na práci průzkumných orgánů a prostředků nadřazených stupňů velení i divize. Zjistit přípravy nepřítele k použití ZHN bude velmi složitý a náročný proces. Je žádoucí, aby taktické stupně velení měly pro realizaci hlavních opatření relativně delší dobu, řádově kolem dvou i více hodin. Některé z uvedených opatření můžeme uskutečňovat již od zjištění prvních příznaků, nebo je realizovat průběžně.

Ten velitel, který již ve svém zámyslu dokonale promyslel poslušnost ničení nepřítele v útoku, který během útoku zná situaci, hluboce ji analyzuje a předvídá její vývoj, který situaci „žije“, by se neměl nechat překvapit a měl by mít vždy možnost volby příslušných rozhodnutí a opatření. Takové podmínky pro velení si vytváří velitel divize za útoku tím, že neustále vnucuje nepříteli svoji vůli, což je ovšem především záležitostí jak intelektuální, tak zejména materiální (tj. silou svých zbraní) a má nad nepřítelem trvalou iniciativu.

Uvedené úkoly, opatření a činnosti budou probíhat zpravidla ve značné časové tísní, v rychlém sledu a některá se mohou vzájemně i prolínat. Činnost velitele a štábu divize má být hluboce promyšlena a metodicky zpracována. Nestačí, aby byla napsána v pomůcce dotyčného štábu. Velitel a všichni důstojníci štábu ji musí spolehlivě zvládnout a získat trvalé návyky v této činnosti.

Spolehlivou ochranou prvosledových jednotek a útvarů před úderem zbraní hromadného ničení (včetně neutronových zbraní) je udržení co nejtěsnějšího dotyku s nepřitelem, rozhodné pronikání do jeho sestav a vytvoření pro nepřítele nepřehledné situace, které mu značně ztíží použití jaderných i chemických zbraní.

Druhé sledy (vševojskové zálohy) pluků a divize, pokud nebudou bezprostředně zasazeny do boje, musí v plném rozsahu využívat ochranných vlastností terénu, i za cenu dočasného zastavení pohybu (k využití např. strží, roklí, osad apod.). Pokud by terén neskýtal potřebnou ochranu, je výhodné, aby se více rozptýlily, zejména do šířky. Např. druhý sled (VŠZ) pluku se rozptýlí do celé šířky útočného pásma pluku a vytvoří 2–3 rotní proudy s příslušnými rozestupy (mezerami) a hloubkou (stupňovitě vlevo, vpravo, úhlem vpřed, vzad). Obdobně se může rozptýlit i druhý sled (VŠZ) divize.

Do stavu pohotovosti uvedeme i všechny síly a prostředky divize, které mají za úkol zjistit situaci po nepřátelských jaderných úderech, vyhodnotit jejich výsledky, zabezpečit obnovení bojeschopnosti napadených útvarů a jednotek a odstranit následky napadení.

Způsoby vedení útoku po prvním jaderném úderu budou záviset na vzniklé situaci. Ta bude zpravidla neobyčejně složitá. Po prvním jaderném úderu může mít divize značné ztráty. Rozsáhlé části terénu budou zamořeny radioaktivními (chemickými) látkami. Vzniknou velké požáry a značné části terénu budou rozrušeny a zničeny. Značný počet vojáků může být oťesen. Značně bude ovlivněn jejich morální a psychický stav.

Velké ztráty vzniknou pochopitelně i u nepřítele. Ten pak bude organizovat obranu jenom k přehrazení některých dostupných směrů. V takové obraně budou zpravidla větší mezery a trhliny a také hustota sil a prostředků bude nižší.

Bez ohledu na vzniklou situaci budou útvary co nejrychleji využívat výsledků prvního jaderného úderu, pokračovat nezasaženými silami v aktivní bojové činnosti, zejména na směru hlavního úderu a předcházet nepřítele v obnovení bojeschopnosti.

K tomu účelu velitel divize upřesní své rozhodnutí a úkoly vojsk. Bere přitom v úvahu jejich stav, stupeň zničení nepřítele (nejen podle tabulkových pro- počtů, ale i podle reálné situace nepřítele po jaderných úderech, zjištěné naším průzkumem), možný ráz jeho činnosti, úroveň radioaktivního zamoření terénu, stupeň jeho zničení, požáry atd. Protože po prvním jaderném úderu mohou mít útvary značné ztráty a některé úseky terénu budou těžko dostupné, bude nutné uskupit bojeschopné síly divize na jednotlivé směry, kudy bude možné rozvíjet útok do hloubky. V důsledku ztrát bude zřejmě nutné učlenit bojovou sestavu divize do jednoho sledu. Některé její prvky, které byly buď vyřazeny nebo značně oslabeny, nebudou vůbec vytvářeny. Jiné budou mít méně sil a prostředků, než je v útoku obvyklé.

Proto po přechodu k použití jaderných zbraní bude divize pokračovat v útoku zpravidla jen omezenými silami. Těmi, které nebyly napadeny, nebo těmi, kterým se podařilo rychle obnovit svoji bojeschopnost. Tyto síly pak budou rozvíjet útok na jednotlivých, často vzájemně izolovaných směrech, nerovnoměrně do šířky i do hloubky. Tam, kde bude nepřítelem klást jen slabý odpor, mohou vojska útočit i v předbojových sestavách. Plně uplatnění v takových případech budou mít i společné (jednotné) bojové sestavy obrněných vozidel (tanků, BVP, PTZ s PTRS a SHH), které působí za nepřetržitě podpory bojových vrtulníků, v součinnosti s předsunutými odřady a vrtulníkovými výsadky současně do velké hloubky obrany nepřítele.

Současně s pokračováním útoku organizujeme obnovu bojeschopnosti vojsk napadených nepřátelskými jadernými údery. Tato bude probíhat podle rozhodnutí velitele divize, v souladu se zámyslem dalšího pokračování útoku a podle situace, která se vytvoří po jaderných úderech. Ve svém rozhodnutí velitel divize určí, které útvary, v jakém pořadí, jakým způsobem a do kdy obnoví svoji bojeschopnost.

V podstatě známe dva hlavní způsoby obnovy bojeschopnosti. První, jednodušší a časově méně náročný, je obnovení bojeschopnosti jednotek a útvarů v rámci původní organizační struktury. Přichází v úvahu zřejmě u těch jednotek a útvarů, které utrpěly jen menší ztráty. Tímto způsobem můžeme např. obnovit bojeschopnost napadeného pluku tak, že místo původních tří motostřeleckých a jednoho tankového praporu, zorganizujeme pluk např. o dvou motostřeleckých praporech a tankovém praporu bez jedné (vyřazené) tankové roty.

Druhý způsob obnovy bojeschopnosti je založen na bázi vytváření smíšených odřadů. Z několika zasažených jednotek či útvarů vytváříme novou jednotku (či útvar), která se svou organizací přibližuje původní jednotce (útvary) před napadením. Je to neobvykle náročný, složitý způsob, který vyžaduje také více času.

V některých případech můžeme použít i kombinace dvou uvedených způsobů.

Na směrech, kde se nepřítelem podaří připravit a zaujmout odolnou obranu, budeme organizovat její průlom. Za použití jaderných zbraní prolamujeme obranu zpravidla z chodu nebo po krátké přípravě, na široké frontě. Na směrech, kde bude nepřítelem spolehlivě umlčen jadernými zbraněmi, mohou prvo- sledové jednotky útočit na bojových vozidlech (obrněných transportérech). Útvary v útoku budou využívat mezer a trhlín v nepřátelské bojové sestavě a budou pronikat do hloubky nepřátelské obrany. Nepřátelské síly bude nutné rozdělovat na jednotlivé, navzájem izolované části a ničit je údery do boku

a týlu. Zvýšenou roli při tom budou mít předsunuté a obcházející odřady, vzdušné výsadky, jednotky bojových vrtulníků a jiné prvky, které jsou schopny rychle manévrovat.

K udržení vysokého tempa útoku vojsk bude nutné vést také nepřetržitý boj s nepřátelskými zálohami, zvláště tankovými. Tyto zálohy bude nutné vyřadit z boje nebo podstatně oslabit ještě dříve, než je nepřítel použije. Hlavním prostředkem ničení těchto záloh budou především jaderné zbraně a letectvo. Těmito prostředky ničíme nepřátelské zálohy již v jejich prostorech rozmístění a tak jim způsobíme drtivé ztráty.

Na divizní zálohy vede skupinové jaderné údery oddíl vojskových raket a prostředky nadřazeného velitele. Sborové a operační zálohy vedou hromadné jaderné údery nadřazení velitelé, včetně letounů nosičů. Tímto způsobem můžeme v krátké době změnit poměr sil na směrech protiztečí (protiúderů) ve prospěch vojsk v útoku a vytvořit podmínky pro dokončení zničení těchto záloh.

Zkušenosti ze cvičení ukazují, že protizteč nepřátelských záloh nebudeme odrážet z chodu. Při vedení bojové činnosti s použitím jaderných zbraní se může nepřítel podařit uchovat si své zálohy bojeschopné a vést jimi protizteč (protiúder) do boku útvarů za útoku. V takových případech, v závislosti na podmínkách situace, můžeme protizteče nepřátelských záloh odrážet:

1. Za situace, kdy se z jakýchkoliv důvodů nepodaří nepřátelskou zálohu zničit jadernými údery a letectvem v prostoru rozmístění, za přesunu a při rozvinování a kdy nepřítel použije na směru protizteče jaderných, chemických a dalších úderů, bude někdy nutné protizteč nepřátelských záloh odrážet částí sil divize z výhodné čáry, palbami z místa. K dokončení zničení nepřátelských záloh bude pak nutné použít dalších jaderných a palebných úderů, které umožní útvarům na směru protizteče přejít k aktivní bojové činnosti a ke zničení nepřítelů v součinnosti s hlavními silami divize, které pokračují v útoku.

2. V průběhu plnění např. úkolu dne divize nemůžeme vyloučit ani takovou situaci, kdy některé útvary divize na směru nepřátelské protizteče budou napadeny jadernými a chemickými zbraněmi a k jejich využití zasadí nepřítel, za silné podpory letectva a bitevních vrtulníků, svoji sborovou zálohu. Za této situace, zvláště budou-li útvary na směru protizteče (protiúderu) oslabeny, bude nutné přejít na výhodné čáře částí sil divize dočasně do obrany. Mohou to být jeden až dva pluky, divizní protitanková záloha a pohyblivý odřad zatarašovací, jednotka bojových vrtulníků a některé další prostředky. Ve prospěch divize bude zpravidla nutné rozvinout i armádní PTZ a POZ. Množství vyčleňovaných sil a prostředků bude záviset na konkrétních podmínkách situace a na poměru sil na směru protizteče. K dokončení zničení nepřátelských záloh budeme nuceni vést další jaderné a letecké údery a soustředit palbu většiny dělostřelectva. K využití jejich výsledků a k vedení úderu do boku nepřátelského uskupení upřesní velitel divize směry útoku útvarů hlavních sil, sladí jejich činnost s údery sousedů, popř. zasadí druhý sled divize.

Závěrem chci upozornit, že jsem v článku nemohl vyčerpat všechny složité otázky vedení útoku s použitím jaderných zbraní. Patří mezi ně např. boj s bitevními vrtulníky nepřítelů, s jeho aeromobilními jednotkami a průzkumnými diverzními skupinami, průzkum a zneškodňování jaderných min, bojová činnost předsunutých odřadů, rychlých manévrových skupin a obcházejících odřadů, použití jednotek bojových vrtulníků a vrtulníkových výsadků, vedení noční bojové činnosti a další. Všem těmto otázkám musíme věnovat maximální pozornost v přípravě velitelů a štábů a při výcviku vojsk.

OPERAČNÍ CVIČENÍ

K rozšíření poznatků z oblasti operačních cvičení chci v článku rozebrat některé otázky metodologické posloupnosti této formy přípravy štábů. Kromě toho se budu v dílčích souvislostech zabývat zvláštnostmi zkvalitňování a hledání účinnějších cest při získávání potřebného rozsahu vědomostí (komplexní všestranné, teoretické i praktické) v přípravě štábů s důrazem na specifiku víceúrovňových cvičení operačních svazů.

V soudobé válce s použitím jaderných zbraní, které mohou zasáhnout kterékoliv místo na zeměkouli, rychlost manévru obrovských mas živé síly a technických prostředků na velké vzdálenosti, existence moderních automatizovaných zbraňových systémů a komplexů, rychlých, spolehlivých pojitek a bezpečných prostředků velení podstatně mění charakter ozbrojeného zápasu. Vytváří dosud nevídané možnosti rychle a neustále měnit poměr sil válčících stran a podmínek pro válečnou činnost jak na jednotlivých úsecích fronty, tak i vyšším. V soudobé válce se bude bojová i operační situace měnit rychleji než známe ze studia a poznatků z ozbrojeného zápasu Velké vlastenecké války Sovětského svazu. Častá cvičení v náročných, obtížných polních podmínkách a v reálných časech umožňují vytvářet ve štábech volní odolnost a potřebné volní vlastnosti a návyky, překonávat stav napětí a tím dosahovat vyšší všestranně rozvinuté aktivity štábů. Současně s požadavkem přimknout podmínky operačních cvičení co nejtěsněji k reálným podmínkám operačně taktické a bojové skutečnosti musíme opodstatněně reagovat na to, že cvičení není ještě skutečný boj, ale příprava k němu. Vysvětlujeme tím některé nejasnosti proč cvičící neseznamujeme předem se zámyslem cvičení a v řídících, bojových dokumentech nedsledujeme všechno to, co by jim nadřazený oznámil ve skutečnosti. V přípravě, organizaci a zabezpečení boje a operace, i v samotném průběhu cvičení se ve směrnicích a bojových dokumentech pro rozvíjení samostatnosti, tvůrčího přístupu a prohlubování individuálního pochopení řešení problematiky označují pouze základní údaje. To nutí cvičící štáby k pečlivé, hluboké analýze zadaného úkolu a pěstuje v nich schopnost vyvodit z faktů zdůvodněný úsudek a přijmout promyšlené správné závěry.

Jaderná válka v dnešním světovém válečném konfliktu přináší sebou mohutnou dynamiku a prudké změny situace. Vojska mnohdy povedou bojovou činnost v odtržení od hlavních sil, nebudeme mít hodnotné informace o situaci, nebudou včas známy přesné údaje o silách, prostředcích a záměrech nepřítele. Situace, kterou v informačním toku zachytíme, bude zpravidla rozporuplná a ve své podstatě bude vyjádřením spolupůsobících jevů a procesů na válčíšti v závislosti na vývoji operace (boje). Ke zdůvodnění logiky operačního myšlení a zákonitostí ve spletitostech soudobé operace chci krátce ukázat na některá hlediska materialisticko-dialektického pojetí vazeb, myšlení, odrazů, pojmů a souvislostí úzce navazujících na operační umění, které se prolíná všemi fázemi operačních cvičení. To znamená v jejich vzniku, rozumovém vývoji, jejich pohybu a zániku. V rovinách teorie a praxe operačních cvičení nám pouze důsledné využití dialektického myšlení a uvědomělé použití metodologických principů teorie poznání dialektického materialismu (to je principu objektivitu, principu všestranného zkoumání a principu rozvoje) umožňuje a dává předpoklady správně chápat, využívat a uvědomovat si vzájemnou souvislost, protikladnost a složitost jevů, s jejichž proměnlivostí se v průběhu cvičení setkáváme. Dává předpoklad k tomu, abychom pochopili logickou správnost vývoje operačně taktických situací v průběhu cvičení a na základě jejich podrobného, důsledného ujasnění a hodnocení jsme přijímali správná řešení a rozhodnutí, podložená zdůvodněnými propočty.

Fakta, operační normy, propočty, řády, předpisy, ustanovení rozkazů a nařízení, oficiálních přednášek velení ČSLA, teoretické zásady, kterými při tvorbě cvičení operujeme, tvoří v teoretické nadstavbě a vědomí variabilní kombinace. Těmito volně v souladu se získanými poznatky, zákony a zákonitostmi ozbrojeného zápasu vytváříme nové obrazy a myšlenkové pochody dalšího hlubšího rozpracování cvičných bojových a operačních situací, a k tomu i potřebný rozsah řídících dokumentů. Formování tvůrčího myšlení ve štábech při tom není omezeno rámcem operačně taktického plánu cvičení. Rozhodující úlohu sehrává ideově politická příprava a zvládnutí marxisticko-dialektické metody. Jejím pochopením a realizací rozvíjíme tvůrčí myšlení, které souvisí s vypěstováním prvků akceschopnosti reakce na nepředvídané skutečnosti a jevy při cvičeních. Má-li operační cvičení být opravdovou školou přípravy štábů, musíme je naplnit napjatými situacemi, kritickými momenty a časovými stresy. Tyto musí však vyplývat ze zákonitostí boje s cílem vytvořit ve štábech „zvyk na nezvyklé“ a učit reagovat a přizpůsobit se všemu, co může skutečný ozbrojený zápas reálně vytvořit.

Znalosti o vnitřní problematice operace, její přípravě, organizaci, zabezpečení a řízení umožňují dále do hloubky rozvíjet myšlenkové procesy v souvislostech a vztazích a zajišťují správnou logickou skladbu procesů (období a učebních úkolů) v průběhu cvičení. Tvůrčím myšlením uskutečňujeme dialektický přechod od vnějších prvků k vnitřní rozhodující problematice cvičení. Usuzování v operačním myšlení ve vazbě k operačním cvičením zde sehrává důležitou roli. Je to operování s myšlenkovými formami, abstrakcemi tvůrčího operačního myšlení podle daných schémat a kritérií. Tak při cvičeních tvořivě, aktivně a cílevědomě odrážíme jevy a procesy, které odpovídají potřebám a požadavkům daných forem a metod přípravy štábů.

Podle atributů válečných akcí Velké vlastenecké války ve druhé světové válce, bojů v různých operacích, novodobých lokálních operacích, měly tyto přes mnohé společné rysy jedinečné individuální zvláštnosti. Ze studia zkušeností

z minulých válek a ozbrojeného zápasu jsme poznali, že se v něm neobyčejně složitě prolínají nejrozmanitější spojitosti a vzájemné vztahy, výrazné individuální jevy a události, které se od sebe liší svou specifickou úlohou, trváním operačních a bojových situací v prostoru i v čase. To je právě ta jedinečnost a neopakovatelnost operačně taktických situací, která se nám zatím v mnohých cvičeních nedaří v plné míře vytvářet.

Velký význam má kvalita přípravy operačních cvičení, která souvisí s neustálým zdokonalováním metodiky jejich řízení. Opodstatněný početní nárůst cvičení operačního charakteru nás nesmí vést k šablonovitému, schematickému, jednostylovému ponechávání dílčího obsahu zpracovávaných řídicích dokumentů z jednoho cvičení do druhého. Někdy se setkáváme u operačních cvičení (zejména operačních cvičení druhů vojsk) s tím, že řídicí dokumenty svým obsahem v oblasti vševojskové struktury neodpovídají požadavkům teoretických zásad operačního umění. Operační zámysly se příliš podřizují požadavkům kladeným na procvičení problematiky daného druhu vojska. Rovněž není vždy důsledně propracován, ujasněn a správně zhodnocen rozsah požadavků řídicích orgánů na vševojskovou jádra, která tvoří operační skupiny štábů při cvičeních druhů vojsk a služeb. Jistě není správné, abychom používali stále stejné organizace, téhož číslování, cvičili na stejných směrech, ve známém terénu atd.

Víme, že podmínky pro vedení operace (i když cvičí pouze jeden či více druhů vojsk) nejsou nikdy stejné. Dokonce při stejném poměru sil a při shodných podmínkách v operacích stejného charakteru a rozsahu je vždy spojení palby, pohybu (manévru) a úderu v operaci a boji různé. Tyto zvláštnosti podmíněné dále terénem, geografickým uspořádáním válečného, ekonomicko-technického základu, hydrometeorologickými podmínkami, topogeodetickým zabezpečením, nejsou ničím jiným, než určitými příznaky, stránkami, které vtiskují dříve popisované zákonitosti (nutnosti) operačním cvičením, a tudíž se musí v jejich přípravě a průběhu odrazit.

Pro dokreslení chci uvést, že současně s tím se vyskytují v každé fázi bojové činnosti a operaci, jako kombinovaného modelu operačního cvičení, rysy nebo stránky, které jsou obecné, závazné a vlastní každému cvičení. Takovými rysy jsou vzájemná součinnost mezi prvky bojové a operační sestavy, nepřetržitě spojení a velení, spojení úderů letectva, paleb dělostřelectva, úderů raketového vojska a manévrem pozemních vojsk apod.

V. I. Lenin zdůrazňoval, že podmínkou poznání všech procesů ve světě v jejich nutnosti, v jejich podstatě, je jejich poznání jako jednoty protikladů, jako „rozdvojení jednoho, na protiklady, které se vzájemně vylučují a jejich vzájemný vztah“ (V. I. Lenin, Spisy, sv. 38, Praha 1960, str. 366). Z toho vyplývá, že antagonistické rozpory válečných stran v příští válce budou nejdůležitějším a nejobecnějším zdrojem nahodilostí v ozbrojeném zápase. Tomuto problému věnují pozornost proto, že tyto rozpory jsou nehlubším podkladem našeho studia příštího ozbrojeného zápasu, které dnes rozpracováváme a realizujeme v přípravě štábů zařazováním a přeměnou do konkrétních podob zámyslů, námětů, učebních úkolů, cílů a plánů různých cvičení na všech stupních velení.

Operační cvičení mají v podmínkách třídě rozděleného světa významnou hybnou sílu, která ovlivňuje v našich štábech uvědoměle a obětavě plnění stanovených politických i vojenskoodborných cílů a úkolů. Základem této úspěšné aktivity příslušníků štábu na cvičeních je vynikající morálně politický stav a odpovídající psychické vlastnosti příslušníků štábů, vzorná, průběžná, pravidelná operační příprava a všestranná myšlenková zdatnost.

Dobře připravené, organizačně i materiálně zabezpečené operační cvičení má značný význam. Jejich pravidelností pěstujeme u štábů individuálně i kolektivně zvyk na vypětí tělesných a duševních sil, iniciativu, přizpůsobivost, houževnatost, vytrvalost, přesnost v práci, ukázněnost, sebeovládání, obratnost, zručnost, pohotovost, rychlost a řadu dalších nutných bojových kvalit štábních pracovníků, nezbytných pro zvládnutí tvůrčího přístupu a vysokého stylu štábní práce v poli. Praxe potvrzuje, že operační cvičení ve svém souhrnu jsou metodou opakování, komplexního procvičování a prohlubování vědomostí, dovedností a návyků štábních pracovníků. U omlazujících se operačních štábů mohou být také i metodou slaďování jejich činnosti. Příslušníci štábů se na operačních cvičeních učí a zdokonalují ve vzájemné spolupráci a součinnosti v rámci štábů, ale i mezi jednotlivými cvičícími štáby. Osvojujeme si při nich nové poznatky a zásady operačního umění. Operační cvičení jsou metodou operační přípravy velitelů a štábů. Každý příslušník štábu při nich bývá zařazen ve své funkci a vykonává svůj úsek odborné činnosti. Bouřlivý rozvoj vědy a techniky, rychlé tempo zavádění technických a společenskovoedních disciplín do operační přípravy štábů nás nutí při cvičeních stále větší specializovanosti v práci příslušníků štábů. Praxe ukazuje, že zaměření štábních pracovníků ke zvládnutí pouze svého konkrétního úzkého okruhu odborných otázek nevyhovuje. Musíme se snažit o zastupitelnost ve funkcích, popř. o univerzální použití štábních pracovníků. Toho můžeme docílit tím, že již v přípravných fázích na velká operační cvičení (zejména při štábních nácvičích) zařadíme příslušníky štábů do různých funkcí. Každý všestranně připravený důstojník pak v průběhu vlastního cvičení může plnit různé úkoly, které vyplývají z jeho organického (funkčního) zařazení a v úzké spolupráci a součinnosti s ostatními příslušníky štábu může v případě nutnosti plnit i úkoly a povinnosti dalších funkčních zařazení. Je to nezbytné proto, že ve válce více než v kterékoli jiné oblasti společenského života jevy a realizace plánů vypadají jinak, než jak jsme si původně představovali. Příslušníci štábů se budou často setkávat s jiným stavem věcí, než jaký očekávali, budou vykonávat jinou činnost, než na jakou byli v míru připravováni. Inženýr architekt může klidně přihlížet tomu, jak roste stavba v souladu s plánem, který vypracoval. Strojní inženýr může nejednou prověřovat a měnit konstrukci stroje nebo přístroje do té doby, dokud nenajde optimální řešení. V průběhu válečných operací však bude situace vypadat jinak. Všechno se zde bude neustále měnit, lidé budou neustále vystaveni nebezpečí, budou narážet na neurčitou situaci a pokud dojde k chybě, ta už půjde těžko napravit. Proto již v míru je nezbytně nutná maximální, cílevědomá, plánovitá, organizovaná, komplexní a univerzální příprava lidí ve štábech na výkon jejich funkcí.

Konfliktní a složité situace pro štáby nastanou již v samém počátku války. Jde o okamžiky, které mohou podstatně ovlivnit další průběh válečných akcí.

K zachycení možné atmosféry při vzniku ozbrojeného konfliktu chci ocitovat několik výstižných úryvků z paměti maršála Sovětského svazu Kirilla Semjonoviče Moskalenka z období přepadení Sovětského svazu fašistickým Němcem, které nám současně mohou být s převedením do dnešních podmínek možnou inspirací řešení obdobných modelů zpracování zahájení operačních cvičení.

„Zvonění telefonu mne zvedlo z postele. Popadl jsem sluchátko a slyšel jsem vzrušený hlas Potapova (vel. 5. armády, která tehdy byla podřízena Kyjevskému zvláštnímu okruhu): fašisté nás napadli, dělostřelectvem ostřelují naše vojska na hranicích, bombardují letiště a města. Bez meškání jsem zavolał do tábora

svému zástupci pro věci politické prapornímu komisaři N. P. Zemcovovi a nařídil jsem vyhlásit bojový poplach...

Rychle jsme projeli kolem letiště a dorazili jsme do tábora. Zastavili jsme u budovy, kde sídlil štáb. Vyběhl jsem do druhého poschodí, do místnosti, kterou obýval N. P. Zemcov. Usmál se na mne a zeptal se: „Každou chvíli je slyšet výbuchy a střelbu, že by začaly manévry? Ale brigáda se jich přece nezúčastní, tak jsem poplach nevyhlašoval.“ Odpověděl jsem ostře: „Jaképak k čertu manévry. Válka! Němci nás přepadli...“

Rychle jsme šli do štábu. Tam jsem otevřel mobilizační obálku. Dověděl jsem se, že při zahájení válečných akcí se má brigáda usilovným pochodem přesunout po trase Luck—Radechov... na lvovský směr do prostoru rozvinutí 6. armády. Okamžitě jsem to telefonicky hlásil generálu Potapovovi. Vyslechl mne a řekl: „Situace 5. armády se velmi přiosťčila. Proto vás prosím, vlastně žádám, abyste vyrazil na Vladimír Volynskij a společně s 22. mechanizovaným sborem zlikvidoval nepřítele, který překročil naše hranice, a obnovil naše postavení.“ Brigáda je zálohou vrchního velení. Splnit váš požadavek nemohu, protože odporuje mobilizačnímu plánu...

S ohledem na vzniklou situaci nařizuji: brigáda vyrazí, jak jsem již řekl, na Vladimír Volynskij a v součinnosti s 22. mechanizovaným sborem zničí nepřítele, který překročil hranice, a obnoví naše postavení. Hranice nepřekračovat...“

Jaderná válka bude složitější, nepřehlednější a konfliktnější, než jak popisuje s. Moskalenko v knize „Na jihozápadním směru“, str. 27—30. Abychom byli na podobné skutečnosti připraveni, podřizujeme a soustřeďujeme úsilí přípravy k vedení války již od samého jejího počátku.

K úspěšnému rozvíjení přípravy jednotlivců, ale i celých pracovních kolektivů štábů přispívá a napomáhá, působí-li důstojníci a kolektivy z nich vytvořené na cvičeních s krajním vypětím sil.

Praxe potvrzuje, jsou-li již v průběhu příprav na „velká“ operační cvičení vytvořeny náročné podmínky přípravy důstojníků, vytváří to nezbytné předpoklady pro zvládnutí úkolů a cílů, které jsou před ně postaveny. Při cvičeních vytváříme ve štábech ovzduší náročnosti, které ústí až v napětí. To nutí přímo i nepřímou štáby při řešení operačních úloh v každé operační situaci (pod tíhou úkolu a času) správně vytypovat a určit hlavní článek, na němž závisí úspěch splnění hlavních úkolů. Musí vycházet z konkrétních podmínek vytvořené situace, určit co je hlavní v řešení daného úkolu a konkrétně stanovit realizaci úkolů podle pořadí naléhavosti. Operační cvičení jsou právem náročná na všechny oblasti lidské činnosti. Vyžadují stále více naprostou oddanost celého člověka.

Operační cvičení připravují funkcionáři, na jejichž připravenosti záleží průběh a kvalita splnění učebních úkolů a stanovených učebních cílů. K nim patří řídicí cvičení, jeho zástupci, zástupci a pomocníci řídicích druhů vojsk a služeb, důstojníci štábu řízení v jednotlivých skupinách, dále jsou to pomocníci řídicího cvičení u cvičících štábů a vojsk (na cvičeních s částečně vyvedenými vojsky), pomocníci pro rozehru necvičících svazků (útvárů). Při jednostranných cvičeních se určuje speciální skupina rozehry nepřítele. Její činnost se řídí podle operačně taktických zásad a organizace nepřítele. V terénu je nutné, aby skupina ke značkování nepřítele využila vševojskových, speciálně připravených útvarů a jednotek, komplexu cílů a různých imitačních prostředků. Osvědčilo se nám v průběhu operačních letuček při praktické činnosti štábů

v terénu na pozorovatelných označování předního okraje vlastních vojsk i nepřítelů dýmem. Tím dosáhneme sjednocení a upřesnění pohledu v rámci všech cvičicích skupin a štábů na čáře dotyku a časovou úsporu získanou vysvětlováním a zpřesňováním můžeme věnovat praktickému procvičování méně zvládnutých otázek. Ovládnutí a regulace celého značkovacího systému však vyžaduje náročná opatření na zabezpečení lidmi a spojovacími prostředky. V tomto okruhu působnosti má značnou rezervu naše zlepšovatelská hnutí.

Praxe potvrzuje, že k organizovanému a náročnému řízení cvičení napomáhá nejen **teoretická příprava** rozhodčí služby a řídicích orgánů (která je podle didaktických zásad jako první v pořadí), ale důkladná, předem připravená praktická příprava v terénu formou rekognoskace, součinnosti a praktické roze hry na pozorovatelných, místech velení a výcvikových prostorech. Praktické přípravy v terénu se zpravidla zúčastňují zástupci řídicího cvičení, jeho pomocníci u náčelníků druhů vojsk a služeb, někteří vybraní důstojníci štábu ředitelství cvičení v závislosti na konkrétní řešené problematice. Koná-li se operační cvičení s částečně vyvedenými vojsky, pak se roze hry též zúčastňují i náčelníci příslušných VVP s cílem konkrétního upřesnění reálných opatření k zabezpečení bezprostřední přípravy a vlastního cvičení. V průběhu rekognoskace upřesňujeme charakter a obsah opatření k přípravě jednotlivých prostorů cvičení a konkrétní činnost v nich. Prostory rozmístění štábů, ředitelství cvičení, osy přesunů, pravděpodobné čáry roze hry situací v prostor a čase, prostory pro imitaci (jde-li o činnost na pozorovatelně), místa velení a jejich pohotovost v prostorech rozmístění, organizace a zabezpečení pořádkové a regulační služby v konkrétních reálných situacích, bezpečnostní opatření, přijaté zásady k ochraně vojenského tajemství, státního, družstevního i soukromého majetku organizací a v soukromém vlastnictví, soustředění po ukončení cvičení a návrat do mírových posádek. V teoretické přípravě potom rozebíráme zámysl a plán cvičení, jeho průběh podle plánu řízení, seznámení s náměty a dalšími materiály a dokumenty pro řízení cvičení. Vydají se pokyny pro odevzdávání příspěvků do rozboru a jeho zpracování. Zpřesní se organizační pokyny, materiálně technické zabezpečení atd. Praxe nám ukazuje nezbytnost zaměření teoretické přípravy na tyto otázky:

- rámcově zaujmout stanoviska a rozebrat možné varianty jevů a situací, které mohou vyvstat v kterékoli etapě cvičení,
- rozebrat možné varianty roze hry situací s orientací na možné zvraty v roze hře v návaznosti na rozhodnutí cvičicích velitelů a štábů,
- charakter práce ředitelství cvičení a konkrétní úkoly pro včasnou přípravu roze hry v průběhu cvičení.

Roze hrou operačních situací aktivně ovlivňujeme průběh cvičení. Je nám zprostředkovatelem a nositelkou splnění učebních úkolů a cílů cvičení. Operační a bojové situace roze hráváme na operačních cvičeních zpravidla 3—5 hodin i déle. Roze hra situací v kratší době není reálná a ani účelná. To se ukázalo např. při cvičení „Sojuz-77“, kdy roze hra v některých fázích cvičení probíhala z hodiny na hodinu. To mělo vliv na to, že se štáby zajímaly hlavně o tok a sběr informací a zásadní otázky plánování a vedení operace a boje nebyly z části vyřešeny.

V průběhu operačních cvičení se mohou uskutečňovat i operační skoky mezi hlavním obdobím cvičení a nově řešenou situací — epizodou. Operační skoky mohou být od několika hodin až po několik dnů. Při tom nová situace po operačním skoku navazuje na logický operačně zdůvodněný předcházející vývoj

na frontě (válčišti). Aby k tomu mohlo dojít, je výhodné volit časovou návaznost od ukončení a vyřešení hlavních otázek cvičení k epizodě po větším časovém odstupu (až několik dnů) tak, aby nedocházelo k redukci přijatých rozhodnutí cvičících v duchu připravené návaznosti vypracované letučky po operačním skoku. Řeší se tím současně i problém úprav připravené epizody v návaznosti na rozhodnutí cvičících ze strany štábu ředitelství cvičení. Dobře vypracované a promyšlené operační skoky umožňují bez těžkostí podrobně procvičit hlavní učební otázky na úkor méně důležitých.

Příprava operačních cvičení zahrnuje komplex opatření, která zabezpečují podmínky kvalitní přípravy štábů, vojsk a týlových orgánů a zařízení. Zahrnuje zpracování potřebných dokumentů, které jsou svým obsahem a rozsahem angažovaným štábním pracovníkům všeobecně známy a proto se jimi v článku nebudu zabývat. V průběhu výcvikového roku se u podřízených v praxi projevila neujasněnost obsahové náplně mapy zámyslu operačního cvičení, který se zpracovává u frontového cvičení na mapě měřítko 1 : 500 000, armádního cvičení na mapě 1 : 200 000.

Na mapě zámyslu zpravidla uvádíme:

- téma, hlavní učební cíle a časové vymezení cvičení,
- název, dobu trvání období cvičení a učební úkoly,
- složení a bojové úkoly cvičících armád (svazků) s vyznačením směrů jejich úderů, bližší úkoly, další úkoly a rozhraní,
- základní údaje o operaci vlastních vojsk a nepříteli (hloubku, šířku pásmu, dobu splnění a tempo operace),
- čáry, které mají vojska zaujmout, směry a doby zasazení druhých sledů k rozvíjení operace. Zásah záloh nadřízeného velitele,
- prostor a doba zasazení vzdušných výsadek,
- úkoly a situaci sousedů,
- rozmístování štábu řídícího cvičení a míst velení cvičících.

Zámysl zpracujeme o jeden stupeň výše.

Kvalita operačních cvičení, jejich účelnost a prospěch nezávisí jenom na zpracovaném a správném zámyslu cvičení, reálném plánu řízení, všestranném organizačním zabezpečení cvičení, na připravenosti ředitelství a rozhodčí služby, ale především na důkladné přípravě cvičících štábů. Při organizaci přípravy štábů na cvičení je důležité mít představu o úloze a předurčení štábu a o těch požadavcích, které od něho budeme v průběhu cvičení vyžadovat na základě soudobé vojenské činnosti. Přitom jsme si vědomi, že postupnou všestrannou přípravou ovlivňujeme nejen plnění úkolů bojové připravenosti, ale i skutečných bojových úkolů. Toho docílíme jen udržováním vysoké úrovně bojové pohotovosti štábů všech stupňů, tím, že budeme včas plnit složité úkoly průzkumu, hodnotit situaci, plánovat operaci a bojovou činnost, budeme-li rychle a bezpečně doručovat konkrétní úkoly podřízeným, promyšleně organizovat a zabezpečovat operační činnost, udržovat spolehlivé, nepřetržité spojení a velení, organizovat součinnost do celé hloubky operace, především ke splnění úkolů a ve prospěch hlavních uskupení, která tyto úkoly budou plnit.

Toho dosahujeme sestavením komplexního plánu individuální a kolektivní přípravy ke cvičení, který zahrnuje předešlá kritéria, a jeho postupným, důsledným a náročným naplňováním všemi příslušnými štáby. Z praktického hlediska rozdělujeme přípravu na velká operační cvičení ve štábu do několika období:

- Individuální příprava, která spočívá v osvojení si a studiu odpovídajících ustanovení řádů, předpisů a další odborné literatury, v zopakování takticko-

-technických dat techniky, zbraní, operačních norem, organizace zásad použití vlastních vojsk a nepřítelů,

— Kolektivní příprava na cvičení je zahrnuta do dvou rovin. Velitelská a operační příprava (kterou řídí hlavní funkcionáři štábů) zvyšuje úroveň operačního myšlení, efektivně a kvalitně seznamuje příslušníky štábů s novými poznatky v oblasti operačního umění se zaměřením pozornosti tam, kde zůstaly rezervy z předešlých cvičení.

Rozhodující místo v kolektivní přípravě celého systému metod příprav na operační cvičení štábů zaujímají bezesporu štábní nácviky. Upevňujeme a zdokonalujeme si při nich teoretické znalosti a praktické návyky. Jejich cílem je, aby důstojníci získávali ve své práci jistotu, přesnost, sladěnost atd.

Nám se osvědčilo zahájit cyklus přípravy na cvičení „Neutron-80“ dílčími štábními nácviky organizovanými na úrovni polních pracovních kolektivů (polních pracovišť). Hlavní pozornost v jejich průběhu jsme soustředili na:

- individuální zvládnutí funkčních povinností každého jedince na svém polním pracovišti,
- sladění na pracovištích podle metodiky práce štábu v poli,
- získání trvalých návyků v praktickém výkonu svých funkcí s důrazem na plánování a vedení operace,
- zpracování konkrétních bojových dokumentů podle funkčního zařazení,
- používání prostředků spojení.

Nácviky organizované dílčí formou po jednotlivých polních pracovištích měly přínos v tom, že nás připravovaly k plnění úkolu samostatně za přímého řízení a účinné pomoci zkušených starších soudruhů. Stmelily nás v jednotné pracovní kolektivy, schopné řešit v celém komplexu štábu další složitější, náročnější otázky operační připravenosti.

K vyšším stupňům štábních návyků vedených komplexní formou jsme již přistupovali jako sladěné štábní kolektivy. Pokračovali jsme při nich dále v hlubším rozvíjení návyků, sladěnosti již v celých štábních kolektivech a řešení technických úkolů štábní práce v poli. Pro tyto štábní nácviky jako nejvyšší formu přípravy na operační cvičení můžeme stanovit tyto učební cíle:

- procvičit nové otázky bojové pohotovosti, jako např. otázky uvědomování, shromažďování příslušníků štábu a jednotek zabezpečení, jejich vyvedení do terénu,
- zdokonalit praktické návyky příslušníků štábu v plnění funkčních povinností ve vztahu k celému komplexu štábu,
- procvičovat se v práci v terénu a na plastickém stole, ve velení podřízeným štábům při přípravě a v průběhu vedení operace a bojové činnosti,
- procvičit sběr informací s důrazem na přesnost a včasnost předávání operačně taktických situací,
- prověřit úroveň připravenosti, akceschopnosti a operativnosti v práci jednotlivých pracovních kolektivů a celého štábu,
- zvládnout nově zaváděnou výpočetní techniku a prostředky mechanizace.

Štábní nácviky jsme organizovali tak, aby jednak upevňovaly znalosti a návyky získané na přednáškách a společných zaměstnáních řízených hlavními funkcionáři. Na druhé straně, aby cílevědomě, soustavně zvyšovaly a zdokonalovaly návyky důstojníků a připravovaly štáb na vyšší složitější problematiku, kterou pro nás představuje operační cvičení. V přípravě na „velká“ cvičení nepodceňujeme bezprostřední přípravu, která spočívá ve studiu námětu a všech

ostatních dostupných dokumentů důležitých pro vstup do operačního cvičení. Tato příprava probíhá ještě zpravidla v klidnější atmosféře. Pomáhá nám ke sžití s námětovou situací. Slouží k proniknutí do všech tajů nového cvičení. Dává dobré předpoklady úspěšného startu k plnění všech dalších náročných úkolů cvičení.

Závěrem se chci okrajově zmínit o jednom problému soudobých cvičení. Velká operační cvičení si dnes již neumíme představit bez výpočetní techniky. Převozního výpočetního automatu C-266 dokážeme v současné době při cvičeních plně využít především k výpočtu kvantitativního a kvalitativního poměru sil. Další komplexní využití a zavádění moderní výpočetní techniky do praxe (byť jen zkušebně) v průběhu cvičení zaostává za požadavky a potřebami přípravy, řízení a zabezpečení soudobé operace. Nové praktické zkoušky s výpočetní technikou potvrzují, že stroj řeší úkol podle určitých pravidel a neproniká do podstaty samostatného úkolu. To však nemůže být překážkou jejich dalšího rozvoje při zavádění do práce štábů v poli.

Jde tu pouze o doslovné plnění obdrženího příkazu a „neznalost“ následků. Proto stále těžiště štábní práce přejímá člověk, který přemýšlí (na rozdíl od stroje) o výsledcích a následcích svého jednání, pro něho samotného i pro jiné. Vytyčení úkolu a určitá interpretace řešení jsou neoddělitelné od tvůrčí činnosti. Dosud výpočetní kybernetická zařízení pro práci v poli jsou zařazena k řešení dílčích nepatrných zlomků štábní práce v poli formou mechanismu formálně logického myšlení. Vědomí je zde charakterizováno dialektickou pružností v řešení úkolů, která není podmíněna nějakým přísným systémem formálních pravidel.

Matematické modely operace budoucnosti, které budeme řešit v příštích operačních cvičeních, musí klást vyšší požadavek na vědecké komplexní plánování, přípravu, řízení a zabezpečení operace, její vývoj v závislosti na vzájemném účinku palebných, leteckých a raketových úderů a manévru vojsk, radioelektronického rušení stran a vlivu všech druhů vojsk.

K HODNOCENÍ BOJESCHOPNOSTI SVAZKŮ PO JADERNÝCH ÚDERECH

Jedním z nedostatků v práci některých štábů a rozhodčí služby při operačním velitelsko-štábním cvičení „Neutron-80“ bylo neúplné určování ztrát na živé síle, bojové technice a stanovení bojeschopnosti jednotek a svazků po jaderném napadení. Základní příčinu vidím v tom, že ztráty a bojeschopnost nebyla hodnocena podle jednotných údajů, jak stanoví pomůcka „Ničivé účinky jaderných zbraní“ Oper-51-4, strana 151 (dále jen Oper-51-4).

Štáby k hodnocení ztrát na živé síle a bojové technice po jaderném napadení používaly většinou vlastních — rozdílných pomůcek. Operační štáby k výpočtu ztrát používaly programů a výpočetní techniky. Používané pomůcky a programy v některých případech vycházely z nesprávných operačně taktických norem a podkladů. Proto výsledky hodnocení ztrát a bojeschopnosti po jaderném napadení byly u nepřítelů a vlastních vojsk rozdílné.

Bojeschopnost jednotek a svazků po jaderném napadení některé štáby i rozhodčí služba nehodnotily na základě množství vyřazených základních bojových jednotek, jak stanoví Oper-51-4 na straně 151, ale na základě množství vyřazené živé síly a techniky v rámci svazku, útvaru. V některých případech ji nehodnotily vůbec a nebo velmi povrchně. Takové hodnocení vedlo k nesprávným závěrům, nevytvářelo optimální podklad pro stanovení poměru sil a pro celkové množství vyřazení základních bojových jednotek, které vedou bojovou činnost.

Při hlubší analýze proč i výpočetní technika u operačních štábů ve výstupní sestavě uvedla odlišné množství ztrát na živé síle a technice, jsme zjistili, že základní taktické normy jednotek (mšpr, tpr) pro jednotlivé fáze bojové činnosti (obrana, útok, přesun apod.) neodpovídají současným předpisům. To byl další moment, který při hodnocení bojeschopnosti vedl ke zkreslení údajů a rozdílu mezi cvičícími štáby a ředitelstvím cvičení.

Při cvičení se projevily i nedostatky v plnění úkolů, funkčních povinností a v osobní připravenosti příslušníků rozhodčí služby. Tito plně nedocenili svoji úlohu při operačním velitelsko-štábním cvičení v tom, že jsou výkonným orgánem ředitelství cvičení. Někteří rozhodčí ve své činnosti nedodržovali zásady rozehry situací, zvláště pak metodiku rozehry ztrát a hodnocení bojeschopnosti jednotek a svazků, jak je vzhledem k zámyslu při rozehře stanovilo ředitelství cvičení.

Velení ČSLA hluboce analyzovalo uvedené nedostatky a uložilo zpracovat novou „Metodiku práce a povinností ředitelství cvičení, rozhodčí služby při rozehře situací, ztrát a způsob hodnocení bojeschopnosti jednotek a svazků po jaderných úderech“ (dále jen Metodika).

Metodika je určena pro vojáky z povolání, kteří při operačních velitelsko-štábních cvičeních plní úkoly v ředitelství cvičení a nebo v rozhodčí službě všech stupňů. Metodika platí i pro velitele a štáby pozemních vojsk, letectva, PVOS, zvláště ty části Metodiky, které po-

jednávají o otázkách hodnocení účinků jaderných výbuchů, určování ztrát a hodnocení bojovosti po jaderném napadení a to jak u vlastních vojsk, tak u vojsk nepřítele.

Metodiky můžeme použít i při výuce na vysokých vojenských školách, a to nejen k hodnocení účinků jaderných zbraní, určování procenta ztrát a hodnocení bojovosti jednotek a svazků po jaderných úderech, ale především k získání znalostí funkčních povinností rozhodčí služby a ředitelství cvičení.

Proto byl návrh Metodiky zaslán štábům svazů, svazků, vysokým vojenským školám, správám a samostatným oddělením ministerstva národní obrany k praktickému odzkoušení, doplnění a připomínkovému řízení.

Návrh Metodiky obsahuje:

a) povinnosti ředitelství cvičení a rozhodčí služby všech stupňů při rozehře situací, ztrát, způsob hodnocení bojovosti jednotek a svazků po jaderných úderech u vlastních vojsk i vojsk nepřítele;

b) tabulky pro vyhodnocení účinků jednotlivých jaderných úderů, vedených na živou sílu, techniku, ke stanovení procenta vyřazení základní bojové jednotky a hodnocení bojovosti po jaderném napadení u pozemních vojsk, letectva, vojsk PVO a PVOS „východních“ a „západních“;

c) přehled počtů základních bojových jednotek k hodnocení bojovosti jednotek a svazků pozemních vojsk „východních“ a „západních“. V Metodice jsou uvedeny normy a podklady pro hodnocení bojovosti letectva a vojsk PVO, PVOS „východních“ a „západních“.

V krátké informaci chci čtenáři seznámit s obsahem Metodiky a na praktickém příkladě ukázat způsob jejího využití.

Současné množství hotovostních sil NATO a množství nosičů umožňují nepříteli zahájit agresi za použití všech prostředků hromadného ničení, především jaderných zbraní. Rovněž rozbor učebních otázek, které štáby a vojska NATO při operačně taktických cvičeních procvičují, jejich zásady použití jaderných zbraní v operaci a operačně taktické normy přidělování množství jaderných náplní a jaderných min divizím a armádnímu sboru na operaci ukazují, že:

— první den jaderného útoku může nepřítel vzhledem k normám přidělovaného množství jaderné munice na operační sestavu vojsk a území státu vést až dva hromadné jaderné údery, které budou za-

hrnovat několik časově vymezených etap,

— v průběhu jaderného útoku nepřítel mezi jednotlivými hromadnými údery i po nich může během dne k podpoře vojsk v operaci uskutečnit taktickou jadernou podporu,

— v závislosti na výsledku prvního a druhého hromadného jaderného úderu může nepřítel k podpoře vojsk každý další den jaderného útoku uskutečnit hromadný jaderný úder a nebo taktickou jadernou podporu.

V průběhu jaderného útoku nebo taktické jaderné podpory z celkového množství jaderných úderů může nepřítel na vojska vést přes 50 % úderů a zbývající část na cíle (objekty) na území státu.

Dále poznatky z operačně taktických cvičení vojsk štábů NATO, teoretické zásady použití jaderných zbraní v operaci ukazují, že nepřítel v průběhu jaderného útoku a taktické jaderné podpory použije velkého množství jaderné munice. Vzhledem k operačně taktickému a organizačnímu začlenění nosičů a druhů jaderné munice chci poznamenat, že převážná část jaderných úderů nepřítel na vojska by byla asi střední a malé ráže. Nevylučujeme ani použití munice velmi malých ráží a nebo munice se zvýšeným účinkem záření.

Na operační zálohy a na celou hloubku území státu může nepřítel vést údery i velkých ráží.

Množství jaderných úderů vedených v průběhu jaderného útoku a taktické jaderné podpory na operační sestavu vojsk a území státu svými účinky způsobí značné ztráty na živé síle, bojové technice a speciální technice všeho druhu. V důsledku toho některé svazky, útvary, jednotky a zařízení ztratí bojovost a nebo jí budou mít podstatně sníženou. Závěry potvrzují, že po každém hromadném jaderném úderu a nebo taktické jaderné podpoře vznikne u vojsk složitá situace. V takové situaci je povinností štábu na základě údajů o jaderném napadení vyhodnotit účinky, stanovit rozsah ztrát a připravit návrh operačně taktických opatření. Kromě Metodiky můžeme k vyhodnocení účinků, stanovení počtu ztrát a hodnocení bojovosti využít i výpočetní techniky, pokud k hodnocení bojovosti budou zpracovány programy. Výsledky hodnocení počtu ztrát (jak jsme si prakticky ověřili) by se neměly rozcházet (vzhledem k přesnosti výpočetní techniky) více než o 5 až 10 %.

Množství ztrát vzniklých po každém jaderném úderu nepřítel během celého jaderného útoku u jednotek a svazků ne-

gativně ovlivní plnění bojových úkolů. V této situaci je rozhodující včas určit předběžný rozsah ztrát. Na základě počtu vyřazení základních bojových jednotek stanoví bojeschopnost a velitel navrhne, které útvary (svazky) mohou pokračovat v plnění bojových úkolů, způsob odstranění následků a obnovení bojeschopnosti u napadených jednotek.

Štáb na základě hodnot parametrů jaderných výbuchů a účinků stanovených Oper-51-4, tabulka 1.2 až 1.32 vyhodnotí ztráty. Nebo může použít přílohy 5, Metodiky, kde jsou údaje z Oper-51-4 převedeny na procento vyřazení živé síly a techniky základní bojové jednotky.

Při zpracování tabulek k hodnocení ztrát byla dodržena zásada, že vyřazení živé síly účinkem tlakové vlny a světelného záření je dáno lehkým stupněm zasažení a účinkem pronikavé radiace středním stupněm zasažení, které vyžaduje léčení osob ve zdravotnických zařízeních (většinou dochází k vyřazení osob v důsledku kombinovaného zasažení).

K vyřazení bojové techniky a výzbroje dochází především mechanickými účinky jaderného výbuchu a je určeno:

u bojové techniky a výzbroje s výjimkou raket, letounů a vrtulníků — středním poškozením,

— u raket, letounů a vrtulníků — lehkým poškozením.

Z těchto podkladů budou vycházet štáby, ředitelství cvičení a rozhodčí služba při hodnocení účinků jaderného výbuchu. Stejně podklady a zásady použijí zpracovatelé programů pro výpočetní techniku.

Ve štábu ředitelství cvičení (rozhodčí služby) je i skupina rozehry jaderných úderů, ztrát a hodnocení bojeschopnosti po jaderném napadení. Tato skupina na základě stanovené normy (celkového množství jaderných úderů pro jaderný útok a jadernou podporu v duchu zámyslu cvičení v součinnosti s druhý vojsk rozpracuje plán rozehry jaderných úderů „západních“ a ztrát u „východních“. Skupina rozehry „západních“ registruje a hodnotí účinky jaderných úderů „východních“, které byly vedeny na vojska „západních“ podle rozhodnutí cvičících velitelů.

Ředitelství cvičení, rozhodčí služba a cvičící štáby vedou Přehled bojeschopnosti útvarů (svazků) „východních“ a „západních“. Jde o tabulku, v níž vedeme počty základních bojových jednotek útvarů (svazků), např. mspr, tpr, odpalovací zařízení, dělostřelecký oddíl, rmo, pto, baterie plrp a pl, VS atd. Evidujeme po-

čet a sílu úderů, plánované a skutečné ztráty po jednotkách a snížení bojeschopnosti v %. Přehled počtů základních bojových jednotek se u útvaru a svazku vede po každém jaderném napadení. Přehled umožňuje okamžitě doložit počty základních bojových jednotek u útvaru (svazku) a stupně bojeschopnosti celého útvaru (svazku).

Zástupci druhů vojsk, služeb a týlu připravují rozehru po své odborné stránce, připravují rozhodčí své služby a za svůj druh vojska, služby vedou Přehled bojeschopnosti útvarů a svazků (včetně druhů vojsk u vševojskových svazků).

V Metodice je uvedeno, že bojeschopnost základní bojové jednotky, jako je prapor (oddíl) je určována počtem vyřazení živé síly. U těchto jednotek jsou to osoby, které tvoří hlavní prvek bojeschopnosti. U raketových jednotek jsou to jednotlivá odpalovací zařízení.

Z taktických norem víme, že bojeschopnost základní bojové jednotky (mspr, tpr, oddíl atd.) se určuje množstvím vyřazení živé síly a to:

— do 30 % ztrát živé síly — jednotka je bojeschopná,

— od 30 % do 50 % ztrát živé síly — jednotka má bojeschopnost narušenou (jde asi o polovinu základní bojové jednotky),

— nad 50 % ztrát živé síly — jednotka ztratila bojeschopnost.

Těchto norem musí používat i zpracovatelé programů pro výpočetní techniku.

K urychlení výpočtu ztrát u základních bojových jednotek jsou v Metodice uvedeny tabulky (příloha 5). Jejich dílčí vzor — viz tabulku 1.

Příklad určení ztrát a použití tabulek při hodnocení účinků jaderného úderu vedeného na motostřelecký prapor.

1. Nepřítel vedl jaderný úder 10 kt na mspr v době přesunu.

V příloze 5, Metodiky v tabulce údaje o mspr (viz tabulku 1) ve vodorovném řádku s nadpisem „jaderná náplň“ vyhledáme 10 kt a ve svislé kolonce „druh činnosti jednotky, zařízení“ vyhledáme „přesun“ a v prostoru, kde kolonka přesun protne kolonku 10 kt, vyčteme hodnotu 53 %. Tzn., že po jaderném úderu 10 kt na mspr za přesunu a optimálních podmínek vznikne na živé síle 53 % ztrát okamžitě (O) a během 24 hodin se zvýší tyto ztráty na 82 % (D). U bojové techniky (OT) vzniknou ztráty 43 %.

2. Způsob určení procenta ztrát na živé síle mspr za přesunu při úderu 15 kt. Ztráty na živé síle dosáhnou cca 57 %

Tabulka 1

Jednotka (zařízení)	Druh činnosti	Údaje o jednotce			Jaderná náplň (kt)				
		rozměr v km	živá síla v	základní údaj o jednotce (zařízení)		1,9	10	20	25
Moto- střelecký prapor	přesun	3	OT	živá síla v OT (BVP)	O	35	53	62	71
					D	62	82	90	92
					BT				
					OZ	25	43	54	62

Poznámka k tabulce 1:

O = okamžité ztráty na živé síle

D = ztráty na živé síle za 24 hodin

BT = ztráty základní bojové techniky jednotky

OZ = odpalovací zařízení

(interpolací mezi hodnotou 53 % a 62 %). Obdobně stanovíme ztráty na bojové technice.

Stejný metodický postup zachová ředitelství cvičení, rozhodčí služba a štáby při určování ztrát u jednotek „západních“.

Vzhledem k přibližným normám ničení letecké a protiletadlové raketové techniky a jejího způsobu rozmístění u „východních“ a „západních“ je v Metodice použito společné tabulky, podle níž se hodnotí ztráty u letectva a protivzdušné techniky jak u „východních“, tak u „západních“.

Zcela jinou otázkou je hodnocení bojové schopnosti útvarů a svazků, které tvoří základ operační sestavy pro vedení operace. V příloze 6, Metodiky je uveden přehled základních bojových jednotek u útvarů a svazků pro hodnocení bojové schopnosti. Podle této přílohy hodnotíme bojovou schopnost vojsk:

„Východních“

- tanková, motostřelecká divize,
- armádní, frontové svazky a útvary,
- letectvo a PVO.

„Západních“

a) Západoněmecká armáda:

- tanková, mechanizovaná, horská divize,
- vzdušná výsadková brigáda,
- prostředky armádního sboru,

b) Americká armáda:

- obrněná, mechanizovaná, vzdušná výsadková divize,
- lehký obrněný pluk,
- prostředky armádního sboru,

c) Francouzská armáda:

- tanková, pěší, vzdušná výsadková divize,
- prostředky armádního sboru,

d) Prostředky Střední skupiny armád,

e) Prostředky Střihacího taktického leteckého velitelství.

Podklady u „východních“ jsou zpracovány na základě cvičené organizace. Pro názornost uvádíme přehled členění základních bojových jednotek motostřeleckého svazku „východních“: 9 motostřeleckých praporů, 6 tankových praporů, jeden oddíl taktických raket, protitankový dělostřelecký oddíl, protiletadlový raketový pluk, 8 dělostřeleckých (raketometných) oddílů.

Celkem 30 základních bojových jednotek. Jedna základní bojová jednotka v rámci motostřelecké divize má hodnotu cca 3,3 %, zaokrouhleno na 3,5 %.

Při stanovení bojové schopnosti svazku (útvary) vycházíme z počtu vyřazení základních bojových jednotek. Má-li svazek (útvary) vyřazeno do:

- 30 % základních bojových jednotek, je jeho bojová schopnost **zachována**,
- 60 % základních jednotek, je jeho bojová schopnost **narušena**,
- nad 60 % základních jednotek, svazek **ztrácí** bojovou schopnost.

Pro názornost uvedu příklad metodického postupu stanovení bojové schopnosti motostřeleckého svazku po jaderném napadení.

V průběhu prvního hromadného jaderného úderu vedl nepřítel na bojovou se-

stavu motostřelecké divize 8 vzdušných jaderných úderů, a to:

— 3×10 kt (mspr vedl bojovou činnost, dělostřelecký oddíl v nevybudovaných palebných postaveních, oddíl taktických raket byl na přesunu),

— 3×40 kt (2×mspr a 1 tpr, které vedly bojovou činnost),

— 1×1,9 kt (mspr na přesunu),

— 1×0,7 kt (dělostřelecký oddíl v nevybudovaných palebných postaveních).

Podle přílohy 5, Metodiky určíme velikost ztrát na živé síle a bojové technice:

10 kt (mspr v útoku na BVP)	— 44 % ztrát (narušená bojeschopnost), BT 26 %,
10 kt (do 152 mm v nebudovaných palebných postaveních)	— 100 % ztrát (do ztratil bojeschopnost), BT 40 %,
10 kt (oddíl taktických raket na přesunu)	— 82 % ztrát (ztratil bojeschopnost), OZ 4 ks 100 %,
40 kt (mspr vede bojovou činnost na OT)	— 78 % ztrát (ztratil bojeschopnost), BT 65 %,
40 kt (mspr vede bojovou činnost na BVP)	— 78 % ztrát (ztratil bojeschopnost), BT 65 %,
40 kt (tpr vede bojovou činnost)	— 50 % ztrát (ztratil bojeschopnost), BT 18 %,
1,9 kt (mspr na přesunu v OT)	— 35 % ztrát (bojeschopnost narušena), BT 25 %,
0,7 kt (do v nevybudovaných palebných postaveních)	— 64 % ztrát (ztratil bojeschopnost), BT 15 %.

Závěr:

6 základních bojových jednotek ztratilo bojeschopnost, 2 základní bojové jednotky mají bojeschopnost narušenu.

Na základě tohoto vyhodnocení podle přílohy 6, Metodiky určíme celkovou bojeschopnost motostřelecké divize po jaderném napadení a to:

— 6 základních bojových jednotek v rámci msd představuje $6 \times 3,5 = 21$ % základních bojových jednotek divize,

— 2 základní bojové jednotky mají bojeschopnost narušenu $2 \times 1,5 = 3$ %, což je 1 základní bojová jednotka.

Celkem je zničeno 7 základních bojových jednotek $7 \times 3,5 = 24,5$ % základních bojových jednotek divize.

Z příkladu vidíme, že po jaderném napadení je motostřelecká divize bojeschopná. Výsledky hodnocení bojeschopnosti po jednotlivých druzích základních bojových jednotek (mspr, tpr, do atd.) zapíšeme do tabulky — „Přehledu bojeschopnosti“. Ze zápisu vidíme, že u motostřelecké divize po jaderném napadení je k dispozici 6 motostřeleckých, 5 tankových praporů, 4 odpalovací zařízení taktických raket, 6 dělostřeleckých oddílů, protitankový oddíl a 5 baterií plrp. Vzniklé ztráty dovolují divizi pokračovat ve vedení bojové činnosti.

Metodika neřeší všechny možnosti hodnocení ztrát, zvláště u druhů vojsk, služeb a týlu. Řeší tuto problematiku u základních bojových jednotek, které v rámci svazku, útvaru vedou bojovou činnost. Přesto vytváří optimální podklad pro hodnocení ztrát i ostatních útvarů, jednotek druhů vojsk a služeb.

Dále Metodika umožňuje na stejných zásadách hodnotit ztráty a bojeschopnost svazků a útvarů nepřítele, což je největší její přínos.

MÍSTO ŘÍZENÍ ZPRAVODAJSKÉ SPRÁVY FRONTU

Jedním z rozhodujících předpokladů pro úspěšné zpravodajské zabezpečení soudobých operací a boje je organizace pevného, nepřetržitého a pružného velení silám průzkumu. Velení spočívá v tom, že velitelé štáby a v nich zpravodajské orgány neustále organizují a řídí činnost průzkumných útvarů, připravovaných a zasedaných průzkumných orgánů, organizují s nimi spojení, usměrňují a vzájemně sladí jejich úsilí ke splnění stanovených úkolů průzkumu, shromažďují, vyhodnocují a zobecňují všechny výsledky průzkumu.

Velký rozsah působnosti zpravodajských orgánů všech stupňů velení, který vyplývá z obsahu organizace průzkumu a zejména z principů centralizovaného řízení průzkumu, a značné časové omezení spolu se vzrůstajícími požadavky na průzkum si vynucují postupné zkvalitňování systému řízení průzkumu. Z toho různé stupně velení přijímají postupně organizační opatření k vytváření samostatných míst řízení zpravodajských náčelníků. Jako jedno z prvních bylo organizačně vytvořeno a do štábu začleněno místo řízení zpravodajského náčelníka frontu.

Organizace a úloha místa řízení

Úloha místa řízení průzkumu vyplývá především z požadavků na zabezpečení nepřetržitosti a pevného velení průzkumu, zejména z potřeby včasného shromažďování průzkumných zpráv a jejich prvot-

ního zpracování i z nezbytnosti organizace autonomního spojení pro zpravodajské orgány, aby mohly velet silám průzkumu.

Místo řízení je prvkem velení a výkonným orgánem zpravodajských náčelníků pro trvalé řízení sil průzkumu, shromažďování a vyhodnocování zpráv s využitím autonomního utajeného spojení.

Místo řízení je tedy určeno pro plnění podstatné části operativní činnosti zpravodajských orgánů.

Z úlohy místa řízení průzkumu frontu je odvozena i jeho organizace a funkční náplň jednotlivých celků.

Hlavní operativní složkou je středisko shromažďování a prvotního vyhodnocování zpráv (SPVI).

Ve své organizaci zahrnuje:

- informační skupinu,
- skupinu směrových důstojníků,
- skupinu důstojníků pro řízení rádiového a radiotechnického průzkumu,
- skupinu důstojníků pro řízení speciálního průzkumu,
- evidenční a výpočetní skupinu,
- výslechovou skupinu.

Základním obsahem práce střediska je:

- dílčí podíl na plánování průzkumu a na rozpracování úkolů pro průzkum armád a přímo podřízených průzkumných útvarů,
- přímé řízení sil a prostředků průzkumu frontu podle pokynů a nařízení ná-

čelníka zpravodajské správy (NZS) frontu a zprostředkované řízení podřízených zpravodajských orgánů armád,

- shromažďování všech zpráv a informací získaných různými zdroji a druhy průzkumu, jejich evidence, třídění a výběr, prvotních vyhodnocení a předání zpravodajské správě (ZS) frontu ke komplexnímu závěru,

- shromažďování požadavků zpravodajských orgánů armád a přímo podřízených útvarů jejich předkládání NZS frontu,

- předávání informací o situaci nepříteli podřízeným stupňům a sousedům, předávání hlášení nadřízenému štábu,

- podíl na kontrole, přípravě a plnění stanovených úkolů u přímo podřízených útvarů,

- vedení přehledu o situaci a stavu podřízených útvarů,

- vypracování propočtů, kalkulací a operačních úloh s využitím prostředků mechanizace a automatizace velení (MAV),
- výsledky zajištění a přeběhlíků.

Druhým základním organizačním celkem místa řízení je spojovací uzel.

Ve své organizaci zahrnuje jednotky rádiového a radioreléového spojení s příslušným počtem jednotlivých typů spojovacích prostředků a zařízení. Základním a hlavním úkolem spojovacího uzlu je rozvinout a zabezpečit autonomní spojovací soustavu, která udržuje nepřetržitě, pevně, odolně a utajeně spojení mezi hlavními složkami zpravodajského systému frontu. Organizuje především:

- rádiové směry PPU,
- rádiovou síť s vševojskovými armádami,
- rádiový směr mezi 1. a 2. položením místa řízení,
- rádiový směr s NZS/GŠ,
- rádiový směr s NZS sousedního frontu,
- odposlech důležitých zpráv,
- vnitřní radioreléové spoje,
- vnitřní rozvody a napojení místa řízení na jednotnou spojovací soustavu frontu.

Další složky jsou orgány a jednotky týlového a technického zabezpečení, které plní běžné úkoly podle svého předurčení.

Zkušenosti z použití místa řízení v polních podmínkách

Některé zkušenosti z větších cvičení ukazují, že pro práci ZS frontu je přínosem oddělit činnosti, které jsou spojené s operativním řízením průzkumu, od činností spojených s centrálním plánováním a komplexním hodnocením situace ne-

přítele a vypracováním závěrů z předpokládané činnosti nepřítel jako potřeby rozhodovacího procesu velitele frontu.

Hlavní funkcionáři ZS frontu mají více klidu a prostoru pro hlubší promyšlení celkové problematiky zpravodajského zabezpečení operace a nejsou přímo a nepřetržitě vtahováni do řešení dílčích problémů. A naopak, na místě řízení jde situace nepřetržitě v celém komplexu problematiky usměrňování činnosti sběru a vyhodnocování zpráv.

Tímto opatřením se prohlubuje centralizace řízení průzkumu a to vytvářením lepších podmínek pro centralizované plánování a komplexní hodnocení za současného nepřetržitého operativního řízení průzkumu.

Dalším pozitivním prvkem je vytvoření jednotného systému řízení v jednom organizačním celku za řízení jednoho náčelníka s odpovědností za funkci celého systému. Dřívější způsob řízení průzkumu s oddělenou odpovědností mezi tzv. „zpravodajské středisko“ za vyhodnocování zpráv, spojovací uzel s odpovědností za spojení a přímé řízení jednotlivých druhů průzkumu přímo náčelníky oddělení rozptylovalo celkovou odpovědnost mezi 3 samostatné celky. To při řešení složitých a sporných situací dávalo možnost jednotlivým článkům řízení zbavovat se odpovědnosti za celkovou úroveň řízení a výslednost průzkumu.

Vážné problémy vznikají z toho, že organizace a omezené počty osob a techniky umožňují NZS řídit průzkum plnohodnotně pouze z VS a omezeně ze ZVS. Z tohoto hlediska se pak respektují požadavky, které se nyní uplatňují při vytváření soudobého systému velitelských stanovišť. Hlavní omezení vyplývá z nedostatku výkonných a utajených přenosových cest, hlavně ve vazbě na vševojskové armády, a z nedostatku kvalifikovaných odborníků při rozvíjení SPVI při operačních cvičeních.

Všechny předepsané funkce ve středisku SPVI vyžadují všestranně vzdělané, odborně připravené důstojníky a na rozhodujících místech (nebo alespoň na místech náčelníků skupin) i osobní vztahy a znalost denní problematiky a praxi z řízení průzkumu.

Dvouleté poznatky z metodiky práce ve středisku SPVI při cvičeních typu Neutron 1979–1980 ukazují na mimořádnou důležitost umění a znalosti zásad pevného a centralizovaného řízení práce střediska, vysoké iniciativy a osobní houževnatosti a vytrvalosti všech jeho příslušníků při získávání zpráv. Např. za 3 hodiny

před zahájením jaderných údarů se na středisku zpracuje, vyhodnotí a předá více jak 200 souřadnic, nebo k návrhu NZS frontu je třeba sebrat situaci nepříteli v pásmu frontu za méně než 2 hodiny apod.

Z toho vyplývá požadavek, aby každý příslušník těchto pracovišť pracoval maximálně samostatně, ale současně závěry přijaté k řešení situací a všechny získané poznatky s těmito závěry a nepřetržitě konfrontoval, vznikající rozporů a nejasností dovedně řešil a ihned předával k dalšímu vyhodnocení. Nemalou roli v tomto směru hraje i dokumentace, která se na jednotlivých pracovištích vede. Zejména umění vést a zpracovávat výkazovou mapu a udržet celkový přehled vyžaduje i speciální umění přesného zákresu, vysokou pečlivost a detailní přesnost. Jedině dobře sehraný, přesně řízený a pečlivě pracující kolektiv dokáže udržet přehled o situaci a včas dávat seriózní podklady informačnímu oddělení zpravodajské správy.

Jako nedostatek zůstává velký rozsah manuální práce. Nemáme zařízení pro automatické vyčítání a vynášení souřadnic, automatickou výkonnou evidenci všech poznatků, automatizovaný přenos informací mezi jednotlivými pracovišti apod.

Několicí násobnému nárůstu sil a prostředků průzkumu v pásmu frontu neodpovídá v současné době kvantita a kvali-

ta přenosových cest a možnosti včasného všestranného zpracování získaných informací. Tato disproporce se negativně projevuje ve ztrátě velkého množství získaných průzkumných zpráv. Např. zhodnocení provozně technické situace na hlavních zájmových objektech, rychlá koordinace a vzájemné předání získaných poznatků mezi jednotlivými rádiového a radiotechnického průzkumu vyžaduje zpracovat za 24 hodin takový objem údajů, který se rovná několikrát sumě sledovaných objektů prostředky rádiového a radiotechnického průzkumu, což bez zavedení automatizačních prvků nemůžeme manuální prací zabezpečit.

Avšak i přes uvedené nedostatky jsou zkušenosti z použití místa řízení pozitivní.

Hlavní přínos je v tom, že vznikl ucelený systém s pevnou organizací a autonomním spojením, který se v průběhu obou cvičení (Neutronů) osvědčil a bez jakékoli pochyby významně přispěl k celkovému splnění úkolu ZS frontu. Tento systém, jeho jednotlivé články a technickou úroveň jednotlivých zařízení je možné a nutné nadále rozvíjet a zlepšovat a postupně se dopracovat k takovému stavu, aby hodnocení situace nepříteli proběhlo v reálném čase, s maximální přesností poznatků a tím, aby byly vytvořeny objektivnější podmínky pro tvorbu věrohodných zpravodajských závěrů z pravděpodobné činnosti nepříteli.

ZVYŠOVÁNÍ ODOLNOSTI BOJOVÝCH SESTAV RVD

Požadavek na zvyšování odolnosti bojových sestav raketového vojska a dělostřelectva odpovídá potřebě chránit jeden z nejdůležitějších prvků bojových a operačních sestav vševojskových útvarů, svazků a svazů před ničivými účinky ZHN a ostatních prostředků nepřítele a vytvářet tak podmínky pro úspěšné splnění úkolů boje a operace. Tento požadavek se promítá do všech oblastí bojové činnosti jednotek, útvarů a svazků RVD a klade značné nároky i na organizační práci štábů RVD. Obecně můžeme stanovit jako cíl všech obranných a ochranných opatření snížit účinnost ničivých prostředků nepřítele, zabránit zejména hromadným ztrátám živé síly a bojové techniky a tak uchránit bojeschopnost raketových a dělostřeleckých jednotek, útvarů a svazů, jejich životnost a připravenost k plnění úkolů v požadovaných normách i ve složitých situacích.

Obsah opatření a způsoby jejich plnění u RVD závisí na úkolu vševojskového boje a operace, na rozsahu a charakteru použití ZHN a ostatních prostředků ničení nepřítelem na úloze RVD v boji a operaci a na připravenosti RVD tato opatření včas a účinně plnit. Význam jednotlivých opatření hodnotíme podle vztahu k uváděným faktorům.

V článku nebudu rozebírat všechna obranná a ochranná opatření (PVO, zajištění a přímou obranu bojových sestav, ochranu proti radiotechnickému průzkumu, utajení v oblasti velení a spojení, při povětrnostní přípravě atd.), chci se zaměřit jen na ta ochranná opatření, která se velkou měrou podílejí na odolnosti bojových sestav RVD. Jde zejména o ženíjní budování (v tom i úpravu komunikací pro manévr), využívání ochranných vlastností terénu a bojové techniky, dále o rozptylování jednotek a útvarů RVD a jejich maskování. Přitom hlavní pozornost věnuji ochraně proti účinkům jaderných zbraní, jakožto nejničivějším prostředkům hromadného ničení.

Ženíjní budování

Ženíjní budování prostorů bojového rozmístění jednotek RVD můžeme označit za rozhodující opatření při organizaci ochrany vojsk před účinky ZHN. Víme, že jsou to právě **ženíjní stavby**, které chrání živou sílu i bojovou techniku bezprostředně, zatímco další opatření pouze zabezpečují druhotnou ochranu, omezují účinnost nepřátelského průzkumu, snižují pravděpodobnost zničení několika jednotek jedním úderem, ale nechrání tu jednotku při úderu.

Ženíjní budování prostorů, zaujatých RVD, zahrnuje ve svém celku stavbu nejrůznějších opevňovacích objektů. K nim patří okopy, zákopy, průjezdové okopy, kryty a úkryty apod. Dále sem řadíme i přípravu komunikací uvnitř prostorů bojového rozmístění, maskování objektů a postavení, popř. i vybudování polních zdrojů vody.

Stavbu opevňovacích objektů, jejich ochranné vlastnosti a vnitřní vybavení podrobně rozebírají naše řady a předpisy. Účelné však je pozastavit se u obecných otázek ženíjních úprav terénu v prostorech bojového rozmístění RVD, které řeší a ovlivňují štáby RVD při organizaci OPZHN.

K ženíjním úpravám terénu přistupují raketové a dělostřelecké jednotky ve všech druzích své bojové činnosti i mimo boj. S ohledem na velký objem úkolů s tím spojených vyčleňují k tomu nejen organické a posilové ženíjní jednotky, ale i příslušníky palebných jednotek a vhodnou mechanizační techniku. Práce musí být plánovitě řízena s ohledem na pořadí jednotlivých prací. To platí zejména v podmínkách nedostatku času, ale i v případech, kdy se buduje v nezamořeném terénu a času je dostatek. Velmi důležité je včas ukončit práce prvního pořadí, k nimž patří:

- urovnání palebných plání, zabezpečení výstřelné a zamaskování veškeré bojové techniky; vybudování nakrytých okopů pro obsluhy;
- urovnání nakrytých ochranných okopů pro obsluhy;
- vybudování okopů pro odpalovací zařízení a speciální automobily.

Sledujeme-li totiž nárůst odolnosti jednotek v závislosti na postupu budování, můžeme konstatovat prudké zvýšení za první 2—3 hodiny. Během nich jednotky dokončují jednoduché úkryty (zákony, okopy, průjezdné okopy pro základní bojovou techniku). V dalším průběhu prací se odolnost sice ještě postupně zvyšuje, a to až do 8—10 hodin budování, neboť se dokončují všechny průjezdné okopy a kryté objekty pro živou sílu. Nad 10 hodin se již postavené objekty zdokonalují a zlepšuje se jejich vnitřní vybavení, a to již nemá pro zvýšení odolnosti podstatný význam.

Půjde tedy o rychlé ukončení prací prvního pořadí. Přitom je nutné široce využívat přirozených úkrytů.

Značné snížení objemu a zrychlení prací spolu se zvýšením odolnosti můžeme dosáhnout dovedným využíváním ochranných vlastností terénu. Víme, že v prostoru středoevropského válčiště poskytuje k tomu terén mnoho příležitostí.

Za ochrannou vlastnost terénu považujeme jeho schopnost zeslabovat ničivé účinky ZHN na živou sílu i bojovou techniku, popř. vytvářet výhodné podmínky pro ochranu proti ZHN. K prvkům terénu, které jsou k ochraně nejvhodnější, patří reliéf, porost a terénní předměty (zástavba osad, jednotlivé stavby, náspy, hráze, kotliny, lomy, úvozy apod.). Tyto prvky podstatně ovlivňují šíření a tedy i účinky tlakové vlny, světelného záření i pronikavé radiace a zpravidla je silně zeslabují. Mají vliv i na účinky ostatních ZHN.

Dovedné využívání ochranných vlastností terénu umožňuje rychle, spolehlivě a s minimálním vynaložením sil a prostředků ochránit jednotky RVD před účinky ZHN a zmenšit jejich možné ztráty.

Tytéž prvky terénu však zeslabují ničivé účinky různých druhů ZHN různě. Proto ochranné vlastnosti každého z prvků terénu je třeba zkoumat pro každý ničivý faktor zvlášť. Např. odvrácené svahy kopců mohou zeslabit ničivý účinek tlakové vlny jaderného úderu a naopak zvětšit nebezpečí radioaktivního zamoření.

Při **hodnocení reliéfu** terénu se ukazuje, že tlaková vlna jaderného výbuchu se při příchodu k přivrácenému svahu odráží a následkem toho se přetlak na čele tlakové vlny zvětšuje. Tím spíše se zvětšuje i u svislých stěn roklí a strží, obrácených ke směru výbuchu. Na odvrácených svazích se naopak přetlak v čele tlakové vlny zmenšuje.

Ochranné vlastnosti roklí, úžlabin, výmolů, příkopů a podobných útvarů reliéfu závisí na jejich poloze vzhledem ke směru šíření tlakové vlny, na jejich klikatosti, hloubce a šířce. V úzkých a hlubokých roklích, umístěných kolmo na směr šíření tlakové vlny, se ničivý účinek zeslabuje. Tlak na dně rokle může být 2—3krát menší, než tlak na jejích okrajích. Šíří-li se tlaková vlna podél rokle, pak se ničivý účinek následkem několikanásobného odrazení zesiluje (až 2krát).

Ničivé působení tlakové vlny zeslabuje i mikroreléf. Jámy a nálevky od granátů a pum s hloubkou 1—1,5 m a šířkou u povrchu do 1,5 metru zmenšují poloměr ničení živé síly asi 2krát (vzhledem k živé síle nekryté). Mají-li šířku do hodnoty dvou hloubek, pak jen 1,2—1,3krát. Vždy se tedy vyplatí využít takových nálevek např. jako pozorovatelů nebo okopů pro obsluhu a postupně je zdokonalovat.

Světelné záření jaderného výbuchu značně zeslabují ty prvky reliéfu, které vytvářejí v okamžiku výbuchu stín. Poněvadž svítící koule se zvedá, počítáme s tím, že stíněná plocha se bude zmenšovat. V každém případě však na objekt dopadne jen část světelné energie.

Podstatné zeslabení pronikavé radiace jaderného výbuchu způsobují pouze vysoké a mohutné překážky, např. kopce s prudkými svahy, horský terén s hlubokými údolími a roklemi.

Jednotky RVD jsou již zvyklé využívat ochranných vlastností **rostlinného porostu**. Zejména u lesů a křovin je ihned patrná jejich vysoká schopnost ochrany. Při hodnocení lesů bereme v úvahu rozlohu lesních masívů, výšku, hustotu a druh stromů. Z hlediska možnosti vzniku požárů je důležité znát stav a druh lesa (starý, listnatý, jehličnatý, smíšený apod.).

Pro tlakovou vlnu představuje les jakousi mřížovou stěnu, která snižuje zejména odmršťovací účinky rychlostního náporu vzduchu (asi 1,5—2krát). Naopak se zvětšuje přetlak u povrchu země (asi o 10—15 %) v důsledku odporu, který kladou stromy pohybu tlakové vlny. Pokud budou jednotky RVD rozmístěny bezprostředně mezi stromy, musí počítat s možností zranění obsluhovaných stromů nebo jejich úlomky (zlomené kmeny, ulámané větve apod.).

Les pochopitelně chrání jednotky před účinky světelného záření. Hodnoty světelných impulsů v lese budou 2—15krát menší, než v nezalesněném terénu. Značný rozsah zmenšení je závislý na roční době, druhu stromů a hustotě jejich korun, na světlosti lesa i výšce stromů.

V současné době, kdy vyvstala úhroza neutronových zbraní, víme, že před pronikavou radiací chrání les jen nepatrně. Poskytuje však příhodnou ochranu před radioaktivním zamořením. Radioaktivní prach se zadržuje v korunách stromů a teprve po určité době propadává na zem. Proto může být úroveň radiace v lese 2—3krát nižší než na nezalesněném terénu.

Hodnotíme-li poloměry pásem zničení živé síly, pak se ukazuje, že v lese je třeba počítat s jejich zvětšením. K dalším zraněním dochází totiž druhotně, a to vyvrácenými stromy a jejich úlomky. Zejména je to výrazné u výbuchů větší mohutnosti. Les tedy sám o sobě není zárukou dostatečné ochrany a nevylučuje požadavek budovat úkryty pro živou sílu i bojovou techniku.

Veliké nebezpečí pro bojeschopnost a pohotovost palebných jednotek představují lesní závaly a vývraty, které kromě přímých ztrát mohou způsobit, že jednotky nebudou schopny manévru do jiného prostoru. Vnější hranice pásma, kde se může setkat se závaly a se zničením asi 30 % stromů, je dána poloměrem s přetlakem na čele tlakové vlny v hodnotě 0,01 MPa. Vnitřní hranice tohoto

pásma má přetlak 0,03 MPa a vymezuje pásmo dílčích závalů. Jednotka v tomto pásmu ztrácí bojeschopnost jen zčásti a předpokládá se možnost vyvedení bez nasazení těžké vyprošťovací techniky, spíše manévrem po volných komunikacích nebo jen s menším zdržením. Velkou úlohu zde sehraje znalost okolí, komunikační sítě a celkové situace po úderu.

Pásmo souvislých závalů vzniká v prostoru s přetlakem 0,03–0,05 MPa. Zde je nutné předpokládat až 60 % zničených stromů. Bojeschopné mohou zůstat jen jednotky, jejichž živá síla byla v době úderu v úkrytech. Jednotka však ztrácí schopnost manévru až do doby vytvoření únikových cest. Tato doba závisí jednak na charakteru lesa (druhů stromů, hustoty, výšky apod.), jednak na vybavení jednotky vyprošťovací technikou nebo jinou vhodnou dopravní technikou (samohybné dělostřelectvo, zejména s pásovými podvozky, bude mít bezesporu lepší podmínky než tažené, obdobně i odpalovací zařízení raket).

Dále směrem k epicentru (centru) výbuchu je pásmo úplného zničení. Přetlak na čele tlakové vlny je větší než 0,05 MPa. Stromy jsou vesměs zničeny, vyvráceny a polámaný, a to tím více, čím blíže jsou k epicentru (centru). Vnější hranici tohoto pásma charakterizují souvislé závaly. Jednotky v tomto pásmu ztrácejí bojeschopnost.

Ukazuje se tedy, že lesní závaly vznikají od hranice přetlaku 0,01 MPa, což současně představuje i bezpečnostní vzdálenost pro nekrytou živou sílu.

Současně se závaly však hrozí jednotkám v lese požáry, ať již pozemní nebo korunové. Pro vzdušný výbuch o mohutnosti 10 kt je třeba počítat s možností vzniku lesního požáru v pásmu o poloměru asi 2,5 km od epicentra. I když tedy les chrání živou sílu před světelným zářením, snadno je zapálen a pak podstatně ztíží odstraňování následků jiných ničivých účinků jaderného výbuchu.

Rozhodnutí umístit raketové a dělostřelecké jednotky v lese není tedy jednoznačnou záležitostí. Příznivých ochranných vlastností není tolik, abychom mohli les bez výhrad doporučit. Máme-li vyloučit nebo omezit jeho nepříznivé vlivy, pak je nutné dodržovat tato pravidla:

- jednotky rozmísťovat na lesních paloucích, mýtinách a loukách, porostlých křovinami nebo mladým lesem;
- prostory rozmístění jednotek volit ve vzdálenosti minimálně do 200 metrů od okraje lesa a pouze 30–50 metrů od hlavních cest nebo průseků;
- vybírat mladý les (stromy pěti až desetileté);
- připravit, realizovat a procvičovat protipožární preventivní opatření u všech jednotek;
- vždy budovat ochranné okopy a pohotovostní úkryty pro živou sílu a bojovou techniku.

Hodnotíme-li **osady** jako možná místa pro rozmístění nebo bojovou činnost raketových a dělostřeleckých jednotek v podmínkách použití jaderných zbraní, docházíme k závěru, že nejsou též příliš vhodnými místy ani z hlediska ochrany, ani z hlediska utajení před průzkumem nepřítel.

Přetlak 0,01 MPa, který by měl být bezpečnostní hranicí pro nekrytou živou sílu, ničí v osadách střechy domů, krovy, vyráží okenní rámy a dveře a vnitřní přepážky a tak vytváří podmínky pro druhotná hromadná poranění úlomky cihel a jiného stavebního materiálu, částmi nejrůznějších předmětů apod. Trosky zničených budov zatarasují ulice a tyto závaly jsou pak překážkou při záchranných a uvolňovacích pracích.

Účinek světelného záření, obdobně jako v lese, má rozporný vliv. Stěny budov sice stíní a tak chrání živou sílu před popálením, avšak budovy a jejich

dřevěná a jiná hořlavá zařízení jsou možnými ohnisky požárů. To platí zejména pro většinu budov vesnického typu.

Významnou ochranu poskytují domy osad před pronikavou radiací a radioaktivním zamořením. Záření gama a i tok neutronů se při průchodu stěnami domů, stropy a podlahami a dalšími stavebními prvky značně zeslabují. Např. pro cihlový dvouposchodový dům počítáme s koeficientem zeslabení dávky radioaktivního ozáření až 20.

Za spolehlivý úkryt před všemi ničivými faktory jaderného výbuchu mohou v osadách posloužit sklepy domů s pevnými stropy.

Hodnotíme-li ochranné vlastnosti různých terénních útvarů a předmětů vcelku a porovnáme-li je s očekávaným rozsahem použití různých ZHN nepříteli, můžeme získat pravděpodobné průměrné nebo tzv. operační charakteristiky ochranných vlastností daného terénu a podle nich i v dalším volit způsoby bojové činnosti RVD.

Např. pro terén středoevropského válečnického rysem je střední členitost se zalesněnými kopci nebo silná členitost bez lesů, můžeme počítat s koeficientem zmenšení poloměrů pásem ničení vzhledem k ploché, nečlenité, bezlesé rovině, kde ochranné vlastnosti terénu prakticky chybějí, v hodnotě 0,83 až 0,81. Pro hornatý terén, do kterého v některých prostorech toto válečnické zabíhá, 0,78 až 0,74.

Závěrem k tomuto chci říci, že ochranné vlastnosti terénu nejsou nikdy tak velké, abychom je mohli využívat bez ženijního budování bojové sestavy RVD.

Vedle ochranných vlastností terénu počítáme též s ochrannými vlastnostmi **vlastní bojové techniky**, popřípadě i dopravních prostředků. Všechny druhy bojové techniky z výzbroje RVD určitým způsobem zmenšují ničivé účinky jaderného výbuchu a ostatních ZHN.

Automobily, v současné době nejčastější vojenská technika, mají poměrně malou mechanickou odolnost a se svou velkou obrysovou plochou jsou nejvíce vystaveny účinkům tlakové vlny. Avšak přesto mohou odolávat dosti značné hodnotě odmršťovacího působení tlakové vlny. Např. k převrácení a odmrštění nápozem vzduchu dochází u vozidel typu GAZ 69 při 0,032–0,04 MPa, PRAGA V3S, TATRA 111, 813, ZIL 157 asi při 0,04–0,05 MPa, pro odpalovací zařízení taktických i operačně taktických raket se počítá s hodnotou 0,07–0,085 MPa. Proto i poloměr pásma zničení živé síly, která je uvnitř této techniky, bude menší než u živé síly nekryté.

Uzavřené prostory bojové techniky, popř. dopravních prostředků, chrání živou sílu před světelným zářením a před zamořením radioaktivními látkami. Značnou měrou zeslabují dávky záření gama v radioaktivně zamořeném terénu. Nebyly-li ještě vybudovány polní opevňovací objekty, pak tyto prostředky poskytují obsluhám jedinou ochranu před tímto zářením.

Je vhodné zvyšovat ochranné vlastnosti bojové i dopravní techniky využíváním průjezdných okopů a ochranných zemních násypů, kterými se překrývají vozidla předem zakrytá plachtou. Vrstva zeminy by měla být asi 40–50 cm silná, potom velmi dobře pohlcuje záření gama a pokud je i vlhká, chrání před tokem neutronů. Takový způsob je vhodný hlavně u té techniky, která může plnit svou funkci, aniž by byla nucena okop opustit. Jsou to např. automobilové rádiové stanice, štábní autobusy, kontrolní vozidla, výpočtová zařízení apod.

S ženijním budováním úzce souvisí **příprava a udržování komunikací**. Bez včasné přípravy cest se nepodaří rozptylovat raketové a dělostřelecké jednotky

a útvary, vykonat rychlý manévr do záložních prostorů rozmístění a zabezpečit bojovou činnost těchto jednotek uvnitř prostorů bojového rozmístění i v jiných prostorech.

Množství, způsob a lhůta přípravy komunikací pro RVD stanoví vševoj-skový štáb za účasti ženijního náčelníka, náčelníka RVD a ZVT. Cesty připravujeme a určujeme zpravidla takto:

- komunikace od předního okraje vlastních jednotek do hloubky 30—40 km připravují ženijní a silniční jednotky útvarů a svazků prvního sledu;

- od hloubky 30—40 km a více připadají zpravidla silničním útvarům armády;

- cesty uvnitř prostorů bojového rozmístění raketových a dělostřeleckých útvarů a svazků se připravují a udržují v průjezdném stavu silami jejich organických a posilových ženijních jednotek;

- komunikace potřebné pro změnu prostorů bojového rozmístění i pro přemísťování těchto útvarů a svazků připravují ženijní a silniční jednotky vševoj-skových svazků a svazů.

Kromě úpravy vozovek je třeba připravit i komunikační zařízení, hlavně mosty. Pro manévr a přemísťování jednotek operačně taktických raket se požaduje únosnost mostů minimálně 40 t, pro taktické rakety a dělostřelectvo minimálně 20 t.

Rozptylování jednotek a útvarů RVD

V podmínkách používání ZHN, zejména jaderných, je rozptylování bojových i pochodových sestav RVD trvale platným požadavkem a jedním z nejdůležitějších opatření, které zvyšují jejich životnost.

Při stanovení míry rozptylování uvažujeme za výchozí předpoklad skutečnost, že živá síla je chráněna před účinky tlakové vlny a světelného záření jaderného výbuchu značně slaběji, než bojová technika a materiál. Proto stupeň nutného rozptýlení raketových a dělostřeleckých jednotek a útvarů se stanoví zpravidla na základě požadavku chránit především obsluhy.

S ohledem na to je pak nejúčelnější takové rozptýlení RVD, při kterém je prakticky vyloučeno současné zničení obsluh dvou palebných baterií nebo dvou dělostřeleckých oddílů jedním jaderným úderem.

Podle teoretických výpočtů nestačí ke splnění takové podmínky vzdálenost středů dvou sousedních jednotek, která by odpovídala hodnotě dvou tabulkových poloměrů pásem zničení živé síly pro předpokládanou mohutnost jaderné nálože nepřítel, ale s ohledem na pravděpodobnost rozložení účinků v terénu a na hodnotu úplného poloměru pásma zničení, nikoli upraveného, musí jít o hodnotu podstatně větší. Některé prameny uvádějí až 2,6 poloměru. Ovšem pravděpodobnost současného zničení dvou jednotek jedním úderem v případě, že záměrný bod úderu bude přesně uprostřed (tedy 1,3 poloměru) je velmi malá, stejně jako je nepravděpodobné, že se nepříteli podaří úder právě na tento střed. A proto při každé jiné poloze epicentra (centra) výbuchu je pravděpodobnost vyřazení obou jednotek vždy menší.

V praktické činnosti jednotek a útvarů RVD se z uvedených důvodů spokojujeme s takovým rozptýlením, kdy vzdálenost mezi středy sousedních jednotek v prostorech bojového rozmístění odpovídá 1,5—2 poloměrům pásma zničení (tabulkovým). Při tom uvažujeme jadernou nálož, která by podle zásad použití u nepřítel mohla být nejpravděpodobnější na daný cíl použita, stupeň velení

i konkrétní bojové podmínky. Např. pro dělostřeleckou baterii je pravděpodobné použití jaderné nálože u 203,2 mm H, popř. nejmenší mohutnost u neřízených raket typu Honest John, tj. 2 kt. Poněvadž jde u vlastních jednotek o nekrytou živou sílu, uvažujeme s poloměrem pásma zničení asi 1 km. Vzdálenost mezi bateriemi v oddíle má být asi 1,5–2 km. Obdobně u taktických raket, kde předpokládáme použití raket Honest John o mohutnosti asi 10 kt, má být vzdálenost mezi sousedními palebnými bateriemi, popř. jinými prvky bojové sestavy oddílu, 2–3 km.

Takové rozptýlení je efektivní také proto, že udržuje dobrou bojeschopnost jednotek jako celku, nenarušuje se možnost splnit zadávané úkoly v krátké době a s obvyklou spotřebou sil a prostředků a konečně neztěžuje se pevné velení a součinnost mezi jednotkami při plnění plánovaných bojových úkolů.

Poněkud odlišné podmínky platí pro rozptylování dělostřeleckých a raketových jednotek a útvarů při přesunech. Zde bereme v úvahu lineární rozměr proudů jednotek za přesunu, jejich pohyblivý charakter a zejména skutečnost, že tyto přesuny zpravidla probíhají ve větší vzdálenosti od předního okraje. Předpokládáme proto, že jaderné údery bude vést letectvo nebo operačně taktické rakety a nejpravděpodobnější mohutnost jaderné nálože dosáhne až 100 kt. Těmto podmínkám odpovídá vzdálenost mezi proudy na dvou rovnoběžných osách alespoň 5 km. Obdobně i rozestupy mezi dvěma oddíly na ose.

Maskování

Raketové a dělostřelecké jednotky se maskují s cílem ukrýt se před všemi druhy průzkumu nepřítele, tím mu zabránit zjistit bojovou cestavu jako celek i její jednotlivé prvky, kromě toho klamat ho o hodnotě našich sil, množství i druhu bojových i jiných prostředků, o činnosti i zámyslu nadcházející činnosti tak, aby zaměřil nejdříve pozornost a později i palebnou činnost na klamné objekty. V konečných důsledcích jde při maskování vždy o úsilí omezit vlastní ztráty a přimět nepřítele k neefektivnímu vynakládání sil a prostředků. Dobrých výsledků dosáhneme jen tehdy, je-li maskování nepřetržitě, v jakýchkoli bojových situacích, organizované a systematické (v souladu s plánem operačního maskování) a na vysoké technické úrovni, tzn. bere-li ohled na soudobé možnosti nepřátelského průzkumu (maskování proti infraprůzkumu, tepelným pelengátorům, spektroskopálnímu průzkumu atp.).

I pro jednotky RVD je účelné využívat prvořadě příznivé podmínky dané maskovacími schopnostmi terénu, roční a denní doby apod. Pak není nutné a potřebné tolik technických prostředků, bez kterých se neobejdeme v terénu odkrytém a při nedostatku nebo nemožnosti použít přírodní masku.

Maskovacími opatřeními dosahujeme ukrytí objektů (jednotlivých děl, odpalovacích zařízení, vozidel a speciálních zařízení), deformaci jejich obrysů nebo jejich pomocí imituje maskované objekty (klamání nepřítele).

Úplně ukrytí objektů nám umožní jen taková opatření, která zakryjí veškeré demaskující příznaky objektu a průzkum nepřítele tedy objekt nemůže zjistit. Takového způsobu používáme při maskování prostorů bojového rozmístění raketového vojska a všech prvků bojové sestavy.

Jinak je tomu při deformaci obrysů objektů. Zde se uplatňují opatření, jejichž následkem se změni vnější vzhled objektu natolik, že průzkum sice objekt může zjistit, ale není schopen stanovit jeho skutečné určení, popř. začlenění. Touto zásadou se řídíme nejvíce při maskování pochodových proudů RVD.

Při imitaci objektů RVD použijme opatření, v důsledku kterých bude nepřátelský průzkum považovat klamné objekty za skutečné. Imitace musí být součástí systému opatření operačního maskování.

Při realizaci maskovacích opatření v RVD bereme v úvahu tyto požadavky:

- nepřipustit rozpor s opatřeními plánu operačního maskování;
- používat různých forem a způsobů maskování a nepřipustit jejich časté opakování — vyloučit šablonovitost;
- každé ženíjní budování zahajovat maskovacími opatřeními a jimi také tyto práce zakončit;

— maximální kvalitou maskování vyloučit zjištění zamaskovaného postavení a rozpoznání bojové techniky i její příslušnost k raketovému vojsku.

Ke známým způsobům a prostředkům maskování patří maskování porostem, maskovacími nátěry, rozskvrňování terénu, dekorativní a protiradiolokační maskování, rádiové maskování a maskování dýmem, zvukem a světlem. Ke specifickým prostředkům dělostřelectva patří zastírání přesunů zvukem výstřelů, popř. imitace činnosti dělostřelectva kočujícími jednotkami apod.

S cílem oklamat nepřítele o skutečném rozmístění jednotek a ztížit mu určení objektů pro své jaderné údery, mění RVD (plánovitě i nepravidelně a neplánovaně) prostory bojového rozmístění. Taková směna má za cíl i vyvést jednotky a útvary RVD ze zamořených (ohrožených) prostorů nebo po odpálení (střelbě), kdy se předpokládá, že průzkum nepřítele měl možnost spolehlivě zjistit přítomnost jednotky i souřadnice prostoru rozmístění.

V přehledném terénu, který poskytuje jen málo možností pro spolehlivé utajení bojových sestav, dále při nízké frekvenci přemísťování, ale i za jiných podmínek, se setkáváme s periodickou směnou prostorů bojového rozmístění. Interval směny je třeba přizpůsobit intenzitě nepřátelského průzkumu ve směru na RVD, kvalitě maskovacích opatření, režimu vlastní bojové činnosti, zejména paleb, roční a denní době (podmínkám viditelnosti) apod. V raketovém vojsku se praktikuje periodická směna prostorů bojového rozmístění oddílů jednou za 24 hodin. Směna by však neměla být samoučelná. Pro směnu prostorů je nutné využívat podmínek, kdy nepřátelský průzkum má omezené možnosti (v noci, za mlhy apod.). Nové prostory volíme vždy v součinnosti se vševojskovým štábem. Včas se připravuje rekognoskace jak prostorů, tak os přesunu do nich.

Záložní prostory volíme ve vzdálenosti, která vylučuje možnost vzniku závalů, požárů a zátop a dalších následků jaderného úderu na hlavní prostor. Současně však nesmí být příliš vzdálen od hlavního, aby se neztrácel čas přesunem a nesnižovala se pohotovost RVD. Při stanovení vzdálenosti zpravidla bereme v úvahu poloměr účinku jaderné nálože a k ní připočítáme čtyři pravděpodobné chyby výstřelu odpovídajícího nepřátelského palebného prostředku.

Komunikace pro přesun do záložního prostoru bojového rozmístění musí znát všichni hlavní funkcionáři. Přemístění je účelné uskutečnit v podmínkách omezené viditelnosti a největší možnou rychlostí.

Pro oklamání nepřítele může být účelné v některých případech imitovat v opuštěných prostorech další činnost jednotek.

Závěrem chci upozornit, že i když jde o pasívní způsoby bojové činnosti, mohou mít tato opatření značný vliv na uchování palebné síly vlastních vojsk a vytvářet příznivé podmínky pro získání a udržení palebné převahy nad nepřítelem. Proto je musíme uskutečňovat s maximálním úsilím a na všech stupních velení.

K ANALÝZE ŘÍZENÍ BOJOVÉ PŘÍPRAVY LETECTVA PRO VYTVOŘENÍ BÁZE DAT

Novou kvalitou při utváření automatizovaných systémů velení a řízení (ASVR) je přechod od systému dávkového zpracování hromadných dat k budování bází dat. Báze dat plní funkci automatizovaného informačního zabezpečení všech činností procesu řízení (a to od koncepčního po operativní), a proto byly stanoveny jako základ ASVR v ČSLA. Obsahem báze dat jsou data jednotným způsobem sdružená do báze dat a řízená systémem programů — systémem řízení báze dat. Předpokladem vytvoření konzistentní (nerozporné) báze dat je pečlivá analýza daného systému řízení.

První bází dat vytvořenou v rámci ASVR vojenského letectva (ASVRL) je báze dat podsystému bojové přípravy letectva (BPL). Na základě vojenskovešedního výzkumu v oblasti bází dat byla navržena původní metoda analýzy systému řízení pro tvorbu báze dat v oblasti BPL. Tato analýza vychází z předpokladu systému řízení báze dat (SRBD) stanoveného v ČSLA jako nosného. Analýza řízení bojové přípravy letectva byla podle navržené metody dělána jako:

Identifikace cílů podsystému BPL

Oblast BPL zajišťuje splnění tří základních cílů v oblasti ASVRL:

- vysoký stupeň bojové připravenosti létajícího personálu;
- účinnou prevenci leteckých nehod;
- efektivní plnění úkolů výcvikového roku.

Protože stupeň dosažení uvedených cílů ovlivňuje rozhodujícím způsobem bojovou a politickou připravenost vojenského letectva, musí být úroveň jejich plnění stanovena jako základní kritérium kvality celého ASVRL.

Identifikace skupin činností v rámci řízení oblasti BPL

V oblasti BPL můžeme identifikovat tyto skupiny činností:

- hodnocení situace, přijetí rozhodnutí a stanovení úkolů (na výcvikový rok, na období, na letecké taktické cvičení atd.);
- plánování úkolů letové přípravy (roční plán - grafikon, plán kontrol techniky pilotáže, plán plnění úkolů bojového použití atd.);
- příprava na plnění úkolů (letové akce) a jejich zabezpečení;
- bezprostřední řízení letových akcí;
- kontrolní činnost;
- hodnocení plnění úkolů bojové přípravy (vycvičenosti létajícího personálu, řidičích, letovodů);
- evidence a hlášení.

Tyto skupiny činností probíhají na všech organizačních stupních.

Identifikace a charakteristika vnějších informačních vazeb oblasti BPL

Problémová oblast BPL je vrcholovou oblastí v mírovém výcviku vojenského le-

tectva, která určuje plánování úkolů jednotek a zařízení letectva i požadavky na zabezpečení letectva. Ve vztahu k ostatním oblastem ASVŘL je BPL centrální problémovou oblastí, protože se do ní promítají výsledky činnosti z většiny ostatních problémových ASVŘL. Informace o plnění cílů BPL ovlivňují plánování, přípravu, bezprostřední řízení i kontrolní činnost na všech organizačních stupních letectva. Z hlediska okolí oblasti BPL (bojová příprava ČSLA, stíhacího letectva vojska PVOS, systém řízení letů, RTZ, ILS, leteckého technického zabezpečení atd.) tyto informace plní funkci zpětné vazby.

Identifikace a charakteristika vnitřních informačních vazeb oblasti BPL

Z rozboru podsystemu BPL jako kybernetického systému vyplývá, že každá z řídicích úrovní musí mít své specifické funkce. Na úrovni velení do stupně pluku převládá získávání detailních informací (např. časová posloupnost plnění vybraných druhů bojového použití v porovnání s plánem a metodickou posloupností, meteorologické podmínky, dosažené výsledky apod.). Na vyšších stupních (divize, svaz, MNO/VL) požadujeme údaje

- speciálně vybrané z hlediska jiné funkce (např. při vyšetřování letecké nehody) a tedy vyžadované s řádově nižší frekvencí;

- transformované (např. průměrný nálet na pilota podle typů letounů), popř. redukované. Přitom rozdíl mezi požadavky je v jiné míře agregace.

Inventarizace informačních toků v oblasti BPL

V rámci současného řízení oblasti BPL jsou informační toky přenášeny pomocí zavedené dokumentace o plnění letové přípravy. Jde o knihu letů, knihu řídicího létání, knihu evidence leteckých nehod a předpokladů a další evidenci dokumentující časové a kvalitativní plnění úkolů. Na podkladě prvotní dokumentace se rozhodování a plánování variant letových akcí (např. zápisníky letů, plán-grafikony, karty leteckých nehod a předpokladů, hlášení o narušení režimu letů).

Rozhodovací a informační analýza

Princip této analýzy spočívá v tom, že se na daný systém nahlíží jako na množinu rozhodovacích bodů spojených mezi sebou pomocí informační sítě. Tato meto-

da bude na rozhodovací procesy v oblasti BPL aplikována pomocí tabulek požadavků dat obsahujících rozhodnutí (body činnosti), informační požadavky a zdroje informace.

Vyjádření struktury oblasti BPL jako struktury kybernetického systému

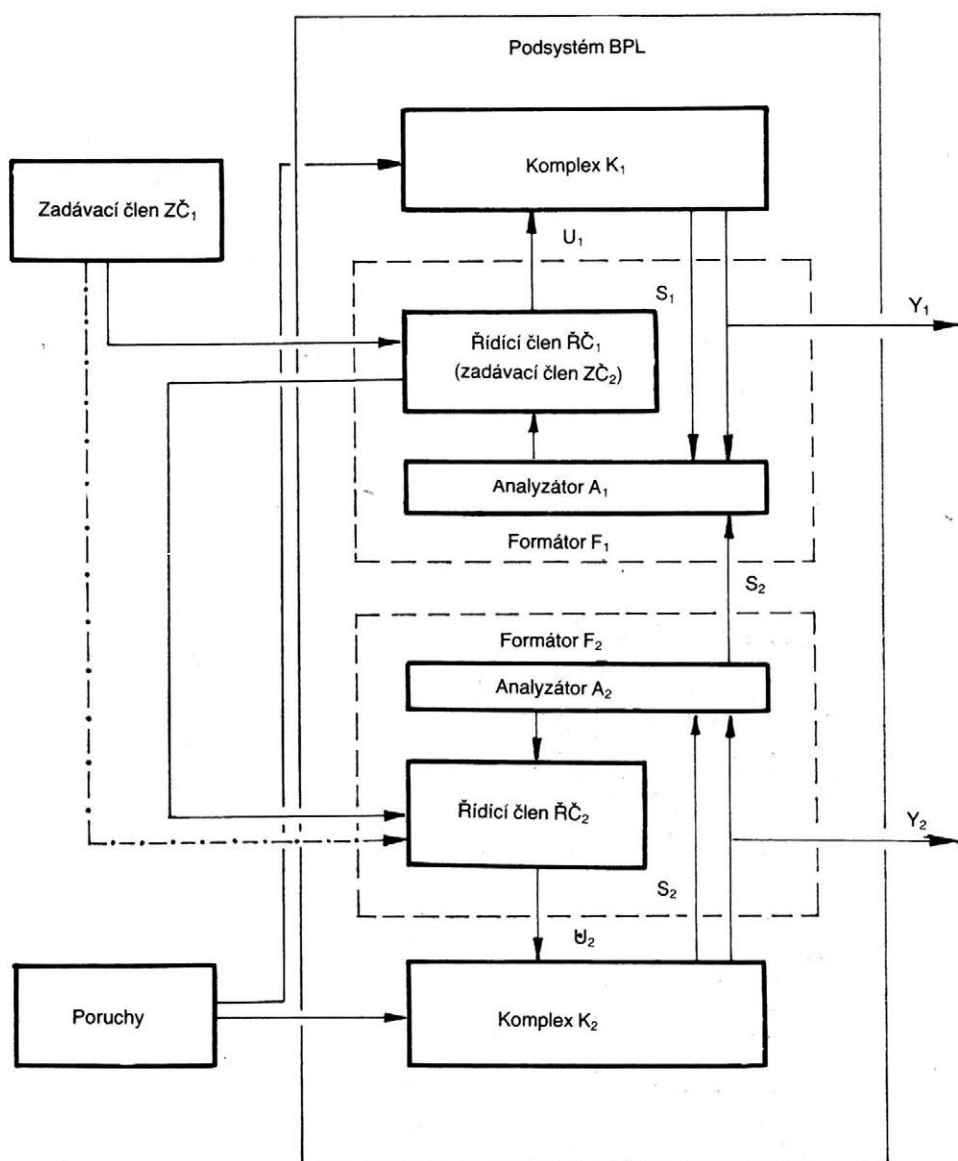
Pod kybernetickým systémem chápeme systémy, jejichž činnost je zaměřena k určitému cíli nebo množině cílů, které využívají pro svou činnost principu zpětné vazby. Cíle podsystemu BPL jsme definovali. Zpětná vazba je na stupni útvar realizována v rámci letové akce, kdežto na vyšších stupních v rámci cyklu plnění plánu leteckého výcviku.

Komplexní použití automatizačních prostředků (technických i programových, a to nejen v oblasti přenosu a zpracování dat, ale i uložení dat) umožňuje vytvořit kybernetický systém jako systém s automatickým učením se, který automaticky zdokonaluje vlastní program činnosti. Schéma návrhu struktury podsystemu BPL jako kybernetického systému této třídy — obr. 1.

Pod pojmem „komplex“ chápeme systém, který je vytvořen velkým počtem prvků. Vlastní řízení zajišťují formátory, které se skládají z analyzátorů a řídicích členů. Každý analyzátor sleduje určující vnitřní stavy a výstupní veličiny řízeného komplexu a zpracovává je pro potřeby řídicího členu. Na podkladě informací od analyzátoru a řídicích veličin vydaných zadávacím členem vydává každý řídicí člen příslušnou akční veličinu.

Na obr. 1 „komplex K₁“ označuje leteckou armádu, letecké divize a VVLŠ, „komplex K₂“ letecké pluky a letky. Množinami hodnot vnitřních stavů S₁ a S₂ komplexů K₁ a K₂ jsou údaje o kvalitách a vycvičenosti létajícího personálu, stavu letové techniky, stupni bojové použitelnosti atd. Pojem analyzátor A₁ označuje výpočetní středisko letecké armády a pojem analyzátor A₂ označuje výpočetní místo letiště. Z analyzátoru A₁ jsou do analyzátoru A₂ přenášeny transformované údaje S₁ o stavu komplexu K₂.

Zadávacím členem ZČ₁ je ministr národní obrany, štáb spojených ozbrojených sil a velitelství letectva. Zadávací člen ZČ₂ a řídicí člen RČ₁ jsou totožné, jsou to velitelé a náčelníci na stupni svaz a svaček. Řídicím členem RČ₂ jsou velitelé a náčelníci na stupni pluk. Parametry akční veličiny U₁ jsou např. nařízení velitele letecké armády a parametry akční veličiny U₂ jsou např. rozkazy velitelů leteckých

Obr. 1

pluků. Jako poruchy daného kybernetického systému můžeme chápat mimořádné události, nevyhovující meteorologické podmínky atd.

Stanovení cílů báze dat podsystemu BPL a priority při jejich realizaci

Cíle báze dat vyplývající z cílů daného systému řízení a z omezení báze dat daných axiomy tohoto systému a jeho strukturou. Cílem báze dat podsystemu BPL je

- shromažďovat údaje o stavech komplexů K_1 a K_2 z obr. 1; pro řídicí člen RC_2 poskytovat informace o množině stavů S_2 a pro řídicí člen RC_1 poskytovat informace o množinách stavů S_1 a S_2 (resp. S_2^1);
- prioritně umožnit komunikaci s bázi dat pro třídu uživatelů-neprogramátorů prakticky bez školicích možností v termínech umožňujících dialogový režim;
- poskytovat podklady pro nařízenou dokumentaci BPL a zpracování úloh optimalizačního charakteru;
- zajistit hlášení odchylek od norem a plánů v oblasti BPL.

Stanovení koncepce využívání báze dat podsystemu BPL

Komplexy K_1 a K_2 navržené na obr. 1 určují dvě základní roviny řízení v oblasti BPL:

- rovina řízení, charakterizovaná ročním plánovacím cyklem (velitelství letectva, letecká armáda, letecká divize);
- rovina řízení, charakterizovaná realizací letových plánů formou cyklů řízení letové akce (základní útvary realizují letové akce), tj. letecký pluk, letka, letecký prapor a prapor RTZ).

Pro potřeby každé z uvedených rovin řízení je třeba zpracovat tři skupiny aplikačních typů programů:

1. Výběrové, zajišťující přímý výběr údajů z báze dat v rámci
 - režimu dotaz-odpověď,
 - signalizačního režimu (informace o odchylkách od norem a plánů).
2. Dokumentační, řešící zpracování
 - přehledů o příslušných letajících personálu a o plnění úkolů (počty, hodnocení, procenta, průměry, výjimky);
 - výkazů a hlášení.
3. Optimalizační, sloužící pro
 - prognostiku rozvoje letectva, plánování výcviku a jeho zabezpečení,
 - stanovení norem výcviku, hodnocení a bojového použití,

- hodnocení efektivnosti,
- prevenci leteckých nehod a předpokladů.

Stanovení prostorové dimenze báze dat podsystemu BPL

Vzhledem k prostorové vzdálenosti jednotlivých „komplexů“ systému BPL je neefektivní jeho banku dat realizovat s centralizovanou bází dat. Proto bylo na podkladě rozboru organizačních, funkčních a realizačních podmínek navrženo cílové řešení datové sítě ASVR letecké armády, zabezpečující bázi dat s rozdělenými bázemi dat v rámci heterogenní dvouúrovňové sítě bifunkčních počítačů — viz obr. 2.

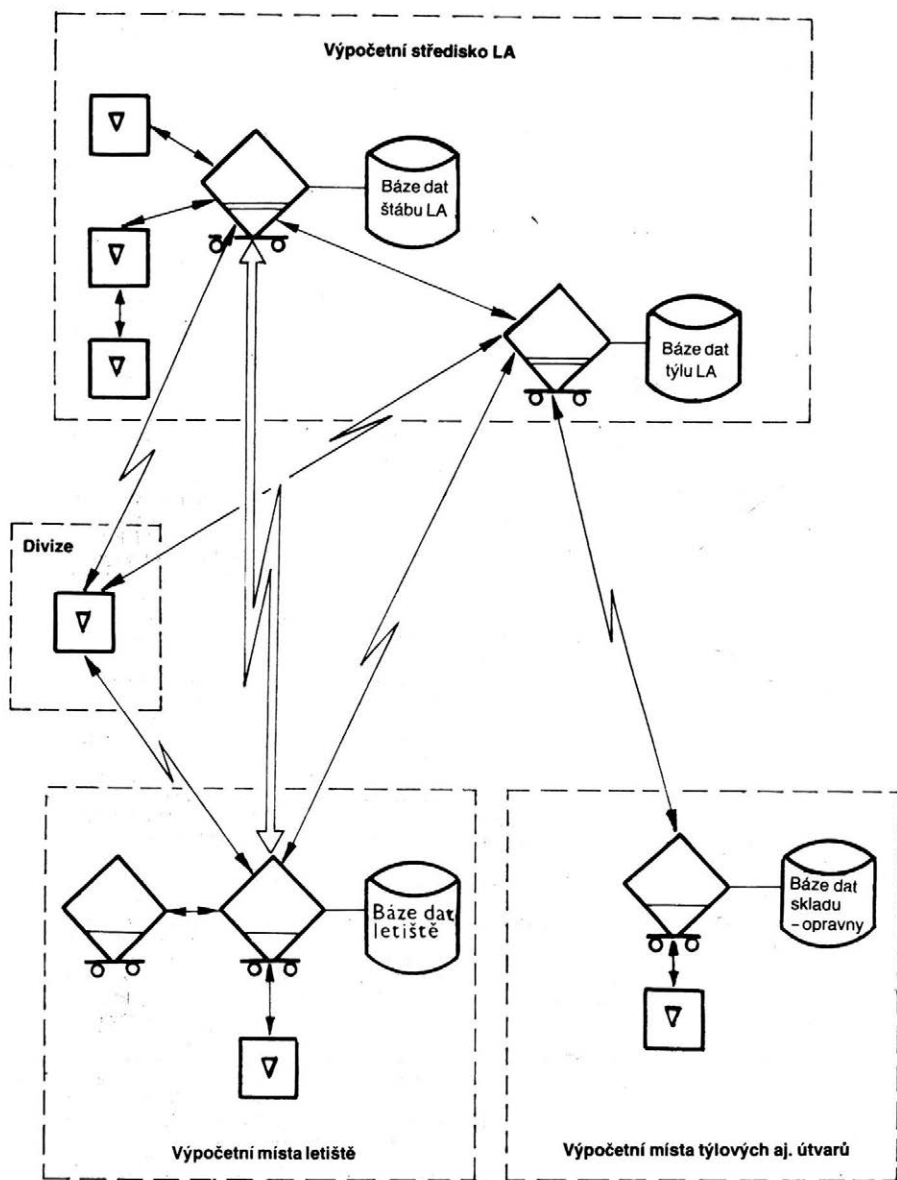
Pro potřebu řízení na obou stupních bude báze dat organizována různými způsoby:

- některé části báze dat budou uloženy pouze na jedné úrovni (např. vybrané statistické údaje o osobách pouze na vyšším stupni),
- jiné budou uloženy na nižším stupni a na vyšší úroveň budou přenášena data z nich agregovaná (souhrny o plnění úkolů atd.),
- zbývající data budou uložena na obou úrovních (údaje o vycvičenosti atd.).

Stanovení koncepce informačního zabezpečení báze dat podsystemu BPL

Informační zabezpečení (tj. výběr skupin toků informací, které je třeba transformovat do báze dat) bylo stanoveno podle tohoto metodického postupu:

1. Shrnutí objektivně potřebných informací (jejich množina bude dále značena jako O) vyplývajících z rozhodovací a informační analýzy.
2. Doplnění informačních toků (získaných jejich inventarizací pomocí lokalizace potenciálních informačních toků. (Chápeme disponibilnost požadovaných informací v daném časovém období.) Tím je získána množina disponibilních informací (množina D).
3. Identifikace těch informací z množiny D , které nelze získat včas úplně a nezkráceně a jejichž získávání je neúměrně náročné (materiálně, časově, psychologicky). Tyto informace jsou chápány jako neadekvátní z hlediska použití.
4. Zmenšení množiny O o informace nedisponibilní a neúměrně náročné na získání.
5. Stanovení dalších požadovaných informací (množina S) předpokládanými uživateli.

Obr. 2

6. Lokalizace množiny S (analogická jako v kroku 2.) a její redukce o informace nedisponibilní a neúměrně náročné na získání.

7. Sdružení informací do skupin informačních toků.

Uvedený postup můžeme formálně vyjádřit vztahem

$$T = (D - N) \cap (O \cup S),$$

kde T... informace zahrnuté do informačních toků,

D... množina disponibilních informací

N... množina informací neadekvátních z hlediska použití,

O... množina objektivně potřebných informací,

S... množina subjektivně potřebných informací.

Na základě uvedeného postupu byly v oblasti BPL stanoveny tyto skupiny informačních toků:

1. Přehledy o osobních údajích, vycvičenosti a dalších kvalitách létajícího personálu.

2. Informace o přípravě osob, podléhajících se na řízení letů (včetně výcviku letovodů).

3. Informace o plnění výcvikových úkolů vzhledem k organizačně metodickým směrnicím, rozkazům a další výcvikové dokumentaci.

4. Hodnocení efektivnosti a kvality bojového použití

— vzdušné střelby na pozemní a vzdušné cíle,

— bombardování,

— vzdušného průzkumu,

— případů vzdušných cílů a vzdušných bojů podle druhů letectva a stupně připravenosti pilotů k bojové použitelnosti.

5. Hlášení o seskocích padákem a použití padáků.

6. Informace o plnění úkolů pozemní odborné přípravy letectva.

7. Informace o výsledcích vyšetřování leteckých nehod a předpokladů.

8. Informace o zdravotním stavu létajícího personálu.

Stanovení koncepce vytváření báze dat pod systému BPL

Cílové řešení báze dat pod systému BPL klade vysoké požadavky na

— oblast programového vybavení: systém řízení rozdělené báze dat, generátor výstupních sestav, program pro komunika-

ci s bázi dat v přirozeném jazyce, programové prostředky pro uložení a aktualizaci dat;

— oblast technického vybavení: datová síť přenosných počítačů a terminálových zařízení s utajenými přenosy;

— oblast personálního zabezpečení: správa bázi dat jako orgán zodpovídající za celistvost, správnost, bezpečnost, efektivnost použití a rozvoj báze dat.

V současné době je k dispozici:

— programové vybavení: SRBD pro centrální počítač, generátor výstupních sestav, algoritmy pro komunikace s pod-množinou báze dat pod systému BPL v omezeném přirozeném jazyce (češtině), překladač programového jazyka pro úlohy z oblasti lingvistické logiky a překladače dalších programovacích jazyků vyšší úrovně pro centrální počítač;

— technické vybavení: počítač EC 1033 vybavený magnetickými disky s postačující kapacitou (6X29,17 Mbyte) z hlediska potřeb pod systému BPL;

— personální zabezpečení: jsou dány předpoklady pro ustanovení správy bázi dat v souladu s metodickou studií k zavádění a využívání SRBD do praxe výpočetních pracovišť vydanou MNO — správu bázi dat pod systému BPL by tvořili 2 specialisté automatizace velení na úrovni štábu leteckého svazu a výpočetního střediska.

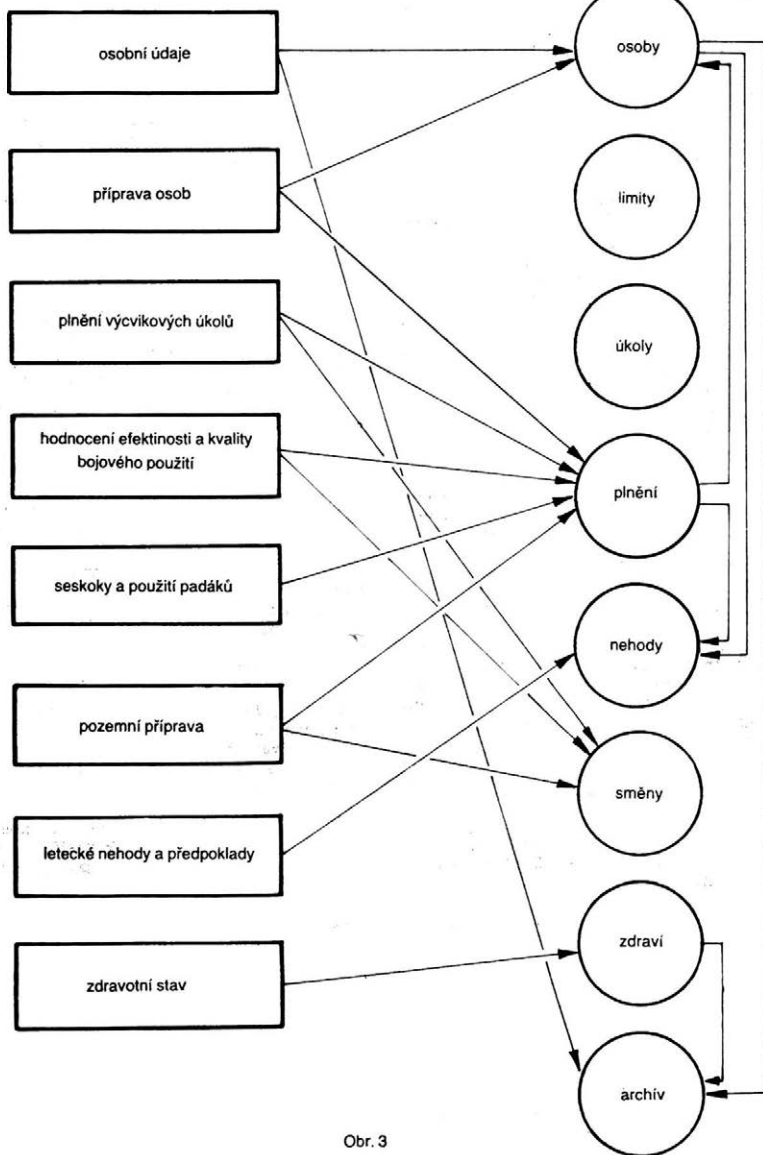
Programové a technické vybavení dává reálné předpoklady k tomu, aby optimálně sestavený projekt tým vytvořil během 3—4 let bázi dat pod systému BPL ve verzi s centrální bázi dat. Personální zabezpečení lze řešit úpravou funkčních povinností a speciální přípravou osob, které v současné době zpracovávají informace z oblasti BPL tradičním způsobem.

Během 7. pětiletky předpokládáme získání další verze disponibilního SRBD určeného pro rozdělenou bázi dat. Rozvoj technického vybavení je řešen v rámci koncepce technického zabezpečení ASVRL. Tato koncepce zahrnuje dvě varianty (minimální a maximální) pro každou ze dvou etap (7. a 8. pětiletka). Z projektového úkolu můžeme vylénit dvě fáze zavádění disponibilních technických prostředků:

— doplnění výpočetního systému omezenou sítí terminálových pracovišť, které umožní decentralizovanou přípravu a přenos dat mezi vybranými místy velení letectva a příslušným VpS,

— doplnění systému minipočítači a dalšími technickými prostředky, které umožní vytvořit bázi dat s rozdělenou bázi dat.

Skupiny informačních toků:

Obr. 3

K projekčním pracem jsou prozatím k dispozici 2 pracovníci, ačkoliv projektový úkol počítá s kapacitou 25 člověkoroků na 7. pětiletku. Po zvážení limitujících faktorů byla jako realizační zvolena metoda postupného vytváření bázi dat a to z hlediska

— technického vybavení po dílčích bázích dat vybraných organizačních stupňů,

— programového vybavení po dílčích bázích dat získaných dekompozicí náplně báze dat.

Každá dílčí báze dat musí zabezpečovat portabilitu (přenositelnost) programového vybavení s cílovým řešením banky dat. Např. u dílčí báze dat vytvářené jako první (osoby) budou při experimentálním ověřování možností komunikace s bází dat pomocí omezeného přirozeného jazyka vstupy i výstupy realizovány pomocí děrných štítků. Tento způsob je použitelný i při praktickém zasazení systému dotaz-odpověď (byl nazván jako DOTAZ) a navíc po jednoduché úpravě programu můžeme plynule přejít na displejové zobrazování informací.

Při zobrazování dílčích bází dat bude využito zkušeností z projektů zpracovávaných v oblasti BPL na počítačích 2. generace a poznatků ze souběžně vytvářených bází dat v rámci ČSLA.

Stanovení koncepce ochrany dat

Ochrana dat v rámci bází dat zahrnuje zabezpečení fyzické a logické celistvosti datové báze a zajištění autorizovaného přístupu k jednotlivým údajům. Přístup k těmto údajům (jejich utajení) může řídit uživatelský jazyk, SRBD, operační systém i terminálový systém. V rámci báze dat podsystemu BPL byla navržena strategie přístupu k údajům uloženým v bázi dat založená na

— soustavě organizačních opatření, jejichž plnění zabezpečuje a kontroluje správa bází dat,

— autorizačních vlastnostech použitého SRBD včetně jeho komunikačního modulu,

— speciálních sémantických vlastností dotazovacího jazyka systému DOTAZ.

Stanovení informační náplně báze dat

Na podkladě stanovení koncepce vytváření báze dat podsystemu BPL byla báze dat podsystemu BPL rozčleněna do osmi dílčích bází dat:

1. Osoby — základní kádrové údaje a údaje o letové činnosti (u příslušníků létajícího personálu).

2. Limity — tabulky mřivých počtů, osnovy bojové přípravy, další normy a limity.

3. Úkoly — údaje z výcvikových plánů.

4. Plnění — kvantitativní a kvalitativní údaje o plnění úkolů.

5. Nehody — údaje o leteckých nehodách a předpokladech,

6. Směny — údaje o letových směnách, využití polygonů a zabezpečení letů.

7. Zdraví — údaje o zdravotním stavu (klasifikace příslušníků létajícího personálu).

8. Archiv — údaje o osobách a jednáních, které je nutné dlouhodobě uchovávat.

Na obr. 3 je graficky znázorněn proces transformace skupin informačních toků do dílčích bází dat. Použití jednotlivých dílčích bází dat pro zvolené skupiny úloh je vyjádřeno pomocí incidence matice v příslušném objektu.

Z odlišnosti zdrojů dat a jejich uživatelů plyne, že báze dat musí být ze strany informačních toků stabilní, kdežto ze strany uživatelů flexibilní. Návrh báze dat musí respektovat uvedené protikladné požadavky na ni kladené.

Vzhledem k očekávané četnosti projektování bází dat v ČSLA, může seznámení s použitou metodou přispět k vyšší úrovni vytváření bází dat dalších podsystemů ASVR ČSLA.

VLIV POČASÍ NA ORGANIZACI OCHRANY VOJSK PROTI CHEMICKÝM ZBRANÍM NEPŘÍTELE

Počasí podstatným způsobem ovlivňuje chování cizích příměsí v atmosféře, především jejich koncentraci a hloubku jejich volného šíření. Má též vliv na průběh a rychlost výparnosti otravných látek (OL) na terénu, tzn. na jejich stálost. Celá řada prvků počasí ovlivňuje vypadnutí radioaktivních částic po pozemních úderech a limituje i charakter radioaktivního zamoření terénu a bojové techniky. Z toho důvodu můžeme konstatovat, že počasí ovlivňuje ničivé účinky zbraní hromadného použití a současně i opatření proti zbráním hromadného ničení. Známe-li tyto vlivy, mohou odborní funkcionáři chemického vojska (a nejenom oni) správně ocenit stupeň výhodnosti podmínek počasí při aktivním použití ZHN nepřitelem a taktéž vzít plně v úvahu jejich vliv při plánování (upřesnění) ochrany proti zbráním hromadného ničení. Proto předložené konkrétní návrhy, které berou optimálně v úvahu meteorologickou situaci, dovolují úspěšně chránit vojska proti ZHN, respektive maximálně oslabit jejich ničivý účinek na vojska. Vliv povětrnostních prvků na organizační opatření OPZHN — viz tabulku 1.

Dále rozeberu šířeji vliv počasí na ochranu vojsk proti chemickým zbráním pravděpodobného nepřitele. Účinek chemických zbraní, které je schopen nepřítel použít, i ochrana proti nim v mnohém závisí na počasí. Jestliže meteorologické podmínky reálně vyhodnotíme, můžeme předpokládat, jaký druh chemických zbraní může za daných podmínek nepřítel po-

užít, jaké mohou být hloubky šíření par a aerosolů OL, jaká může být stálost otravných látek na terénu. Optimální vyhodnocení počasí dovoluje úspěšně organizovat odmořování bojové techniky i jednotlivých zamořených úseků terénu při správné volbě prostředků a způsobu plnění úkolů. Za správného vyhodnocení meteorologické situace můžeme reálněji stanovit exploatační vlastnosti, ochranné vlastnosti i dobu nepřetržitého používání prostředků ochrany vojsk.

Největší vliv na možný účinek chemického napadení i na organizaci ochrany proti němu mají tyto prvky: **stupeň vertikální stálosti vzduchu, směr a rychlost větru, teplota vzduchu a teplota půdy.** Při předpovědi chemického zamoření musíme prvky vyhodnotit kvantitativně. Nepřímý vliv na účinky OL na živou sílu má déšť, srážková pokrývka, oblačnost a vlhkost vzduchu. Jejich vliv v současné době hodnotíme jen kvalitativně.

Stupeň vertikální stálosti vzduchu má největší vliv na hloubku šíření se oblaku zamořeného vzduchu ve směru vanoucího větru a na možnost účinku par a aerosolů OL na živou sílu, která je rozmístěna v různých vzdálenostech a z podvětrného směru větru od ničeného cíle chemickými údery.

Nejvýhodnější podmínky stavu přizemní vrstvy atmosféry vzhledem k možnosti šíření zamořeného vzduchu parami nebo aerosoly OL jsou inverzní podmínky (**inverze**), za kterých se oblak par sarinu může šířit do hloubky až 60 kilometrů. Za

Tabulka 1

1				2				3	4	5	6	7	8
Rychlost a směr větru v přízemní vrstvě				Rychlost a směr středního větru				Stupeň vertikální stálosti vzduchu	Teplota vzduchu	Teplota půdy	Oblačnost	Relativní vlhkost vzduchu	Srážky
1	2	3	4	5	6	8							
– předpověď zón ničení, radiačního a chemického zamoření, rozrušení, zátop a požárů													
1	2	3	4	5	8								
– radiační, chemický a bakteriologický průzkum													
1	2	3	8										
– varování vojsk a objektů týlu a radiační, chemické a bakteriologické zamoření													
1	2	4	8										
– rozptýlení vojsk a objektů týlu a jejich maskování													
1	2	3											
– periodická změna prostorů rozmístění vojsk													
4	7												
– využití prostředků ochrany jednotlivce, ochranných vlastností bojové techniky, okopů a terénu													
1	2	8											
– příprava komunikací pro manévry, ženíjní budování prostorů vojsky a týlem													
2	4	8											
– volba nejvýhodnějších způsobů překonávání zamořených zón a zabezpečení ochrany živé síly při činnosti na zamořeném terénu													
4	7												
– kontrola radioaktivního ozáření živé síly a zamoření osob, výzbroje, techniky, dopravních a materiálních prostředků a vody													
1	8												
– protiepidemické, zdravotně hygienické a speciálně profylaktické opatření													
1	4	8											
– protiepidemické, zdravotně veterinární a veterino-profylaktické opatření; zabezpečení vojsk prostředky ochrany													
1	4	3	8										
– odstranění následků použití ZHN nepřítelem													

stejných podmínek, ale izotermických (**izotermie**), bude hloubka šíření 2krát menší. Za konvekčních podmínek (**konvekce**) hloubka šíření par sarinu bude 3krát nižší než za izotermie, tzn. do 10 km. Při vyhodnocování hloubek šíření zamořeného oblaku, především v přechodných hodinách dne, v letních podmínkách za jasného počasí, bereme plně v úvahu dynamiku změn stupně vertikální stálosti vzduchu v závislosti na době východu a západu slunce. Na vyřazení živé síly parami OL přímo v prostoru napadení nemá stupeň vertikální stálosti vzduchu podstatný vliv. Požadovaný stupeň ničení s překvapením se dosahuje za libovolného stupně vertikální stálosti vzduchu. Je to zdůvodněno vysokou toxicitou současných OL a velmi malým časovým úsekem [několik vteřin], který je dostatečný k dosažení toxických dávek OL.

Na stupeň ničení živé síly kapičkami OL je vertikální stálost vzduchu zanedbatelná. Takových OL, jako např. VX a destilovaný yperit, může nepřítel úspěšně použít za inverzních i konvekčních meteorologických podmínek. Přesto, mluvíme-li o koncentraci par OL nad zamořeným úsekem nebo prostorem a o šíření zamořeného vzduchu za hranice cíle, pak stupeň vertikální stálosti je třeba brát vždy pozorně v úvahu, a to stejným způsobem jako při zamoření atmosféry parami OL typu sarin.

Směr a rychlost větru je dalším základním meteorologickým prvkem při hodnocení podmínek počasí na skutečný efekt použití chemických zbraní nepřítelem a při organizaci opatření ochrany proti nim. Spolu s vertikální stálostí vzduchu, vítr limituje stupeň výhodnosti podmínek počasí k použití chemických zbraní. Oblak

zamořeného vzduchu, který vzniká při použití chemických zbraní, se pohybuje ve směru větru a danou rychlostí větru. Proto je třeba vždy velmi pozorně brát v úvahu při organizaci ochrany vojsk tzv. „větrný režim“. Při předpovědích chemického zamoření směr větru nad zemským povrchem je jedním z výchozích parametrů ke stanovení možného dosahu par a aerosolů OL z těch míst nebo povrchů, na které bylo vedeno chemické napadení. Zvlášť je důležité brát v úvahu směr větru při inverzních podmínkách, kdy může hloubka šíření oblaku sárinu dosáhnout vzdálenosti až 60 km. Tato skutečnost plně platí i v případě, kdy nepřítel použije OL typu BZ a CS.

Při hodnocení směru přesunu oblaku zamořeného vzduchu je třeba pamatovat na skutečnost, že směr větru měří meteorologické stanice nebo pozorovatelé zpravidla na otevřeném terénu a v důsledku konfigurace terénu a terénních předmětů se mohou jak směr, tak i rychlost větru podstatně měnit. Výsledkem zpravidla bývá částečná změna směru pohybu oblaku, což by měl v každém případě náčelník chemické služby správně zhodnotit při analýze anemometrické situace terénu. Tyto změny jsou pozorovatelné především při slabých větrech (rychlost do $1 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$), kdy se prudce snižuje stálost větru. Tyto změny v krátkých časových lhůtách mohou být 90° nebo i 180° .

Při organizaci odmořovacích prací směr větru vždy bereme v úvahu při rozvinování odmořovacích pracovišť a při odmořování terénu, při stanovení bojové sestavy odmořovacích vozidel. Rychlost větru ovlivňuje intenzitu změn koncentrací OL v oblaku zamořeného vzduchu a hloubku jeho šíření. Na takové výsoce toxické OL jako sárin je vliv rychlosti větru na počáteční koncentraci velmi malý. Proto použití takových OL je vždy možné za současného zvýšení norem spotřeby chemických nábojů a to i v případě vysokých rychlostí větru. Tuto skutečnost může nepřítel vzít v úvahu při používání OL typu sárin, jak dokazují rozpracované metodiky jejich použití. Naproti tomu použití OL typu BZ a CS při rychlostech větru vyšších než $8 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$ je málo pravděpodobné, protože dochází k prudkému snížení počáteční koncentrace OL v oblaku zamořeného vzduchu. Zvýšení rychlosti větru má za následek podstatné zkrácení hloubky šíření zamořené atmosféry. Příčina spočívá v růstu turbulentního smíchávání. Např. při izotermických podmínkách hloubka šíření par sárinu, který použilo hlavní dělostřelectvo (15 s předpád) zkracuje se z 12 km při rychlosti

větru $1 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$ na 3 km při rychlosti větru $4 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$. Tzn., že hloubka šíření oblaku zamořeného vzduchu je nepřímě úměrná rychlosti větru.

Slabý vítr o rychlostech do 1 až $1,5 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$ není výhodný k pohybu oblaku zamořeného vzduchu. Za takové rychlosti, a tím více při bezvětrí v důsledku pomalého vzniku oblaku zamořeného vzduchu v cíli, vzniká místní ničení každým chemickým nábojem. Při bezvětrí se fakticky nedá mluvit o šíření zamořeného vzduchu. I při slabém větru o rychlosti méně než $1 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$ (vzhledem k nestabilitě směru větru) hloubka šíření oblaku zamořeného vzduchu bývá zpravidla minimální. Z toho vyplývá, že především za bezvětrí nebo při slabých větrech dochází s největší pravděpodobností k zatékání a stabilitě OL v údolích, strážích, houštinách a lesích.

Použije-li nepřítel OL v podobě kapek, rychlost větru má menší vliv než při použití v podobě par, které zamořují atmosféru. Přesto, při silném větru (více než $8-10 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$) dochází k značnému rozsevu kapek OL v době jejich volného pádu od místa výbuchu náboje k zemi a také se nedosahuje potřebná hustota zamoření. Právě naopak, při rychlosti větru menší než $2 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$ bojová efektivnost použití kapalných OL náboji distančního účinku se bude snižovat na úkor zmenšování plochy zamoření, přesto však hustota zamoření bude vysoká. Dílčím způsobem má rychlost větru vliv na stálost OL na terénu a na dobu přirozeného odmoření. Tak např. stálost yperitu v podobě kapiček za teploty půdy 20°C a rychlosti větru $2 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$ dosahuje 3 hodiny. Analogicky vliv rychlosti větru na stálost sárinu je: za teploty půdy 10°C a rychlosti větru do $2 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$ stálost sárinu při použití dělostřeleckými granáty a kazetovými prvky je 11 hodin a za rychlosti větru více než $2 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$ pouze 8 hodin.

Teplota vzduchu a půdy ovlivňuje výsledky účinků OL na živou sílu a to jak inhalacními (přes dýchací orgány), tak i kožorezorpčními (přes kůži) cestami. Teplota vzduchu určuje fyzikální stav OL. Řada známých OL tuhne při relativně vysokých teplotách: kyanovodík při $-13,4^\circ\text{C}$, chlorkyan $-6,5^\circ\text{C}$, destilovaný yperit $+14,4^\circ\text{C}$. Proto použití těchto nebo druhých OL za teploty nižší než je jejich bod tuhnutí bude méně efektivní. Jestliže náčelník chemické služby zná teplotu tuhnutí OL a teplotu vzduchu, tak je schopen stanovit možnosti nepříteli v použití těchto nebo jiných OL. Teplota půdy v podstatě limituje stálost kapalných OL na terénu. V důsledku vyšší intenzity od-

pařování kapek OL se jejich stálost se zvyšováním teploty půdy zmenšuje. Např. stálost sarinu použitého dělostřeleckými náboji a kazetovými prvky při teplotě půdy 0°C a rychlosti větru do 2 m.s⁻¹ činí 24 hodin, při teplotě půdy 10°C 11 hodin, při 20°C 5 hodin, při 30°C 2,5 hodiny a při teplotě půdy 40°C pouze 1,5 hodiny. Z uvedených údajů můžeme učinit závěr, že s růstem teploty povrchu půdy o 10° se stálost OL snižuje přibližně na dvojnásobek. Při vyhodnocování stálosti OL na terénu je nezbytné brát v úvahu nejenom údaje o teplotě půdy v daný moment měření, ale i jejich změny v průběhu dne. Toto je zvlášť důležité v teplotních obdobích roku za jasného počasí, kdy denní průběh teploty půdy je velmi ostrý. Chci též připomenout, že za inverze teplota půdy bývá o 3—4°C nižší než teplota vzduchu, za konvekce bývá teplota půdy o 5—15°C vyšší než teplota vzduchu a za izotermických podmínek je prakticky teplota půdy i vzduchu stejná.

Při organizaci ochrany vojsk proti chemickým zbraním je třeba znát, že na teplotě vzduchu závisí volba odmořovacích roztoků (látek) v době speciální čistoty (vodní roztoky chlornanu vápenatého se používají pouze do teploty +5°C). Teplota vzduchu ovlivňuje dobu nepřetržitěho nošení ochranných prostředků. To je důležité při odmořování i při chemickém průzkumu. Za minusových teplot vzduchu se snižuje citlivost indikačních trubiček. Proto v zimě je třeba trubičky ohřívát, což má dílčí vliv na dobu přípravy přístrojů k činnosti.

Intenzivní deště a lijáky zvyšují mechanické smíchávání vzduchu, v důsledku čehož dochází ke snížení koncentrace OL v oblaku zamořeného vzduchu. Kromě toho páry OL se deštěm tzv. vymývají z ovzduší dešťovými kapkami, jejichž koncentrace se snižuje a zmenšuje se hloubka šíření oblaku zamořeného vzduchu. V důsledku toho, za silných dešťů se částečně snižuje účinek na živou sílu těchto chemických zbraní, které nepřítel používá k zamoření atmosféry. Silný déšť snižuje také stálost OL na terénu: OL se částečně hydrolyzují a částečně jsou kapky OL smývány z různých povrchů techniky a terénu. Stupeň ničení vojsk kapkami OL za intenzivních dešťů se částečně snižuje ! proto, že většina živé síly vyhledá úkryt v okopech, zákopech, překrytých okopech, v zakryté bojové technice nebo využije ochranných plášťů, pláštěnek atd. Tímto se snižuje pravděpodobnost přímého kontaktu živé síly s kapkami OL. Slabé deště, mrholení a sněžení jen málo snižují stupeň účinnosti

par a kapek OL na živou sílu a proto jejich vliv při vyhodnocování nebereme v úvahu. Přesto však je třeba mít v paměti, že napadený sním maskuje zamořené úseky, ztěžuje průzkum a vytýčování. OL typu VX mohou dlouhodobě zachovávat svůj ničivý účinek pod sněhem (3 až 3,5 měsíců) a překonávání takových úseků bez použití ochranných prostředků je nemyslitelné.

Relativní vlhkost vzduchu nemá bezprostřední vliv na chování par a kapek OL v ovzduší i na terénu. Přesto snížení ochranných vlastností filtračních ochranných masek v podmínkách vysoké vlhkosti vzduchu nás nutí, abychom tomuto faktu věnovali potřebnou pozornost, především ve věsné a častější výměně filtrů (filtračních elementů). Mimo to, za vysoké relativní vlhkosti vzduchu a vysokých teplot vzduchu se zvyšuje stupeň ničivé živé síly parami i kapkami OL typu yperit přes povrch kůže.

Vidíme, že každý meteorologický prvek má buď přímý nebo nepřímý vliv na ničivé účinky chemických zbraní a na organizaci ochrany vojsk proti jejich účinkům. Ve skutečných podmínkách účinek jednotlivých prvků počasí působí ve stejnou dobu současně. Proto k operačně taktickému zhodnocení vlivu podmínek počasí na účinky chemických zbraní nepřítel je třeba stanovit stupeň vlivu sumárních prvků, tzn. **stupeň výhodnosti podmínek počasí k použití chemických zbraní** různými prostředky. Pravděpodobnost použití chemických zbraní bude v určité míře přímo spojena s podmínkami počasí; nepřítel se vždy bude snažit při použití chemických zbraní dosáhnout maximálního ničení živé síly v prostoru cíle a podle možnosti i na směru šíření oblaku zamořeného vzduchu. Použití chemických zbraní k zamoření atmosféry parami nebo aerosoly je nejpravděpodobnější v takových podmínkách počasí, které jsou příznivé k vytvoření vysokých koncentrací OL, hlubokému šíření se zamořeného vzduchu a při použití kapalných OL v podmínkách, jež jsou výhodné k vytvoření optimálních hustot zamoření a v řadě případů i k dlouhodobému zamoření bojové techniky a jednotlivých úseků terénu.

Podle názoru pravděpodobného nepřítel chemických zbraní může být použito prakticky v libovolných podmínkách počasí. Přesto stupeň účinnosti této zbraně na živou sílu, a to tedy znamená % ničených a následky napadení budou podstatným způsobem závislé na stupni výhodnosti nebo nevýhodnosti podmínek počasí. Stejně podmínky počasí však různým způsobem ovlivňují efektivnost použití chemických

zbraní různými způsoby a na různé cíle. Může vzniknout meteorologická situace, která nebude výhodná k ničení živé síly parami přes dýchací cesty, nebo bude méně efektivní než ničení živé síly OL kapalnými. V takovém případě je zřejmé, že pravděpodobnost použití OL kapalných bude vyšší než použití OL typu sarin. Tato skutečnost vchází také do činnosti orgánů chemického vojska při organizaci ochrany proti chemickým zbraním.

Pro taktické zhodnocení účinků chemických zbraní na živou sílu tak široké a různorodé podmínky počasí dělíme na tři skupiny: **výhodné, středně výhodné a nevýhodné podmínky počasí.** Pravděpodobnost použití chemických zbraní nepřítelem a jeho efektivnost jsou nejvyšší za výhodných podmínek. Jak jsem ukázal, vliv podmínek počasí na účinnost OL na živou sílu se projevuje nejsilněji ne v momentu použití chemických zbraní, ale později, v době kdy se šíří oblak zamořeného vzduchu nebo když kapky OL jsou již na terénu nebo bojové technice. Proto nepřítel může dosáhnout v určitém rozsahu i za nevýhodných podmínek ničení živé síly v cíli použitím chemických zbraní. Kromě toho chci znovu zdůraznit, že prostředky použití chemických zbraní i sametné OL v armádách pravděpodobně nepřítele jsou dostatečně technicky rozpracovány. Proto vlastní vojska musí neustále, za libovolných meteorologických podmínek počasí, být ve vysoké bojové pohotovosti a řešit ochranu proti chemickým zbraním.

Náčelník chemické služby při hodnocení situace zhodnotí stupně vlivu podmínek počasí na možnosti a charakter ničení živé síly chemickými zbraněmi nepřítele. Je výhodné situaci zhodnotit přibližně ke dvěma druhům chemických zbraní, které se liší od sebe působením OL na organismus člověka.

K první skupině patří chemické zbraně předurčené k ničení živé síly přes dýchací orgány (inhalační cesty) parami OL a ke druhé skupině — chemické zbraně, předurčené k ničení živé síly přes kůži (kožněresorptivní cesty) kapkami OL.

K inhalačnímu ničení živé síly parami OL může pravděpodobný nepřítel využít

v zásadě sarinu (GB). Kromě něho ještě může využít kyanovodíku, chlorkyanu a fosgenu. Na chování par OL v atmosféře má největší vliv stupeň vertikální stálosti vzduchu, rychlost větru, srážky a teplota půdy. Směr větru v daném případě bereme v úvahu při hodnocení šíření oblaku zamořeného vzduchu. K této skupině počítáme i otravné látky typu BZ a CS, které se používají ve formě drobně disperzních aerosolů. Jejich chování v atmosféře je podobné jako chování oblaku par.

Ke kožněresorptivnímu ničení živé síly kapkami OL pravděpodobný nepřítel může použít v zásadě VX a destilovaného vperitu (HD). Na stupeň ničení živé síly kapkami má vliv rychlost větru, srážky a teplota vzduchu. Kromě ničivých účinků formou kapek spolupůsobí i ničivý účinek jejich par. Na jejich koncentraci a šíření do atmosféry ze zamořeného prostoru, kromě vyčíslených faktorů, bude mít vliv i stupeň vertikální stálosti vzduchu. Vliv podmínek počasí na možnost použití chemických zbraní a stupeň jejich účinnosti na živou sílu můžeme zhodnotit v souladu s uvedenými jednotlivými vlivy meteorologických prvků. V praxi se osvědčil způsob využívání tabulky (**tabulka 1**), v jejímž obsahu jsou již zahrnuty a zevšeobecněny všechny jednotlivé podmínky. Při využívání této tabulky nesmíme opomenout fakt, že ke stanovení podmínek počasí pro skupinu výhodných podmínek bereme v úvahu současně všechny vyjmenované body. Pro podmínky počasí jako středně výhodné a nevýhodné je dostačující, aby byl splněn alespoň jeden z bodů uvedených v tabulce. Na základě zhodnocení stupně výhodnosti podmínek počasí v použití chemických zbraní nepřítele náčelník chemické služby dělá předpověď chemického zamoření, stanoví přitom hloubku šíření par OL, dobu příchodu oblaku zamořeného vzduchu k dané čáře a stálost OL na terénu v závislosti na vzniklých nebo očekávaných podmínkách počasí. Na základě vyhodnocení počasí náčelník chemické služby podle různých pomůcek a předpisů stanoví také možné ztráty po použití chemických zbraní, množství zamořené techniky bojového a dopravního charakteru, zamoření vodních zdrojů atd.

Závěrem chci uvést, že znalost vlivu podmínek počasí na efektivnost chemických zbraní dovoluje orgánům chemického vojska v praktické činnosti správně hodnotit a počítat s meteorologickými podmínkami. A to je jeden z důležitých předpokladů úspěšné organizace vojsk proti chemickým zbraním nepřítele.

Tabulka 2

**Střední rychlost zánosu prvotního a druhotného oblaku zamořeného vzduchu
vzdušným prouděním ($\text{m} \cdot \text{s}^{-1}$)**

Rychlost větru ve výšce 1 m u_1 ($\text{m} \cdot \text{s}^{-1}$)	Vzdálenost od prostoru použití (km) při různém stavu přizemní vrstvy atmosféry								
	konvekce			izotermie			inverze		
	do 0,5	0,5—10	10—50	do 0,5	0,5—10	10—50	do 0,5	0,5—10	10—50
1	1,0	1,5	1,8	1,0	1,5	2,0	1,0	2,0	2,2
2	2,0	3,0	3,5	2,0	3,0	4,0	2,0	4,0	4,5
3	3,0	4,5	5,0	3,0	4,5	6,0	3,0	6,0	7,0
4	—	—	—	4,0	6,0	8,0	—	—	—

Poznámka:

1. Střední rychlost zánosu oblaku je větší než u_1 , protože s výškou se rychlost větru zvyšuje.
2. Pro přepočet rychlosti větru, předávaného v předpovědi počasí na rychlost větru ve výšce 1 m (u_1), využijeme tabulku 3.

Tabulka 3

Stanovení rychlosti větru ve výšce 1 m na základě předpovědi počasí

Rychlost větru podle předpovědi počasí, $\text{m} \cdot \text{s}^{-1}$ (ve výšce 8—10 m)	Rychlost větru ve výšce 1 m (u_1), $\text{m} \cdot \text{s}^{-1}$
1—3	1,5
2—4	2,0
3—5	3,0
4—6	4,0
5—7	4,5
6—8	5,0
8—10	7,0

Poznámka:

1. Hloubka šíření v zimních podmínkách je třikrát menší než tabulková.
2. Hloubka šíření prvotního a druhotného oblaku par OL je nepřímě úměrná rychlosti větru.

Tabulka 4

Hodnocení meteorologických podmínek při použití chemických zbraní nepříteli

Meteorologické podmínky		
výhodné	střední	nevýhodné
Ničení živé síly parami OL přes dýchací orgány		
– inverze nebo izotermie	– izotermie	– konvekce
– rychlost větru 1—4 $\text{m} \cdot \text{s}^{-1}$	– rychlost větru 4—7 $\text{m} \cdot \text{s}^{-1}$	– rychlost větru vyšší než 7 $\text{m} \cdot \text{s}^{-1}$ nebo nižší než 1 $\text{m} \cdot \text{s}^{-1}$
– bez srážek	– mrholení nebo slabý déšť	– silný déšť nebo liják
– teplota vzduchu vyšší než tnutí OL	– teplota vzduchu vyšší než bod tnutí OL	– teplota vzduchu nižší než bod tnutí OL
Ničení živé síly kapkami OL přes povrch kůže		
– rychlost větru 1—4 $\text{m} \cdot \text{s}^{-1}$	– rychlost větru 4—8 $\text{m} \cdot \text{s}^{-1}$	– rychlost větru vyšší než 8 $\text{m} \cdot \text{s}^{-1}$ nebo nižší než 1 $\text{m} \cdot \text{s}^{-1}$
– bez srážek	– mrholení nebo slabý déšť	– silný déšť nebo liják
– teplota vzduchu vyšší než bod tnutí OL	– teplota vzduchu vyšší než bod tnutí OL	– teplota vzduchu nižší než bod tnutí OL

Tabulka 5

Hloubka šíření aerosolu VX

Rychlost větru ve výšce 1 m — u_1 (m.s ⁻¹)	Hloubka šíření v km
1	5
3	10
5	15
7	20

Poznámka:

1. Tabulkových údajů můžeme využít při libovolné vertikální stálosti vzduchu.

2. Hloubka šíření aerosolu VX je přímo úměrná rychlosti větru.

Tabulka 6

Hloubka šíření druhotného oblaku
VX (v km)

Rychlost větru ve výšce 1 m — u_1 (m.s ⁻¹)	1	2	3	4
Hloubka šíření (km)	6	3	2	2

Poznámka:

1. Tabulkových údajů můžeme využít při libovolné vertikální stálosti vzduchu.

2. V zimních podmínkách druhotný oblak VX se prakticky nešíří za hranice napadeného cíle.

Tabulka 7

Hloubka šíření prvotního a druhotného oblaku par OL (v km) v létě

Prostředky a způsoby napadení	Rychlost větru ve výšce 1 m — u_1 (m.s ⁻¹)							
	konvekce		izotermie				inverze	
	1	3	1	2	3	4	1	3
Prvotní oblak sarinu								
Rakety								
jednotlivý úder	5	2	15	8	5	4	30	8
skupinový úder	10	4	30	15	10	8	60	16
Dělostřelectvo								
palebný přepad oddílem hlavního dělostřelectva								
– 15 sekundový	4	2	12	6	4	3	24	6
– 15 minutový	15	6	45	22	15	11	60	24
1 salva čtyř M91	17	7	54	27	17	14	60	27
Letectvo								
skupinové bombardování								
rojem letadel F-105 (F-4)	20	8	60	30	20	15	60	32
Druhotný oblak sarinu								
Rakety	7	2	21	10	7	5	42	14
Dělostřelectvo	9	3	27	14	9	7	54	17
Letectvo	14	5	42	21	14	10	60	20
Druhotný oblak yperitu								
Dělostřelectvo								
Letectvo	6	2	18	9	6	4	36	18
Chemické fugasy								

Tabulka 8

Stálost OL na málo členitém terénu

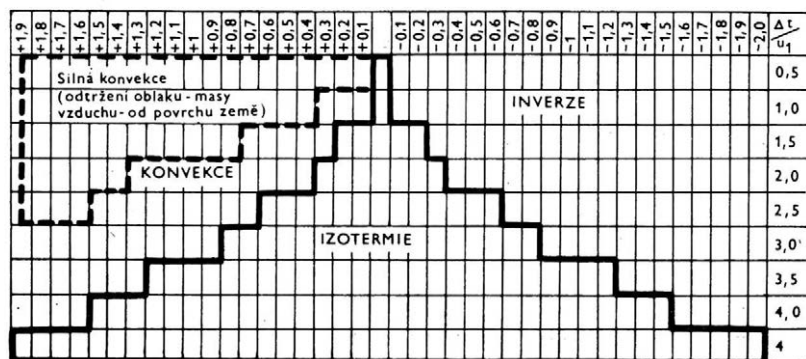
Teplota půdy (°C)	Rychlost větru ve výšce 1 m u_1 (..s ⁻¹)	Sarin (hodin)		VX (dny)		Yperit (hodin)	
		po použití malých ráží (granáty, kazetové prvky)	po použití velkých ráží (bomby)	po použití granátů nekon- taktního účinku	po použití postří- kovačích aparátů	po použití kontaktních nábojů (granáty, bomby, fugasy)	
		účinkem par		účinkem kapek i par		kapky	páry
0	méně než 2 2 a více	24	32	16	22	16	96
		19	20			12	72
10	méně než 2 2 a více	11	14	9	18	8	48
		8	11			6	36
20	méně než 2 2 a více	5	8	4	12	4	38
		4	7			3	17
30	méně než 2 2 a více	2,5	5	2	7	2,5	14
		2	4			2	11
40	méně než 2 2 a více	1,5	4	1	4	1,5	7
		1,5	4			1,0	6

Poznámka:

1. Stálost par v lese je 10krát vyšší než tabulková.
2. Stálost OL v zimních podmínkách činí u sarinu – do 5 dní, u yperitu – do 10 dní a u VX – do 3,5 měsíce.

Tabulka 9

Hodnocení vertikální stálosti vzduchu na základě meteorologického pozorování

Poznámka:

$-t = t_{50} - t_{200}$ (teplotní gradient), přičemž t_{50} = teplota ve výšce 50 cm, t_{200} = teplota vzduchu ve výšce 200 cm nad zemí; u_1 = rychlost větru ve výšce 1 metr;

$$- \text{inverze } \frac{\Delta t}{u_1^2} \geq -0,1; \text{ izotermie } +0,1 > \frac{\Delta t}{u_1^2} > -0,1;$$

- konvekce $\frac{\Delta t}{u_1^2} \leq +0,1$; při $\frac{\Delta t}{u_1^2} \geq +0,35$ dochází k odtržení vzdušné masy od povrchu země.

Tabulka 10

**Hodnocení vertikální stálosti vzduchu na základě předpovědi počasí
(bez sněhové pokrývky terénu)**

Rychlost větru v m.s ⁻¹	NOC			DEN			Rychlost větru v m.s ⁻¹
	jasno	polo- jasno	zamra- čeno	jasno	polo- jasno	zamra- čeno	
0,5							0,5
0,6—2,0	INVERZE			KONVEKCE			0,6—2,0
2,1—4,0							2,1—4,0
4		IZOTERMIE			IZOTERMIE		4

Poznámka:

1. Jasno 0–2 balů, polojasno 3–7 balů, zamračeno 8–10 balů oblačnosti nízkého sloje oblaků (do 2 km).
2. Při oblačnosti vysokého sloje oblaků (6 km a více) počasí považovat za prakticky jasné.
3. Inverze vzniká přibližně 1 hodinu do západu slunce a končí 1 hodinu po východu slunce.
4. Konvekce vzniká přibližně 2 hodiny po východu slunce a končí 2–2,5 hodiny po západu.
5. Tabulka předpokládá pouze celkovou plošnou oblačnost (nízké sloje oblaků a vysoké sloje oblaků).

ZDRAVOTNICKÉ ZABEZPEČENÍ PŘI VEDENÍ SPOLEČNÝCH OPERACÍ

Koordinace úsilí zemí socialistického společenství pod vedením Sovětského svazu je při přetrvávajícím agresivním charakteru soudobého imperialismu nutně a nerozlučně spojena s koordinací úsilí k vojenské obraně reálného socialismu proti silicím tendencím snah imperialismu dosáhnout zvratu v pozitivním vývoji socialismu ve světovém měřítku s použitím všech prostředků, včetně rozpoutání přímé ozbrojené agrese.

Jedním z charakteristických rysů možné války, která by mohla v důsledku těchto snah vzniknout, je její koaliciční charakter. Proti sjednocenému a koordinovanému vojenskému úsilí imperialistické agrese by nutně muselo stát sjednocené a koordinované úsilí socialistického tábora, tzn., že operace by byly vedeny i svazy spojeneckého složení.

Tato skutečnost by si vyžádala řešení celé řady problémů, včetně zdravotnického zabezpečení. V příspěvku se chci dotknout jen některých otázek a přitom důraz položit na operační stupně velení.

Při organizaci zdravotnického zabezpečení společné činnosti ozbrojených sil je nezbytné jednotně chápat jak obecné úkoly zdravotnické služby, tak i jejich zvláštní projevy v jednotlivých oblastech zdravotnického zabezpečení (léčebně odsunové, hygienicko-protiepidemické zabezpečení a materiálně technické zabezpečení). Je to nutné proto, že zdravotnické zabezpečení je systém, v němž každý stupeň má konkrétní úkol, který je obecnými i zvláštními úkoly jednoznačně určen. Při společné činnosti ozbrojených sil mohou být na nezbytně nutnou dobu do národních svazů začleněny svazy a svazky jiných spojeneckých armád.

Podle zásad organizace zdravotnického zabezpečení vojsk spojeneckých armád jsou základní směry, ve kterých je nezbytná součinnost jednotlivých zdravotnických služeb.

Půjde zejména o:

— příjem raněných a nemocných z ostatních spojeneckých armád do léčebných zařízení v případech, kdy odsun do vlastních (národních) zdravotnických

zařízení není možný vzhledem k situaci, nebo když by mohl způsobit zhoršení stavu odsunovaných,

— **posílení zdravotnických uskupení spojenecké armády** ze sil a prostředků zdravotnické služby ostatních spojeneckých armád, a to v těch případech, kdy tato uskupení se nemohou vyrovnat s rozsahem své práce (např. při příchodu takového množství raněných a nemocných, které značně přesahuje kapacitní možnosti zdravotnických zařízení),

— **společné využívání zdravotnických dopravně odsunových prostředků** pro odsun raněných a nemocných z ohnisek (prostorů) hromadných zdravotnických ztrát,

— **společná protiepidemická opatření** jak ve vojscích spojeneckých armád, tak na územích, kde se vojska nacházejí (v prostorech bojové činnosti),

— **zajištění zdravotnických uskupení spojenecké armády nezbytným zdravotnickým materiálem** ze zdravotnických skladů ostatních spojeneckých armád v těch případech, kdy tento materiál nemůže být dodán v potřebných lhůtách z vlastních (národních) skladů,

— **výměnu informací** o použití prostředků hromadného ničení nepřítel, o vzniku nebo objevení ohnisek epidemických onemocnění, o opatřeních k jejich lokalizaci (likvidaci),

— výměnu informací o jiných otázkách, které mají důležitý význam pro organizaci zdravotnického zabezpečení společné činnosti spojeneckých armád, zejména o možnostech a kapacitách zdravotnických sil a prostředků, jejichž složení a organizace je v jednotlivých národních armádách rozdílné, nebo které se organicky ve všech armádách nevyskytují a přitom budou v průběhu operace ke zdravotnickému zabezpečení využívány.

Nejdůležitějšími opatřeními v součinnosti sil a prostředků zdravotnické služby jsou: vzájemné poskytnutí míst raněným a nemocným vojákům, vzájemné posilování zdravotnickými odsunovými prostředky, vyčlenění zdravotnického materiálu a výměna informací o zdravotnickém zabezpečení vojsk.

Organizace zdravotnického zabezpečení i obsah nezbytné součinnosti budou ovlivňovat podmínky vzniku spojeneckého složení frontu (armády):

A. Spojenecký svaz (svazek) začleněný do operační sestavy frontu v průběhu operace bude vybaven přiměřeným počtem sil a prostředků zdravotnické služby na celé období činnosti v podřízenosti frontu a pro plnění všech úkolů v oblasti zdravotnického zabezpečení. Při této variantě je součinnost usku-tečňována v rozsahu řízení, rozmísťování a koordinace činnosti sil a prostředků zdravotnické služby různého národního původu.

B. Spojenecký svaz (svazek) bude vybaven silami a prostředky zdravotnické služby pro zdravotnické zabezpečení celého období podřízenosti jen v jedné nebo v několika oblastech, zatímco ve zbývajících oblastech jen na část tohoto období. Při této variantě je obsahem součinnosti vedle řízení, rozmísťování a koordinace činnosti sil a prostředků zdravotnické služby spojeneckých vojsk v těch oblastech činnosti, které nemá pokryty vlastními silami a prostředky.

C. Spojenecký svaz (svazek) bude vybaven pouze organickými (tabulkovými) silami a prostředky zdravotnické služby, které neumožňují plnění úkolů zdravotnického zabezpečení v žádné oblasti po celou dobu podřízenosti. Obsahem součinnosti při této variantě je koordinace manévru posilováním zdravotnické služby spojeneckého svazu (svazku) po celou dobu jeho působení v operační sestavě frontu s využitím sil a prostředků, které má zdravotnická služba spojeneckých vojsk k dispozici.

V každé variantě je povinností náčelníka zdravotnické služby frontu organizovat a řídit zdravotnické zabezpečení celého frontu ve všech oblastech. K tomu musí na základě součinnostních jednání získat a udržovat základní přehled o stavu a činnosti sil a prostředků zdravotnické služby spojeneckých vojsk a o úrovni jejich zdravotnického zabezpečení.

Síly a prostředky zdravotnického zabezpečení soustředěné na armádním a frontovém stupni řízení zdravotnické služby mohou mít u zdravotnických služeb ozbrojených sil jednotlivých států Varšavské smlouvy dílčí odlišnosti ve své organizační struktuře a organizaci vnitřního chodu a způsobu poskytování pomoci. Základní charakteristika jejich činnosti musí však odpovídat jednotně přijatému systému zdravotnického zabezpečení, zejména pak systému **etapového léčení a odsunem podle určení**. Jde především o plnění úkolů, které odpovídají začlenění daného prostředku do systému léčebně odsunového zabezpečení. Právě prostředky tohoto typu nejčastěji používáme pro zabezpečení raněných, nemocných a zasažených ze spojeneckých útvarů, svazků nebo svazů, začleněných do operační sestavy frontu.

S ohledem na tyto skutečnosti je nutné při posilování spojeneckých svazů (svazků), které působí v rámci frontu, léčebně odsunovými prostředky dodržovat tyto zásady:

- zajistit vzájemnou informovanost o organizaci léčebně odsunového zabezpečení a o vážných zvláštnostech v organizační struktuře a ve způsobu činnosti léčebně odsunových sil a prostředků,

- při posilování zdravotnické služby spojeneckých svazů (svazků) zachovávat přednostně princip vyčleňování funkčních celků, schopných samostatného plnění úkolů; manévry dílčími funkčními součástmi (skupiny specialistů, operačně převazové bloky) **uskutečňovat jen v případě krajní nezbytnosti**,

- posilování odsunovými prostředky uskutečňovat bez omezení.

Zdravotnická služba jiných národních ozbrojených sil, které vyčleňují svaz (svazek) do sestavy jiného národního frontu, je povinna vyvinout maximální snahu k vybavení svých vojsk svazu (svazku) takovým množstvím etap odborné lékařské pomoci, tj. zdravotnických praporů svazků (zdrpr) a samostatných zdravotnických oddílů (szo), které budou schopny zabezpečit plnění úkolů svazu (svazku) po jeho zasažení do operace (boje). Zdravotnická služba frontu posiluje zdravotnickou službu spojeneckého svazu (svazku) těmito prostředky zejména pro zabezpečení jejich přesunu v pásmu frontu a při jeho zasažení do operace (boje) a také při výskytu zdravotnických ztrát, které mimořádně převyšují odhad (např. ohniska zdravotnických ztrát po napadení ZHN apod.).

Stejnou snahu vyvineme při základním vybavení zdravotnickými odsunovými prostředky. Budeme usilovat o to, abychom rychlejším uvolňováním rozvinutých etap odborné lékařské pomoci dosáhli zkrácení cyklu jejich činnosti a aby manévry s nimi zůstal po celou armádní operaci v možnostech náčelníka zdravotnické služby spojeneckého svazu. Tento požadavek můžeme splnit především při využití vzdušných odsunů raněných a nemocných do nemocniční základny frontu.

Zvláštním případem je v organizaci zdravotnického zabezpečení **využívání (dočasné) sil a prostředků teritoriálního sledu zdravotnické služby**. Součinnost polního a teritoriálního sledu zdravotnické služby při reorganizaci léčebně odsunového zabezpečení frontové operace nabývá zvláštního významu v případech, kdy zadní hranice týlového prostoru frontu bezprostředně navazuje

na státní území některého ze států Varšavské smlouvy, nebo se s ním částečně či úplně překrývá. V takovém případě zejména v prvních fázích útočné operace frontu nebo tehdy, má-li frontová operace v části svého pásma či zcela charakter obranné operace, mohou být dočasně vyčleňována některá zdravotnická zařízení teritoriální zdravotnické služby do přímé podřízenosti frontu a nahrazují přechodně funkci polních zdravotnických zařízení frontu. Jejich organizační struktura, určení a charakteristika činnosti může mít odlišnosti podle národní příslušnosti. Je proto naprosto nutné, aby náčelníci zdravotnických služeb spojeneckých svazů (svazků) byli informováni o:

- názvu zařízení a místě jeho dislokace,
- druhu a rozsahu zdravotnické pomoci, která je v daném zařízení poskytována,
- vymezené kapacity pro hospitalizaci a časových lhůtách této hospitalizace,
- tom, kdo a kam skutečně odsun z těchto zařízení.

Ranění a nemocní spojeneckých vojsk, kteří jsou přijímáni do nemocniční základny (NZ), tvořené výlučně silami a prostředky jiného národního původu, mohou být buď soustředováni do vyčleněných nemocnic NZ, nebo odesíláni do jednotlivých specializovaných nemocnic NZ.

Zásadou je poskytnutí potřebné pomoci podle charakteru poranění (nemocnění). Při volbě jedné z obou možných variant bereme v úvahu i charakter a množství zdravotnických ztrát spojeneckých vojsk, poměr těchto ztrát ke ztrátám ostatních vojsk frontu, počet nemocnic a lůžek v dané NZ, druhu a charakter rozvinutých nemocnic apod.

Nemocniční základny zabezpečují ve svých zařízeních komplex opatření, který vyplývá ze směrnic pro léčebně odsunové zabezpečení (jednotných léčebných postupů).

Směrnice pro léčebně odsunové zabezpečení raněných v poli ve spojeneckých armádách, které se týkají poskytování zdravotnické pomoci na stupni první pomoci, první lékařské pomoci a odborné chirurgické pomoci, vycházejí ze stejných zásad poskytování profylakticko-léčebných opatření u jednotlivých typů poranění. Přes určité rozdíly v rozsahu a náplni zdravotnické pomoci na jednotlivých zdravotnických etapách vojskového týlu dovolují vzájemné předání raněných i na zdravotnických etapách vojskového týlu, i když tento způsob součinnosti nemůžeme považovat za typický. Aby při současných rozdílech nedošlo k narušení efektivity a posloupnosti léčby, musí vyšší zdravotnická etapa reagovat na eventuální rozdíly v rozsahu a náplni činnosti etapy nižší.

Náplň specializované lékařské pomoci ve spojeneckých armádách vychází v současné době ze stejných principů léčby válečných poranění. Pokud se v léčbě ojediněle používá odlišných způsobů léčebných metod, pak jsou tyto metody zpravidla stejně efektivní a jejich volba je podřízena spíše národním zvyklostem a zkušenostem. Rozdílnost používaných metod není však provázána narušením posloupnosti léčby při vzájemném předání raněných ze stupňů odborné lékařské pomoci na stupeň specializované pomoci, ba dokonce ani při eventuálním vzájemném předání raněných na stupni specializované pomoci.

Při uvolňování nemocničních základen, které přijaly raněné a nemocné ze spojeneckých vojsk, se svými zástupci (skupinami představitelů) účastní i zdravotnická služba těchto spojeneckých vojsk. Je vhodné tyto zástupce (skupiny představitelů) začleňovat do těch řídicích orgánů zdravotnické služ-

by, které jsou pověřeny organizací a řízením odsunů z nemocničních základů (např. velitelství frontového odsunového střediska — VFOS).

Jejich úkolem je:

- uplatňovat posudková kritéria vlastních (národních) předpisů při stanovení prognóz dalšího léčení, rehabilitace a schopnosti k další službě,
- podle pokynů vlastních (národních) odborných nadřízených uplatňovat a realizovat konkrétní požadavky na odsun raněných a nemocných do teritoriálních zařízení spojeneckého státu v rámci předem uzavřených rámcových dohod,
- vést evidenci všech odsunovaných raněných a nemocných vlastních vojsk s potřebnými údaji a požadovanou dokumentací, zajistit potřebnou doprovodnou dokumentaci a hlášení svým vlastním (národním) nadřízeným orgánům orgánům podle platných předpisů,
- organizovat a zajišťovat vystrojování, finanční a jiné zabezpečení těchto kontingentů.

Podstatně méně problémů vzniká v oblasti hygienicko-protiepidemického zabezpečení, přesto však nejsou málo významné.

Odborné úkoly hygienicko-protiepidemického zabezpečení vojsk zajišťuje zdravotnická služba hygienicko-epidemiologickými silami a prostředky, které musí mít k dispozici zdravotnická služba svazku (svazu) při začlenění do operační sestavy spojeneckého frontu v těch typech, které odpovídají úkolům hygienicko-protiepidemického zabezpečení. Organizační opatření se realizují na návrh příslušného orgánu zdravotnické služby formou rozkazu velitele útvaru, svazku či svazu, u kterého se opatření uskutečňují, popř. rozkazem velitele vyššího stupně.

Můžeme předpokládat, že zařízení hygienicko-epidemiologické služby všech stupňů se při operační činnosti vojsk na území spojeneckého státu nemusí vždy rozvíjet, protože budou využívat zařízení frontu, do jehož podřízenosti svazek nebo svaz vcházejí.

Hygienicko-protiepidemické zabezpečení počáteční fáze frontové operace se proto zpravidla řeší silami a prostředky hygienicko-epidemiologických zařízení teritoria spojeneckého státu, na území kterého front zaujal operační stavu. Využití těchto zařízení ve prospěch frontu se předem dohodne.

Pokud by se tak z jakýchkoliv důvodů nestalo, nebo skutečná situace vyžaduje konkretizaci těchto dohod, budeme tyto otázky řešit cestou součinnosti mezi představiteli zdravotnické služby spojeneckých vojsk a schválením příslušných požadavků náčelníkem zdravotnické služby ministerstva národní obrany příslušného spojeneckého státu, nejpozději v období přípravy frontové operace.

Obsahem dohody (součinnosti) má být zejména:

- a) dislokace vyčleněných teritoriálních vojenských zařízení a doba jejich pohotovosti k činnosti po redislokaci,
- b) dislokace vyčleněných hygienicko-epidemiologických zařízení na teritoriu státu a doba jejich pohotovosti (pokud jsou redislovány),
- c) kapacita vyčleněných hygienicko-epidemiologických zařízení na teritoriu státu a rozsah laboratorních vyšetření (eventuálně poskytovaných služeb),
- d) způsob dopravy vzorků k laboratornímu vyšetření (zpravidla si zabezpečí útvar vlastními silami),

e) způsob sdělování výsledků laboratorních vyšetření orgánům vojenské zdravotnické služby frontu.

Za mimořádné operačně taktické a hygienicko-epidemiologické situace vojsk je možné vzájemně posilovat hygienicko-epidemiologickou službu jednotlivých spojeneckých armád výkonnými prostředky.

Zabezpečení spojeneckých vojsk v rámci frontu zdravotnickým materiálem se bude řídit a uskutečňovat podle zvláštního nařízení, jehož zásadní ustanovení je předmětem součinnostního jednání při začlenění spojeneckého svazu (svazku) do operační sestavy frontu.

Podstatným činitelem, který ovlivní zdravotnické materiální zabezpečení vojsk začleněných do sestavy spojeneckého frontu, je stupeň unifikace zdravotnického materiálu. Pro neunifikovaný nebo nezaměnitelný zdravotnický materiál je třeba vytvářet samostatný tok zásob.

Unifikovaným nebo zaměnitelným zdravotnickým materiálem bude zásobovat front ze svých zdrojů.

Zdravotnické jednotky a útvary svazku, který přechází do sestavy spojenecké armády, se doplňují zdravotnickým materiálem a nezbytnými materiálními prostředky péči orgánů týlu toho státu, který svazek vyčleňuje. Zásobování svazku zdravotnickým materiálem bojového zabezpečení se v případě nezbytnosti uskutečňuje prostředky zdravotnické služby svazu.

Zdravotnické jednotky a útvary svazu při příchodu do sestavy spojeneckého frontu mají mít zvýšené zásoby zdravotnického materiálu.

Spojenecké jednotky a útvary předávané do materiální péče frontu si ponechají svůj způsob evidence materiálu. **Spojeneckým vojskům se předává zdravotnický materiál a poskytují se služby na základě zúčtovacích protokolů podle dispozic nadřízených orgánů.**

Zabezpečení armád zdravotnickým materiálem při vedení společné činnosti organizujeme podle těchto variant:

A. Svaz (svazek), který přichází do sestavy spojeneckého frontu, se doplní zdravotnickým materiálem a nezbytnými materiálními prostředky péči orgánů týlu toho státu, který jej vyčleňuje. Doporučuje se zesílit vybavení speciálními druhy materiálu, který není unifikován a není zaměnitelný, včetně náhradních dílů a součástek. Další zásobování těmito speciálními, neunifikovanými a nezaměnitelnými druhy zdravotnického materiálu se děje z národních skladů.

B. Jestliže svaz (svazek), který vstupuje do sestavy spojeneckého frontu, působí ve značné vzdálenosti od svého státu a není možné organizovat zásobování zdravotnickým materiálem z území své země, nebo činí-li to potíže, pak celé zabezpečení uskutečňuje týl frontu, do jehož sestavy se začleňuje.

V článku jsem ukázal na některé zvláštnosti a problémy, které budou vznikat při zdravotnickém zabezpečení operačních svazů spojeneckého složení. Významnou úlohu při plánování zdravotnického zabezpečení společné bojové činnosti bude hrát nezbytná součinnost a trvalá vzájemná informovanost. Snahou zdravotnických služeb jednotlivých armád států Varšavské smlouvy je maximálně přiblížit léčebné postupy tak, aby eventuální rozdíly byly co nejmenší. V nedávné minulosti jsme dosáhli významných dohod, např. ve vedení polní zdravotnické dokumentace, léčebně odsunových postupech i jisté unifikace ve vybavení zdravotnickým materiálem a technikou, což vytváří předpoklady pro úspěšné řešení otázek zdravotnického zabezpečení svazů spojeneckého složení.

Soudobé požadavky na velení vojskům

*Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálplukovníka
A. G. Šurupova, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja
mysl“ číslo 5/1979.*

Historické zkušenosti svědčí o tom, že spolehlivé vedení vojskům bylo vždy jedním ze základních faktorů dosažení vítězství v boji a operaci. Čím složitější byly podmínky a způsoby vedení bojové činnosti, tím více se zvyšoval jeho význam.

Úloha velení vojskům nabyla na zvláštní důležitosti v soudobých operacích. Budoucí světová válka bude mít globální rozmach. Válečná činnost bude vedena ve všech sférách, bude se vyznačovat účastí velkého množství vojsk, vyzbrojených ohromným množstvím nejsložitější a různorodé bojové techniky, rozhodností cílů, vysokým vypětím sil, rychlostí a manévrovostí. Soudobé bojové prostředky mají takové vlastnosti, jako je nebyvalá rychlost činnosti, prakticky neomezený dosah a ohromná ničivá síla. Úspěchu v boji, operacích a válce v celku v takových podmínkách dosáhne ten, kdo má k dispozici nejen na dobré technické úrovni vyzbrojené a na vysokém stupni bojové pohotovosti ozbrojené síly, ale i všestranně připravené orgány velení, schopné zabezpečit dovednou organizaci bojové činnosti, pevně a nepřetržitě řízení vojsk v intenzivních srážkách, která budou rozvinuta od prvních hodin války na souši, ve vzduchu i na moři.

Z analýzy podmínek řízení vojsk v soudobých operacích vyplývá řada faktorů, bez jejichž zhodnocení není možné správně určit požadavky na velení a vědecky zdůvodněné způsoby jejich realizace v životě vojsk.

Velení vojskům v soudobých operacích, ve srovnání s minulostí, je charakterizováno na jedné straně podstatným růstem rozsahu plnění úkolů a jejich složitostí, na druhé straně neustálým zkracováním času, věnovaného na plnění úkolů velení. V řadě případů, zvláště po zahájení válečné činnosti, budou velitelé a štáby nuceni řešit složité otázky řízení vojsk ve velmi krátkých lhůtách, počítaných na hodiny a minuty.

Orgány velení v takových podmínkách musí mít výjimečně vysokou bojovou pohotovost a být všestranně připraveny ke kvalitnímu splnění celého rozsahu na ně kladených úkolů.

Podmínky plnění úkolů velení v průběhu bojové činnosti budou ještě složitější. Vysoce manévrový charakter soudobých operací, účast různorodých uskupení vojsk v nich, velkého množství různých druhů a systémů výzbroje, rozmístěných a působících na rozsáhlých prostorech, rychle a zásadně se měnící situace — to vše podstatně zvětšuje rozsah údajů nezbytných pro velení, ztěžuje jejich analýzu a objektivní zhodnocení. Aby velitelé a štáby mohli včas a správně ovlivňovat průběh operace, musí působit výjimečně operativně, současně přijímat optimální rozhodnutí, zabezpečovat vysokou kvalitu plánování, organizace a řízení bojové činnosti.

V těchto podmínkách, tak jako nikdy dříve, vzrostla úloha štábů. Věc není jen v tom, že se podstatně zvětšil rozsah a

složitost úkolů kladených na štáb, a že prakticky neexistuje ani jedna otázka v životě a činnosti vojsk, která by stála mimo pole jeho působnosti. Dnes je velmi důležité, aby štáby projevovaly velkou iniciativu a nečekaly v žádném případě na zvláštní nebo doplňující pokyny velitele. Na základě přesné operační prognózy musí včas připravit návrhy jak na vzniklou situaci, tak i na ty otázky, které mohou vzniknout v dalším jejím průběhu. Zejména v tom se musí projevovat tvůrčí činnost a iniciativa v práci štábů. Všechno to je nezbytné plnit v podmínkách velmi omezeného času, nezdá se za nedostatečně jasné situace, při narušování práce systému velení nebo jeho jednotlivých prvků, za vysokého morálního a fyzického vypětí vojsk.

Snaha bojujících stran od zahájení bojové činnosti dezorganizovat velení vojskům vedením jaderných úderů, působením radioelektronických prostředků proti místům

velení a spojovacím uzlům je rovněž charakteristickou zvláštností soudobých operací. Je to pochopitelné, neboť narušení velení může mít za následek v řadě případů větší účinek, než bezprostřední vyřazení jednotlivých bojových prostředků a techniky z boje.

V soudobých požadavcích na velení vojskům se tak odrážejí tyto objektivní podmínky a charakteristiky, kterým musí odpovídat formou, obsahem a metodami nejúčinnější využívání možností vojsk při plnění jejich bojových úkolů.

Studium dalšího zdokonalování problémů teorie a praxe vojenského velení, které probíhá v současné době, vyvolává velkou různorodost požadavků na ně. Přitom ne vždy jsou brány v úvahu mezi nimi existující spojitosti a závislosti a rovněž určitá podřízenost; to ztěžuje objasnění kvalitativní míry, která by umožnila objektivně hodnotit stupeň souladu skutečného velení se současnými názory.

K základním požadavkům na velení vojskům můžeme zařadit: operativnost, vysokou kvalitu, pevnost, spolehlivost a utajení. Týkájí se velení vojskům v celku a jsou vyjádřením k vytyčení dílčích požadavků na systém velení a jeho prvky.

Uvedené požadavky existovaly i dříve. Dialektika vývoje je ovšem taková, že v každé nové etapě podléhá upřesnění jejich kvalitativní obsah, přesnější se stanoví kvantitativní normy, mění se i způsoby jejich realizace.

1. Zvláště podstatnými změnami prošel požadavek **operativnosti velení**. Odráží schopnost velení a štábů plnit úkoly v omezených lhůtách, rychle reagovat na všechny změny bojové situace a včas ovlivňovat průběh bojové činnosti v zájmu úspěšného splnění stanovených úkolů v boji a operaci.

Nezbytnost zvýšení operativnosti velení v soudobých podmínkách je vyvolána tím, že faktor času, který měl vždy velký význam v bojové činnosti vojsk, v současné etapě rozvoje vojenství nabývá na zvláštní aktuálnosti.

Dosažení operativnosti velení souvisí s uskutečněním celé řady opatření, která napomáhají značnému urychlení shromažďování a zpracování údajů o situaci, přijetí rozhodnutí, plánování bojové činnosti a stanovení bojových úkolů podřízeným vojskům. Mezi nejúčinnější patří: široké zavedení prostředků automatizace do procesu velení, další zdokonalování organizace a metod práce velitelů a funkcionářů orgánů velení na místech velení.

Hlavním kvantitativním ukazatelem, tj. kritériem hodnocení operativnosti velení je čas, spotřebovaný na shromažďování a zpracování informací, přijetí rozhodnutí a doručení úkolů podřízeným. Charakterizuje délku trvání elementárního (jednotlivého) cyklu velení, jehož zkrácení je jednou z důležitých podmínek včasné reakce na činnost protistojící strany. Proto předjet nepřítel v soudobých podmínkách předpokládá nezbytnost přesného zpracování rozpočtu času porovnáním vlastních časových ztrát s časem, který nepřítel spotřebuje na uskutečnění cyklu velení. Jinými slovy řečeno: poměr mezi vymezeným a potřebným časem je dnes nutné propočítat stejně tak přesně, jako poměr sil a prostředků stran.

Z operativnosti velení vyplývají základní požadavky, kterým musí odpovídat systém velení, zejména: vysoká bojová pohotovost, mobilita, nepřetržitost práce, vysoká rychlost činnosti a působení na velkou vzdálenost, dostatečný informační objem a spolehlivost práce v libovolných podmínkách situace.

Rychlost přijetí rozhodnutí a jeho včasné doručení vojskům samy o sobě ještě neznamenají vysokou kvalitu velení. Proto ve snaze maximálně zkrátit čas na přijetí rozhodnutí a vůbec na uskutečnění jakéhokoliv procesu velení je nutné zvyšovat i kvalitu jeho splnění.

2. **Vysoká kvalita velení** tkví ve schopnosti velení nejúčinněji využívat možnosti vojsk a reálně vzniklých podmínek situace. Smlouváme-li se v běžné praxi často s tím,

že rychlost a kvalita splnění jakékoliv práce jsou ve vzájemném protikladu, pak ve velení vojskům je taková situace nepřipustná. Vysoká kvalita velení předpokládá všestranné zdůvodnění přijímaných rozhodnutí a optimálnost rozpracovávaných plánů, dovedné velení vojskům v průběhu realizace rozhodnutí.

Zdůvodněnost přijímaných rozhodnutí je založena na včasných a věrohodných informacích, na všestranném studiu a znalostech situace, na objektivním hodnocení reálných bojových možností vlastních a nepřátelských vojsk. Zkušenosti z Velké vlastenecké války přesvědčivě dokazují, že jen důkladná analýza situace, podložená všestrannými propočty, umožňovala vystríhat se chyb a omylů v přijímaných rozhodnutích a rozpracovávaných plánech. V opačném případě byly vojskům stanoveny nepřiměřené úkoly, určovány nereálné lhůty jejich plnění a přehnaná tempa útoku. Kvalita rozhodnutí a plánů nemohla tudíž být vysoká. To často vedlo k neúplnému splnění úkolů operace. Chyby a omyly, kterých se dopustil velení a štáby v procesu velení v soudobých podmínkách, mohou vést k nenahraditelným ztrátám vojsk a nakonec ke zmaření splnění jejich bojového úkolu.

Stále rostoucí úlohu při dosahování vysoké kvality velení má automatizace velení, správně a tvůrčím způsobem využívání výpočetní techniky a jiných prostředků jednotlivými funkcionáři orgánů velení. Početné propočty na samočinných počítačích, spojené s přípravou rozhodnutí k použití soudobých zbraní ukazují, že jen racionálním rozdělením sil a prostředků, které jsou k dispozici, s přihlédnutím k jejich bojovým vlastnostem a správnou organizaci součinnosti je možné dosáhnout podstatného zvýšení účinnosti těchto zbraní. Takový je vliv kvality rozhodnutí. Pro jeho zvýšení jsou ovšem nutné dobře rozpracované matematické modely operací (bojové činnosti) a metodiky zpracování operačních propočtů.

Zkušenosti svědčí o tom, že je potřebná rovněž dobrá vycvičenost operačních důstojníků orgánů velení při využívání samočinných počítačů, modelů a metodik, při zpracování správné a úplné analýzy výsledků strojových rozhodnutí. Přitom je nezbytné mít na paměti, že s využitím matematických metod v současné době je ještě obtížné hodnotit celou řadu důležitých faktorů bojové situace a složitou závislost mezi nimi. Proto matematické metody, prakticky realizované v operačních propočtech, umožňují dnes zpravidla získávat ne samotná rozhodnutí, ale jen kvalitativní údaje pro jejich zdůvodnění. Pro

konečné přijetí rozhodnutí je zapotřebí tvůrčí a všestranná analýza situace, založená na zdravém smyslu, logice, zkušenostech, intuici náčelníků a výsledcích propočtů.

Kritériem hodnocení kvality velení mohou být různé ukazatele, které charakterizují vliv těch nebo oněch procesů velení na úspěch plnění bojového úkolu stanoveného vojskům. Za plně přijatelné můžeme pokládat ukazatele, které určují veličinu zvýšení efektivnosti činnosti podřízených vojsk v závislosti na úrovni plnění úkolů orgánů velení.

Nezbytnost zvyšování kvality velení vytyčuje řadu dílčích požadavků na systém velení. Hlavní z nich jsou: rychlá činnost a spolehlivost, věrohodnost a úplnost informací kolující v systému, dovedné využívání prostředků a systémů automatizace, a co je velmi důležité, plnohodnotné jejich matematické a informační zabezpečení.

3. **Pevnost a spolehlivost velení** jsou určovány schopností velitelství a orgánů velení plnit své funkce ve složité a rychle se měnící situaci za silného působení nepřítelů na spojovací soustavu.

Zkušenosti z války svědčí o tom, že každá strana se vždy snažila narušit velení vojskům nepřítelů, protože to v mnoha směrech napomáhalo dosažení vítězství. Systémy velení a objekty jaderného potenciálu patří v soudobých podmínkách k prvořadým cílům ničení a radioelektronického umlčování.

Požadavek pevnosti a spolehlivosti předpokládá organizaci velení, která zabezpečuje nepřetržité řízení vojsk v jakékoliv situaci, zejména při hromadném nepřátelském používání jaderných zbraní a nejnovějších prostředků radioelektronického boje. Přitom nepřetržitost řízení nelze chápat zjednodušeně, jako nepřetržitě působení nadřízeného orgánu velení na podřízené. Tento požadavek vyjadřuje stálou možnost ovlivňovat podřízené a získávat od nich přesná hlášení o situaci, postavení, stavu a charakteru činnosti vojsk.

Pevnost velení je možné hodnotit z několika hledisek. Mezi hlavní kritéria patří možná úroveň ztrát osob a prostředků velení, za niž velitelé a orgány jsou schopni plnit v odpovídajícím rozsahu své funkce.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války potvrzují, že místa velení plně ztrácejí schopnost vést vojákům v případě, že je vyřazeno velitelství, štáb a spojovací uzel, že ztráty ostatních orgánů a technických prostředků velení převyšují 70 %. Jde-li o celkový systém velení, pak nejdůležitějším kritériem jeho pevnosti je schopnost

pracovat při vyřazení hlavních spojovacích uzlů a vedení.

Mezi nejdůležitější požadavky na zabezpečení práce systému velení patří vysoká technická spolehlivost spojovacích prostředků a jiných prvků spojovací soustavy, jejich odolnost, ochrana proti rušení, elektromagnetická koexistence a schopnost rychle obnovovat narušené spojení.

4. Nový kvalitativní obsah v soudobých podmínkách získává požadavek **utajení velení vojskům**, tj. schopnosti uchovat v tajnosti před nepřítelem jak samotný systém velení, tak i základní opatření při přípravě operace a velení vojskům v průběhu bojové činnosti.

Zvýšení požadavků na utajení velení v soudobých podmínkách souvisí na jedné straně s velkým nasycením orgánů velení technickými prostředky, jejichž rozmístění a působení je nutné utajovat, na druhé straně s rostoucími možnostmi průzkumu nepřítele. Současná úroveň rozvoje technických prostředků průzkumu nepřítele umožňuje zjišťovat objekty ve dne i v noci, v jakýchkoliv podmínkách počasí. Mohou zjistit práci nejen vysílačů, ale i přijímačů, dovolují prakticky nepřetržitě kontrolovat charakter elektromagnetického vyzařování na válčisti a na celém území státu.

Všechno to vede k nezbytnosti přijímat celý komplex organizačních a technických opatření, která směřují k zabezpečení nejvyššího utajení velení.

Kritériem hodnocení utajení mohou být ukazatele, které charakterizují možnosti nepříteli k zachycení informací, čas, který potřebuje na jejich dešifrování, pravděpo-

dobnost zjištění práce jednotlivých prvků našeho systému a jejich rozmístění atd.

Dosažení operativnosti, vysoké kvality, spolehlivosti a utajení velení vojskům v soudobých podmínkách nerozlučně souvisí s neustálým hledáním způsobů dalšího rozvoje systému velení, vytvářeného v ozbrojených silách k zabezpečení velení jak v míru, tak i ve válce.

Takový systém je složitý a skládá se z celé řady podřízených systémů různých stupňů velení, z nichž každý zahrnuje funkčně mezi sebou spojené orgány a místa velení, vlastní spojovací systém a rovněž speciální prostředky a automatizované systémy k získávání, shromažďování a zpracovávání informací o pozemní a vzdušné situaci.

Aby systém velení přesně plnil své funkce, musí být v nepřetržité pohotovosti k práci. Tento požadavek předpokládá, že v jakýchkoliv podmínkách situace všechny stupně systému velení (od strategických do taktických) a všechny jeho součásti musí být schopny zabezpečovat velení vojskům. Bojová pohotovost orgánů velení, jednotek a útvarů, které zabezpečují činnost systému velení, musí být o stupeň vyšší než bojová pohotovost vojsk. Jen při zachování této podmínky jsou velitelské štáby schopny včas a kvalitně organizovat plánovanou činnost podřízených vojsk.

V soudobých podmínkách jsou tedy kladeny na velení vojskům vysoké požadavky. Jejich realizace v praxi souvisí s řešením mnoha složitých úkolů, s překonáváním celé řady potíží organizačního, technického a metodologického charakteru.

Jinými směry dalšího zdokonalování velení vojskům jsou: zkvalitnění organizační struktury systému velení, rozpracování a zavedení vysoce účinných technických prostředků do procesů velení, rozvoj organizačních forem a metod práce velitelských štábů, rozpracování základních principů teorie velení, zdokonalování metod přípravy generálů a důstojníků v oblasti teorie a praxe velení.

1. **Problémy zkvalitnění organizační struktury systému velení vojskům** vyplývají z nezbytnosti jejich uvedení do plného souladu s úrovní rozvoje prostředků, forem a způsobů vedení soudobých operací (bojové činnosti) a dále dosažení pokud možno nejúplnější shody struktury velení v době míru s potřebami vedení války. Jen za této podmínky není potřebné strukturu velení reorganizovat v nejzávažnějším období zahájení válečné činnosti. Hledání

organizační struktury v průběhu války je krajně nežádoucí. Jestliže v minulosti to komplikovalo velení, pak v jaderné válce reorganizace systému hrozí úplným narušením velení.

Při řešení tohoto problému je nezbytné vycházet z optimální varianty celkového hierarchického „žebříčku“ všech stupňů systému velení a účelného rozdělení funkcí a úkolů mezi orgány a místa velení uvnitř každého stupně, dále i z optimálního složení a struktury každého místa. K určení funkčních povinností správ (oddělení) a jednotlivých jejich funkcí potřebujeme za základ položit princip přísné specializace. To je hlavní podmínkou zvyšování kvality práce ve velení.

V souvislosti s automatizací procesů velení se vyskytují názory o účelnosti všestranného snížení počtu mezistupňů v systému velení, což by mohlo vést k nutně-

mu zvýšení jeho operativnosti. V každém konkrétním případě je nezbytná podrobná analýza.

Směr a charakter rozvoje struktury systémů velení předurčují i způsoby dalšího zdokonalování složení orgánů velení. Štáby útvarů svazků a svazů přistoupí k plnění svých úkolů ve velení ne formou v míru existujících oddělení a správ, ale celým systémem míst velení. Proto organizační struktura orgánů velení musí se již v míru maximálně přibližovat k přijatému systému míst velení a charakteru úkolů, plněných na každém z nich.

2. Problémy rozpracování a zavedení vysoce účinných technických prostředků do procesů velení jsou podmíněny nezbytností zvyšování pracovní výkonnosti velitelů, generálů a důstojníků jednotlivých orgánů velení. Používání technických prostředků velení musí jim poskytnout více času pro tvůrčí řešení principiálních a nejdůležitějších otázek velení.

Řešení těchto problémů souvisí především s vypracováním takticko-technických požadavků a s nalezením způsobů dalšího rozvoje prostředků velení v souladu s obecnou technickou politikou. Pro zabezpečení vysoké operativnosti v práci má důležitý význam stanovení racionálního stupně vybavení orgánů, míst velení a pracovišť technickými prostředky pro shromažďování údajů o situaci, zpracování a zobrazení informací, přípravu propočtů a dokumentace.

Zvláštní místo zaujímají problémy, spojené s rozpracováním a zavedením nových automatizovaných systémů velení u vojsk. Automatizace je právem pokládána za jeden z nejdůležitějších směrů dalšího zdokonalování velení vojskům. Rozvoj automatizovaných systémů velení, jejich technické a další druhy zabezpečení však přímo závisí na tom, jak správně jsou zvoleny meze a stupeň automatizace základních procesů a úkolů velení a stanovena přesná schémata činnosti. V současné době je nezbytné zvýšit pozornost dalšímu využívání komplexních metodik plnění výpočetních a informačních úkolů, matematických modelů operací (bojové činnosti), více do této práce zapojovat štáby.

Jedním z podstatných problémů velení a zvláště automatizace jeho procesů je nezbytnost zvětšení rychlosti přenosu spojovacích kanálů a sítí, zvýšení jejich odolnosti a ochrany proti radioelektronickým prostředkům umlčování nepřítelů. Spojovací soustava se stala v současné době komplexní a složitá. Při plnění velkého okruhu úkolů v oblasti zdokonalování velení vojskům je proto nutné neustále mít na zřeteli, že bez pevného a spolehlivě

pracujícího spojení je nemožné jakékoliv řízení.

3. Problémy rozvoje organizačních forem a metod práce orgánů velení souvisí s nezbytností pochopit změny, ke kterým došlo v organizaci a struktuře vojsk (sil) a v jejich systémech velení, dále i po zavedení technických prostředků velení k vojskům a štábům. Jestliže v letech Velké vlastenecké války trvala příprava operace zpravidla týdny a měsíce a na organizaci útočného boje na stupni pluk—divize bylo vyčlenováno 5—7 dní, pak nyní s tím nelze počítat. Ve spojitosti s tím nabývají v současném období na nejdůležitějším významu rozpracování a zvládnutí dokonalých metod činnosti ve velení, aby jeho všechny otázky byly řešeny rychle, spolehlivě a kvalitně. Svým obsahem musí odpovídat charakteru a podmínkám vedení soudobých operací, organizační struktuře vojsk a štábů, dosažené úrovni rozvoje a možnostem prostředků velení a spojení a vůbec celé materiálně technické základně velení, kterou má nebo bude mít v perspektivě k dispozici systém velení.

Je to důležitá a složitá otázka. V ní úzce prolínají organizační stránka, metodické zásady bezprostředního plnění hlavních úkolů velení a subjektivní kvality velitelů a funkcionářů orgánů velení.

Několik slov o hlavních problémech tohoto směru.

V současné době jsou u vojsk zpracovávány a zdokonalují se typová schémata celkové organizace práce velitelů, štábů a dalších orgánů velení, která stanoví posloupnost přijetí rozhodnutí, vydání úkolů vojskům a plánování operace (bojové činnosti). Zvláštní pozornost zasluhuje metoda souběžné práce, která umožňuje značně zkrátit dobu na přípravu operace. Zkušenosti z jejího používání však ukazují, že pokusy za každou cenu se vejít do doporučeného času a stanovených grafikonů práce bez přihlédnutí k situaci, rozsahu a charakteru plnění úkolů, dále bez přesné sladění správ (oddělení), vysoké kázně a organizovanosti vedou někdy k přijetí anáhlých rozhodnutí.

Proto další rozvoj organizačních forem musí jít cestou vědeckých zdůvodnění norm spotřeby času mezi různými orgány velení, pracovními skupinami a jednotlivými funkcionáři. Důležité je rovněž objasnění zvláštností činnosti štábů ve složitých podmínkách bojové situace, při omezeném složení sil a prostředků velení, při rušení práce spojovacích systémů v důsledku jejich palebného a radioelektronického umlčování.

Metody organizace velení vojskům stanoví zásady (způsoby) a pravidla plnění

konkrétních úkolů velení, kterých využívají velitelé, generálové a důstojníci orgánů velení při přípravě a v průběhu operace. Mezi ně patří: shromažďování a zpracování údajů o situaci, přijetí rozhodnutí a doručení úkolů podřízeným vojskům, plánování operací (bojové činnosti), organizace součinnosti a zabezpečení, kontrola a poskytnutí pomoci vojskům, dále bezprostřední řízení vojsk v průběhu vedení operace (bojové činnosti). Při plnění každého z těchto úkolů velení budou využívat velitelé a štáb, v závislosti na podmínkách situace, různých zásad a pravidel práce.

V současné době jsou k dispozici rozpracované a v letech Velké vlastenecké války dobře prověřené metody plnění mnoha úkolů velení. Bojové zkušenosti jsou zdrojem skvělých vzorů plánování velkých operací, organizace součinnosti a zabezpečení bojové činnosti velkého množství vojsk, příkladů živé a tvůrčí organizátorské práce velitelů a štábů u vojsk. V těchto metodách je mnoho užitečného a cenného. Úkolem je pokračovat v jejich zdokonalování s přihlédnutím ke změnám podmínek.

Rozvoj metod velení na vědeckém základě musí směřovat ke zvýšení zdůvodněnosti přijímaných rozhodnutí a optimálnosti rozpracovávaných plánů, ke zvětšení účinnosti využívání všech sil a prostředků, k využívání možností soudobých technických prostředků velení. Musí být založeny na širokém využívání matematických a jiných metod vojenského prognózování v procesu plnění různých úkolů.

Několik slov o stylu práce. Velení vojskům je v první řadě velení lidem. Proto úspěšné plnění úkolů velení závisí nejen na využívaných zásadách a pravidlech, ale i na způsobu chování velitelů a jiných funkcionářů orgánů velení ve vzájemném styku, na jejich umění vytvářet příznivou pracovní atmosféru ve štábech a na místech velení. Prvořadý význam v tomto smyslu má situace, kterou vytváří kolem sebe velitel. Musí být nejen náčelníkem, který vydává rozkazy a nařizuje, ale i taktikem a pečlivým vychovatelem podřízených kolektivů.

Pro styl práce velitelů a funkcionářů orgánů velení musí být charakteristické: vysoká stranickost, odbornost, umění v jakýchkoli podmínkách situace využívat vědecky zdůvodněných a praxí prověřených organizačních forem a metod velení.

Řešení problémů zdokonalování forem a metod práce velitelů a štábů tkví v jejich přehodnocení na základě teoretické a praktické проверки nových metod, dalšího vybavení a vybudování míst velení, zavedení, využívání a zvládnutí nových prostředků

a systémů velení, a konečně přípravy potřebných kádrů.

4. Problémy rozpracování základních otázek teorie velení vyplývají ze složitosti praktického plnění úkolů velení v soudobých operacích (bojové činnosti). Jestliže ještě nedávno postačovala pro úspěšné velení znalost teorie vojenského umění a jisté praktické zkušenosti, pak v současné době je to málo. Od velitelů a řídicích pracovníků všech stupňů se kromě toho požadují hluboké znalosti zákonů a principů, které jsou vlastní procesům velení, a umění účinně jich používat v praxi. Ve své činnosti musí využívat soudobých metod velení, vědecké organizace práce, posledních výsledků vědy a techniky, zevšeobecněných zkušeností z válek.

Pro zdokonalování velení vojskům je nezbytná speciální teorie, která na základě neustále se měnících podmínek ozbrojeného zápasu musí zjišťovat existující protiklady ve velení a ukazovat způsoby jejich překonávání, formulovat soudobé požadavky na ně, spojovat v jedno problémy organizační struktury a způsoby činnosti systémů velení, rozpracovávat a zavádět vysoké účinné technické prostředky velení, organizace a metod práce velitelů a štábů. Taková teorie musí všestranně pochopit všechno to nové, čeho bylo dosaženo v oblasti velení, a uchovávat spořádaný systém názorů na jeho organizaci.

Aby teorie velení splnila všechny tyto funkce, je nezbytné ji zdokonalovat na základě výsledků obecné vědy velení a s ní hraničících věd, kromě toho i na základě zkušeností z operační přípravy štábů. Takový rozvoj teorie velení se uskutečňuje v rámci vojenského umění a dalších součástí vojenské vědy.

Spolu s tím se musí rozvíjet i obecné základy teorie velení, neboť předmětem jejího zkoumání jsou jednotné zákony a principy velení, organizační formy a metody činnosti systémů velení.

Nejsou-li obecné základy teorie velení, pak se mnohé principiální otázky velení v každé oblasti vojenství řeší svým způsobem. Výsledkem jsou nevyhnutelné velké a neopodstatněné ztráty: nedostatek vzájemného chápání, potíže v organizaci a udržování součinnosti, různý výklad stejných pojmů. Neexistuje jednotný systém kritérií účinnosti velení a využívaných principů. Jsou různé názory na metody práce i na volbu způsobů jejich dalšího zdokonalování.

V obecných principech musí být obsažena ta všeobecně teoretická základna, na jejímž podkladě se bude neustále zdokonalovat řízení ozbrojených sil a velení vojskům na všech stupních.

Vytvoření teorie velení souvisí s nutností dalšího hlubokého studia a zevšeobecnění zkušeností z velení vojskům v době druhé světové války a zejména Velké vlastenecké války, ze současných lokálních válek, zkušeností z velitelsko-štabních a vojskových cvičení v poválečném období.

K získání určitých závěrů je nezbytné rozhodněji organizovat cvičení, zaměstnání a štabní nácviky k nejsložitějším otázkám velení, zvláště k řízení vojsk při přípravě a v průběhu bojové činnosti. Nejdůležitější problémy jsou: další všestranné zkoumání podstaty a obsahu velení vojskům v soudobých podmínkách s přihlédnutím k novým výsledkům vědy a techniky; zjištění zákonitostí, které objektivně působí v procesech velení a stanovení mechanismu jejich projevu v praxi. Na tomto základě je nezbytné formulovat hlavní a nejobecnější principy velení a stanovit metody jejich využívání v praktické činnosti velitelů a orgánů velení. Kromě toho ke stanovení teorie velení jsou nutné základní výzkumy nejen čistě vojenských, ale i politických, sociologických, právních a psychologických aspektů velení.

Jedním z ústředních problémů teorie velení vojskům je zhodnocení zavedených a znovu rozpracovávaných systémů velení. Přitom je nejsložitější vybrat kritéria účinnosti, která by umožnila zhodnotit, do jaké míry systém velení zabezpečuje plnění bojových úkolů vojsk.

5. V současné době, kdy ve velení vojskům probíhají vskutku revoluční změny, je účelné vyčlenit jako samostatný a velmi důležitý směr dalšího zdokonalování velení ozbrojeným silám **problémy zkvalitňování přípravy generálů a důstojníků v oblasti teorie a praxe velení.**

Tak jako nikdy dříve, úspěch činnosti velení a orgánů velení závisí na úrovni vědecké, operační a vojenskotechnické přípravy vojenských kádřů, na stupni zvládnutí vědeckých metod velení, znalostí a umění využívat možností soudobých prostředků velení.

Automatizovat velení vojskům neznamená osvobodit velitele a hlavní funkcionáře štábů od intenzivní a nepřetržité práce. V podmínkách používání automati-

zovaných systémů velení stane se jejich práce zodpovědnější a složitější. Vznikne mnoho nových funkcí, k jejichž plnění musí být včas připraveni. Žádné „moudré“ stroje a vědecké rozpracování nejdůležitějších metod velení nedokáží nahradit nedostačující přípravu velitelského sboru a nemění tvůrčím způsobem plnit úkoly velení s využitím soudobých prostředků velení.

Účinné velení ozbrojeným silám v soudobých podmínkách vyžaduje dokonale připravené kádry, které spojují v sobě logiku a dialektiku s hlubokým operačně taktickým myšlením, technickou přípravu s matematickými znalostmi, širokou informovanost o otázkách operačního a jiných druhů zabezpečení s vysokou psychologickou připraveností pro činnost v neobyčejně složitých situacích. Velmi důležité je všechno toto zvládnout nejen teoreticky, ale i v praxi, získat již v míru pevné návyky v řízení vojsk v situaci, maximálně blízké bojové. Požadavky na vysokou úroveň politního a vzdušného výcviku se tedy ve stejné míře týkají i funkcionářů orgánů velení.

Proto jedním z důležitých úkolů dalšího zdokonalování velení je hluboké vědecké zkoumání celého systému přípravy kádřů v komplexu: na vojenských školách a akademiích i v průběhu operační a bojové přípravy. Přitom programy výuky musí v maximální míře odpovídat soudobým zvýšeným požadavkům na velení a v neposledním výsledkům vědy a techniky v této oblasti. V samotné metodice výuky je účelné položit důraz na samostatnost při získávání znalostí, na vštepování tvůrčího myšlení, na praktické procvičení velení přímo na místech velení v polních podmínkách.

Na školách je důležité zapojit posluchače do aktivní vědecké práce nejen ve vojenskovědeckých kolektivech, kdy má někdy podmíněný charakter, ale i v průběhu plnění částí vojenskovědeckých úkolů společně s katedrami.

Z hlediska dalšího rozvoje získaných znalostí přináší velký prospěch organizace periodických shromáždění generálů a důstojníků orgánů velení, organizovaných přímo u štábů, dále i zdokonalování jejich přípravy ve specializovaných kursech.

Růst úlohy velení a splnění úkolů vojsk vyžaduje jeho neustálé zdokonalování. Při řešení tohoto problému je nutné široce využívat soudobých vědeckých metod a prostředků výzkumu, které směřují k hlubokému studiu a zevšeobecnění zkušeností z velení vojskům ve Velké vlastenecké válce a v soudobých lokálních válkách, zkušeností z velitelsko-štabních, vojskových a speciálních cvičení v poválečném období. V tomto směru existují dosud velké rezervy. Úplnější a rychlé využívání zkušeností je jednou z nejdůležitějších podmínek dalšího zdokonalování velení vojskům, zvyšování bojové pohotovosti a bojeschopnosti ozbrojených sil.

Problémy informační práce štábů

*Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálporučíka
I. V. Sviridova, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja
mysl“ číslo 6/1980.*

Informační práce zahrnuje souhrn opatření, která uskutečňují velitelé, politické orgány a štáby všech stupňů při shromažďování, zpracování, uchování a předávání informací vojenského charakteru všemi orgány velení v zájmu účinného řízení vojsk jak v míru, tak i v průběhu bojové činnosti. Podle svého obsahu mohou být informace vojenskovedecké, bojové, vojenskopolitické, vojenskotechnické a vojenskohistorické.

Zvláště důležitý význam při přípravě a vedení boje a operace mají bojové informace, na jejichž úplnosti, včasnosti a věrohodnosti, dále i na kvalitě jejich zpracování a rychlém oběhu závisí účinnost a kvalita procesů velení vojskům (silám).

Formy a metody informační práce v sovětských ozbrojených silách se neustále rozvíjejí a zdokonalují.

Na znalosti bojové situace a dostatečném množství potřebných informací v mnoha směrech závisí zdůvodněnost přijímaných rozhodnutí velitele k vedení operace (boje). Hlavními organizátory informační práce jsou štáby. Ty musí jasně chápat,

že všechny zprávy o situaci přicházejí na štáb pro velitele. Povinností štábu je proto zabezpečit nepřetržitě a včasné informování velitele.

Štáb musí mít neustále a do největších podrobností ujasněnou představu, jaké zprávy o situaci může potřebovat velitel a projevovat velkou iniciativu a vynalézavost při jejich získávání.

Štáb musí organizovat získávání a studium zpráv o situaci tak, aby obdržené zprávy a jejich zhodnocení nejlépe a nejsprávněji odrážely skutečnou situaci. Za toho předpokladu bude mít velitel možnost včas přijmout rozhodnutí, které odpovídá vzniklým podmínkám.

Shromažďování a studium informací o vlastních vojskách, včasné jejich předání náčelníkovi štábu, informování podřízených, nadřízených a sousedních štábů, jakož i hlášení nadřízeným štábům, je povinností náčelníka operačního oddělení. Shromažďování informací o naplněnosti vlastních vojsk — náčelníka organizačního a mobilizačního oddělení, zpráv o nepříteli — náčelníka průzkumu.

Základy vojenské informační činnosti v Sovětské armádě do zahájení Velké vlastenecké války byly položeny. V průběhu cvičení a manévřů byla však tato otázka velmi nedostatečně procvičována, zvláště na stupni divize—sbor, armáda—front. Štáby nedoceňovaly rádiové prostředky a zcela se spoléhaly na linkové spojení. Nedosta-

tečné praktické návyky při organizování informační práce byly zůstávány značným nedostatkem prostředků velení, zvláště rádiových a pohyblivých. To všechno mělo přirozeně negativní vliv na kvalitu velení vojskům v prvním období Velké vlastenecké války, kdy shromažďování a zobecňování zpráv o situaci bylo velmi po-

malé. Zprávy o nepříteli, zejména v prvních dnech války, byly velmi skrovné a plné rozporů. To neumožňovalo včas zjišťovat jeho zámýsl a přijímat správná rozhodnutí. Špatně byla uskutečňována informační činnost mezi součinnostními svazky a útvary. Vznikaly situace, kdy vojska při bojové činnosti na jednom směru neznala, co se děje na druhých směrech. Proto se vzájemně nepodporovala. Zvláště mnoho nedostatků bylo v organizaci vzájemné informační činnosti mezi pozemními vojsky a letectvem. Spojovací důstojníci, vysílání na velitelská stanoviště součinnostních svazků, neměli ve všech případech spojovací prostředky.

Hlavním nedostatkem v této práci bylo neumění jednotlivých štábů využívat rádiové prostředky. Vyskytly se i jednotlivé případy „rádiové bázne“. Někteří velitelé se nestarali o to, aby měli u sebe vždycky rádiové stanice, s jejichž využitím by mohli velet vojskům a hlásit o výsledcích bojové činnosti nadřízenému veliteli a jeho štábu.

V červnu roku 1942 Hlavní stan vrchního velitelství rozhodným způsobem vyžadoval od frontů a armád tyto nedostatky odstranit a co nejvíce používat rádiové prostředky pro velení vojskům. Velitelé a vedoucí pracovníci polních velení dostali osobní rádiové stanice. Odpovědnost za nepetržitost spojení s nadřízenými štáby a za jejich systematickou informovanost o činnosti vlastních vojsk měli osobně náčelníci štábů frontů a armád. V důsledku přijatých opatření se zvýšila u frontů a armád kvalita organizace rádiového spojení a v důsledku toho i účinnost informační práce štábů.

V zájmu uspořádání informační činnosti orgánů velení byla uskutečněna v roce 1942 řada opatření. Zejména u vševojskových štábů byly zavedeny funkce spojovacích důstojníků. Jejich povinností bylo včas a přesně informovat o situaci, doručovat bojové úkoly vojskům a kontrolovat jejich plnění. Jak ukázaly zkušenosti z války, úloha spojovacích důstojníků na operačním stupni se prakticky omezila na předávání písemných rozkazů a nařízení a rovněž na doprovod funkcionářů polních velení při výjezdech k vojskům. Podstatně lépe byli využíváni u štábů divizí, zejména při narušení spojení s vojsky.

Základem informační činnosti v průběhu vedení operací byl princip osobního styku a přímých rozhovorů velitelů a odpovědných pracovníků štábů s podřízenými a součinnostními veliteli a štáby s využitím technických spojovacích prostředků.

V nejdůležitějších momentech boje a na nejdůležitější směry vyjížděli ke svazkům, útvarům i k jednotkám. V zájmu informační činnosti začaly být v široké míře využívány všechny spojovací prostředky v komplexu. To všechno umožňovalo značně zkrátit čas na shromažďování zpráv o situaci a podstatně zvýšit operativnost reagování na její změny.

Podstatnému zkvalitňování stavu informační činnosti u vojsk napomáhalo i neustálé zdokonalování struktury štábů a polních velení frontů a armád, dále i reorganizace metod práce velitelů a štábů.

V podmínkách, kdy Sovětská armáda s konečnou platností získala z rukou nepřítelů strategickou iniciativu a přešla do rozhodného útoku, ještě více vzrostly požadavky na operativnost a kvalitu informační práce štábů.

Bojová činnost byla více dynamická, neustále se zvětšoval tok informací, podstatně se zužoval časový rámec jejich zpracování a analýzy. Jestliže na základě zkušeností z operací, vedených v prvním období války, přicházely zobecněné zprávy o bojové situaci armádám průměrně dvakrát až třikrát za den a veliteli divize každé 3–4 hodiny, pak v průběhu útočných operací druhého a třetího období Velké vlastenecké války vznikla nutnost, aby velitel armády měl zprávy každé 2–4 hodiny a velitel divize 1–2 hodiny i méně. Vzrostly i požadavky na věrohodnost informací.

V souvislosti s tím byla v dokumentech řádů zakotvena zásada, že shromažďování zpráv o situaci osobně řídí velitelé a náčelníci štábů. Práci všech orgánů velení při shromažďování a zobecňování informací slaďovali náčelníci štábů. Povinností náčelníků druhů vojsk a služeb bylo získávat zprávy o bojové situaci na základě dříve stanoveného okruhu otázek a bez připomínek je předávat vševojskovému štábu. Na druhé straně byl štáb povinen včas informovat náčelníky druhů vojsk a služeb o všech změnách v bojové situaci.

Dalšímu zkvalitnění organizace informační práce napomáhalo zavedení speciálních skupin důstojníků v čele s náčelníky směrů do sestavy operačních správ (oddělení) štábů frontů a armád. Tyto skupiny zajišťovaly nepetržité spojení s určenými armádami (svazky) a rovněž se svazky (útvary) ve frontové (armádní) podřízenosti. Směroví důstojníci museli znát situaci svazů, svazků a útvarů, poslední zprávy o situaci, požadavky vojsk, místa rozmístění velitelských a pozorovacích stanovišť atd.

Úloha informační činnosti orgánů velení, její rozsah a obsah v soudobých podmínkách nesmírně vzrostl. Mnohonásobně se zvětšil počet zdrojů informací. Štáb svazku může dnes dostat např. 4—5krát více zpráv o situaci, než v letech Velké vlastenecké války. Vznikly nové druhy informací, např. o radiaci a radioelektronické situaci a další. Ještě více se zvýšil význam věrohodnosti získaných zpráv. Konečně podstatně vzrostly požadavky na včasnost informací, na rychlost jejich přenosu všemi kanály a stupni, na jejich zpracování a předávání. Mnohé zprávy o nepříteli jsou prakticky prospěšné pro realizaci jen tehdy, kdy čas opožďování od momentu jejich získání při vedení boje nepřevyšuje 10—15 minut; celou řadu zpráv je nutné mít v reálném čase.

V současné době vzniklý systém informační práce štábů svědčí o tom, že odpovídá těmto požadavkům. V jeho organizaci ovšem může vznikat nemálo složitých problémů.

Jedním z hlavních problémů je zabezpečit velitele optimálně nezbytnými informacemi v minimálně krátkých lhůtách. Jeho řešení vyžaduje další zdokonalování procesu shromažďování informací, zpracování, doručení zainteresovaným štábům a funkcionářům, stanovení vědecky zdůvodněného rozsahu pro každý stupeň velení, lhůt a periodičnosti získání (předávání) informací, nezbytných pro kvalitní velení vojskům. Všechny tyto úkoly mezi sebou velmi těsně souvisí a musí být řešeny v jediném komplexu opatření. Vědecky zdůvodněný přístup k jejich řešení bude zabezpečen jen v tom případě, kdy současně s hlubokým studiem podmínek soudobých operací budou pokud možno co nejvíce zváženy tendence rozvoje informační práce, které se projeví v průběhu minulé války a poválečných cvičení.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války a praxe operační a bojové přípravy svědčí o tom, že jednou z příčin pomalého oběhu informací je mnohostupňovitost jejich přenosu. K principiálnímu řešení tohoto problému je nutné dále zavádět odpovídající automatizované komplexy shromažďování, zpracování a zobrazování všech zpráv o situaci. Je to hlavní způsob zvýšení operativnosti informační činnosti orgánů velení. Velmi důležité je rovněž zabezpečit dokumentování informací se širokým využíváním prostředků mechanizace.

Kromě toho existuje i celá řada dalších směrů zvyšování operativnosti shromažďování a analýzy zpráv o situaci. Velmi důležité je zejména stanovit vědecky zdůvodněný rozsah, lhůty a periodičnost získávání (předávání) informací. Vždyť je

zřejmé, že velení může být ztíženo nejen při nedostatečných, ale i při přebytech informací. Proto je nutné organizovat informační práci takovým způsobem, aby každý stupeň velení a každý funkcionář včas dostával svým obsahem a kvalitou optimální informace. To znamená, že každý orgán velení musí pracovat jen s informacemi, které souvisí s plněním úkolů daného stupně velení.

Takové uspořádání postupu informací podle příslušnosti, rovněž i podle rozsahu, umožní účelněji rozdělit funkční povinnosti mezi různými stupni velení a mezi specialisty daného stupně. Problém stanovení vědecky zdůvodněného rozsahu, lhůt a periodičnosti získávání (předávání) informací pro každý stupeň velení je velmi obsáhlý, spojený s analýzou velkého množství parametrů a s nezbytností zhodnocení možností již existujících a v současné době pracujících prostředků automatizace procesu shromažďování informací. Proto k jeho řešení je nutné přistupovat tvůrčím způsobem, s uvážením dalšího přechodu k jednotnému automatizovanému systému shromažďování, zpracování, zborazení a předávání informací.

Jedním ze způsobů řešení tohoto problému je rozdělení veškerých informací podle stupně jejich důležitosti. Především je nutné stanovit zejména přesný předěl mezi informacemi, které potřebují velitelé pro přijetí rozhodnutí v kritických a náhle vzniklých situacích, kdy na době přijetí rozhodnutí bude záviset úspěch operace, sražení, boje nebo stav vojsk a mezi informacemi, které nemají podstatný vliv na procesy velení vojskům.

Bojové zkušenosti a praxe ze cvičení svědčí o tom, že vcelku můžeme vyčlenit tyto druhy informací: mimořádné, lhůtní, běžné a informační údaje:

Mezi mimořádné informace je účelné zařadit ty zprávy, na které musí velitelé a štáby okamžitě reagovat. Např. signály k uvedení vojsk nebo zbraní do bojové pohotovosti, zprávy o bezprostřední přípravě nepříteli k napadení, o přípravě a použití nepřátelských jaderných zbraní a jiných prostředků hromadného ničení, o zahájení hromadných úderů letectva, směrnice, rozkazy a nařízení nadřazených stupňů velení atd.

Mezi lhůtní informace patří zprávy, které je nutné předávat v době, přesně stanovené nadřazeným štábem.

Mezi běžné informace patří zprávy o situaci stran, stavu vojsk a jejich činnosti v jakékoliv době.

Mezi informační údaje můžeme zařadit různé operačně taktické údaje, potřebné

ke zpracování výpočtů, pořizování výkazové dokumentace atd.

Informační práce je složitá. Může však být předem přesně stanovena a obsah dokumentů formalizován. Všechno to bezesporu umožní značně zmenšit počet toků informací, odlehčit spojovací kanály, zvýšit operativnost a iniciativnost informační práce.

Dalším, neméně důležitým směrem práce ke zvýšení operativnosti shromažďování informací, je zdůvodněné stanovení charakteru informací pro každý stupeň velení, racionalizace obsahu a rozsahu informačních dokumentů s využitím formalizovaných tiskopisů. Praxe ukazuje, že jen samotné využívání formalizovaných dokumentů urychluje proces přenosu informací 1,5–2krát. Proto hledání způsobů snižování celkového toku informací, rozsahu informačních dokumentů a unifikace jejich obsahu, zvláště pak zavedení formalizovaných tiskopisů, jsou nejdůležitějšími úkoly velitelů a štábů všech stupňů.

Velký význam pro včasný příchod informací má regulování lhůt jejich předkládání. To umožňuje podřízenému stupni včas připravit nezbytné informace a nadřízenému mít celkový obraz situace postupnou cestou. Takové regulování v soudobých podmínkách se musí týkat nejen určitých hlavních dokumentů (lhůtních informací, souhrnných hlášení aj.), neboť princip periodicity příchodu veškerých informací jako takový již neodpovídá hlavnímu požadavku dne — zabezpečení příchodu zpráv o situaci pro velitele v reálném čase.

Shromažďování informací v soudobých podmínkách musí být neustálé a nepřetržitě. Ke správnému řešení tohoto výjimečně důležitého problému je nezbytné nejen uspořádat přenos, rozsah a klasifikaci informací, ale zavést i přísnou centralizaci a řízení informačních procesů. Již v letech Velké vlastenecké války byla vytvářena na mnoha operačních štábech neorganická informační střediska (skupiny). Jejich úkolem bylo:

- vnášet plánovitost do práce polních velení při nepřetržitém shromažďování, analýze a zpracování zpráv o situaci,

- rozpracovávat nejdůležitější informační a výkazové dokumenty a kontrolovat přípravu a odesílání jiné dokumentace, předkládat veliteli, náčelníku štábu a nadřízeným orgánům zobecněné zprávy o nepříteli a vlastních vojskách,

- rozpracovávat a zabezpečovat včasné odesílání hlášení o přijatých rozhodnutích, obdržených směrnicích a nařízeních nadřízenému štábu,

- informovat správy (oddělení) uvnitř štábu, náčelníky druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb, další místa velení, štáby podřízených a součinnostních vojsk a sousedy,

- rozpracovávat tabulky lhůtních hlášení, kontrolovat jejich plnění, kontrolovat přenos informací spojovacími uzly.

Zprávy o situaci přicházely do informačních středisek (skupinám) od směrových důstojníků a důstojníků informačního oddělení (skupiny), vyčleněných na každé správě štábu frontu (armády), na štábech druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb týlu, dále ze štábu podřízených a součinnostních vojsk, sousedů a informačních skupin míst velení svazů.

Pro přesnější činnost informačního střediska (skupiny) se rozpracovával grafikon jejich práce, ve kterém byly uvedeny lhůty předkládání hlášení a souhrnných hlášení od štábů podřízených a součinnostních vojsk, čas předkládání hlášení a souhrnných hlášení nadřízenému štábu, stanovené hodiny pro periodické přijímání informací od správ a služeb a jejich seznamování s celkovou situací, čas vzájemné informace mezi místy velení. Tato zkušenost zasluhuje zvláštní pozornost i v soudobých podmínkách. Přitom je důležité při organizaci informační práce zabezpečit siadlost v činnosti všech oddělení štábu, která vylučuje opakované a zbytečné dotazy štábů. To sniží zatížení spojovacích kanálů a umožní podřízeným štábům pracovat klidněji a rytmicky.

Mnohá polní velení frontů a armád v operacích Velké vlastenecké války široce využívala ke zvýšení operativnosti informační práce principu tranzitního předávání důležitých hlášení. Jde o volitelný přenos hodnotných zpráv o situaci, o takový způsob přenosu informací, kdy v závislosti na jejich obsahu a významu jako by šlo o dva způsoby: postupně, tj. po stupních úrovních velení, a přímo s vyloučením mezilehlých stupňů. Způsob přenosu tranzitních informací musí být přesně regulován, aby „nezavallil“ štáby zbytečnými informacemi.

Velký význam pro urychlení oběhu informací může mít zmenšení rozsahu ruční práce při plnění této činnosti a další zavádění prostředků rychle pracujícího spojení a prostředků mechanizace velení.

Neméně složitým úkolem je i včasné zpracování přicházejících informací, tj. úprava hlášení, zpráv a dokumentů do podoby, vhodné k využití při velení vojskům (silám) i různými technickými prostředky. Zahnuje tyto etapy: přijetí, rozřídění a rozložení informací v určitém pořadí a

místě, jejich přeměnu (systemizaci, porovnání, zevšeobecnění, rozdělení a vydání na dotaz.

V podmínkách zvětšení rozsahu informací, které potřebuje velitel pro přijetí rozhodnutí, roste i potřeba času na jejich zpracování. V soudobých operacích je často nutné přijímat rozhodnutí ve velmi krátkých lhůtách, v některých případech téměř okamžitě. Taková řešení musí být bezpodmínečně zdůvodněná a účelná. Toho není možné dosáhnout bez dostatečně úplných zpráv o situaci.

Velmi příznačným příkladem v tomto směru jsou kalkulace uveřejněné v západním tisku. Tak štáb polní armády je schopen zpracovat ručním způsobem jen 30 % přicházejících informací. Velitel v důsledku nedostatku času přijímá tedy rozhodnutí na základě 30 % zpracované informace. Výsledkem je, že rozkaz se zpracovává s využitím jen 10 % informací, které má k dispozici štáb polní armády. Takový je jeden ze základních rozporů velení vojskům v soudobé operaci.

Hlavní způsob vyřešení je možné vidět v širokém využívání prostředků automatizace a rovněž v mechanizaci práce důstojníků, kteří se zabývají touto prací, tj. ve využívání tzv. organizační techniky pro roztržidění, přeměnu, vyhotovení a vydání informací. Nezbytné je rovněž zkracovat čas, vynaložený na každou etapu studia a analýzy zpráv o situaci, a to zapojením hlavních částí důstojníků štábu a jiných orgánů velení do tohoto procesu.

Jednou z nejdůležitějších, ale pracných a specifických, etap zpracování informací je proces jejich přeměny (systemizace, srovnání a zobecnění). Tento proces má obzvláště tvůrčí charakter. Přitom je nutné umět vyčlenit z velkého množství zpráv hlavní a nezbytné, vyloučit nepodstatné a stanovit, jaké zprávy jsou klamně nebo podezřelé a jaké je nezbytné ještě získat, provéřit a upřesnit.

Specifika procesu přeměny informací tkví v tom, že se bude v podstatě týkat jen takových etap přeměny, jako je syste-

matizace a srovnání, i když může být splněn v celku operativněji s využitím metod a prostředků kybernetiky a automatizace. Pokud se týče zobecnění, je věc podstatně složitější. Některé jednotlivé prvky procesu zobecnění zpráv o situaci mohou být automatizovány. Např. po zjištění uskupení nepřítelů a zavedení zpráv o něm do samočinného počítače podle předem zpracovaných programů řešení informačních úkolů je možné získat zobecněné zprávy o početním složení svazků a útvarů nepřítelů, o jejich vybavení bojovou technikou a výzbrojí.

Analogický úkol může být řešen i ve vztahu k vlastním vojskům. Samočinový počítač umožní rovněž získat zobecněné zprávy o radiační, chemické a hydrometeorologické situaci, o stavu válčičů a zejména o komunikacích, spojovací síti, materiálních zásobách, pásmech zamoření, rozboření, požárů atd.

Používání samočinných počítačů snižuje práci, vynaloženou ve štábech na zpracování propočtů, a vytvoří podmínky pro větší tvůrčí práci důstojníků tím, že je zbaví velmi namáhavé, tzv. technické práce.

Zcela automatizovat veškerý proces zobecnění informací v současné době je ovšem ještě obtížné. Proto na první místo stavíme problémy zlepšování kvality speciální přípravy důstojníků, kteří plní tyto úkoly.

Závěrečnou etapou informační práce je předání informací orgánům velení. Hlavními problémy přitom jsou zkracování doby na předání informací a zvyšování spolehlivosti předání. Jejich řešení ve značné míře závisí na stavu a možnostech spojovacích prostředků, které mají k dispozici orgány velení.

Spolu s tím praxe ukazuje, že tato etapa informační práce ve značné míře bude podléhat automatizaci a mechanizaci, což umožní značně zvýšit relativní schopnost přenosu systému předání informací, zkrátit čas a rozsah ruční práce a zabezpečit, aby adresáti dostali informace v názorné a pro chápání a studium vhodné formě.

Problémy informační práce štábů v operacích a některé způsoby jejich řešení, které obsahuje článek, nezahrnuje celý komplex otázek. Vyžadují hlubokou analýzu. Toto téma je velmi aktuální, rozsáhlé a bohužel ještě nedostatečně prostudované. Proto vzniká skutečná potřeba pokračovat v aktivní práci na dalším zkoumání této nejsložitější, ale velmi důležité oblasti velení vojskům.

různé

K VOJENSKÉ SÍLE A VOJENSKÝM MOŽNOSTEM ČÍNY

Plukovník
PhDr. Vladislav Rybecký, CSC.

Vojenskou sílu Číny determinuje ekonomický, vědecký, sociální, morálně politický a vojenský potenciál, množství a kvalita lidských zdrojů a další faktory. Čína je po Sovětském svazu a Kanadě třetí největší země na světě, její rozloha činí 9 597 520 km², tj. 25 procent rozlohy Asie a ¼ zemské souše. Je nejlidnatějším státem na naší planetě; její počet obyvatel se odhaduje na 1 miliardu. Od roku 1949 se zvýšil počet obyvatel Číny asi o 400 milionů. Vojenské povinnosti podléhá každoročně přes 10 milionů branců. Z tohoto počtu se na základě pečlivého výběru povolává do armády asi 15 procent. Čína má značné surovinové bohatství, zejména zásoby uhlí, železné rudy, barevných kovů a další. Přes svou velkou zaostalost má rozsáhlý ekonomický potenciál, vysokou průmyslovou i zemědělskou výrobu. V celkových ukazatelích a absolutním objemu hlavních průmyslových i zemědělských výrobků (ocel, uhlí, nafta, obilí aj.) patří Čína mezi prvních 10 zemí na světě. Současně je úroveň průmyslové i zemědělské výroby v přepočtu na jednoho obyvatele velmi nízká a Čína je asi na stém místě na světě. Čína vytvořila určitou vědeckou a výrobní základnu v oblasti jaderných a raketových zbraní. Jaderný výzkum je soustředěn v ústavech Čínské akademie věd, Vojenské akademii věd a v univerzitách, zejména v Pekingu, Tientsinu a Chung-Kungu. V Lao-čou je od roku 1962 v provozu závod, který za pomoci difuze může vyrábět uran 235. Tento závod byl v posledních letech značně modernizován. Dále byl dán do provozu chemický závod v Jü-menu, který vyrábí plutonium 239. Závody, které vyrábějí jaderné a raketové zbraně, jsou přednostně vybavovány nejmodernější technikou a intenzivně se budují. Čína od roku 1964 vlastní jaderné a raketové zbraně. V roce 1970 vyslala na oběžnou dráhu první umělou družici Země a v roce 1980 vyzkoušela mezikontinentální balistickou střelu.

Čínská vojenská síla je rozporná, nesourodá, ale nebezpečná protimírová veličina. Je nástrojem hegemonistické politiky pekingského vedení. Při její výstavbě nemůže toto vedení postupovat tak rych-

le, jak by si přálo. V Číně existuje řada objektivních a subjektivních limitujících skutečností, např. hospodářská zaostalost (Čína svým národním důchodem 152 dolarů na 1 obyvatele je na 125. místě na světě), nedostatečně rozvinutá průmyslová základna, značné slabiny v komunikační síti, v geologickém průzkumu, v plánování, sociální problémy (v zemi je přes 20 miliónů nezaměstnaných, asi 100 miliónů lidí trpí podvýživou), národnostní komplikace, velká negramotnost (kolem 400 miliónů), omezenost vědecké základny a školské soustavy a značný nedostatek kvalifikovaných a vědeckých, zejména technických kádrů (Čína má k dispozici asi 300 000—400 000 techniků, z toho 80 000 kvalifikovaných inženýrů a vědeckých pracovníků; potřebovala by jich však kolem 800 000). Pekingskému vedení se nedaří realizovat desetiletý plán hospodářské výstavby na léta 1976—1985, který předpokládal výstavbu 120 nových velkých průmyslových objektů. Militarizace prohlubuje disproporce mezi vojenskými a civilními hospodářskými odvětvími. To ve svých důsledcích stále více deformuje ekonomiku.

Budování vojenské síly Číny je již mnoho let preferováno a probíhá na úkor sociálních potřeb pracujících a vyváženého hospodářského rozvoje země. Cílem společenské výroby není již uspokojování potřeb společnosti, nýbrž mocenské zájmy pekingského vedení, které jsou hlavní hnací silou. Skutečným cílem výroby je rozšiřování vojenskoprůmyslové základny k uskutečňování velmocenské politiky. Na tomto základě se rozvíjí militarismus, který plodí svérázný vojenskoprůmyslový komplex.

Militarismus a vojenskoprůmyslový komplex v Číně se opírá o maloburžoazní nacionalistickou základnu a o režim vojenskobyrokratické diktatury. Vznikl na půdě deformované ekonomiky, kdy dělnická třída byla zbavena možnosti reálně ovlivňovat činnost stranických, státních a společenských orgánů, čímž byla vyloučena z tvorby vnitřní, zahraniční a vojenské politiky. Byl zrozen nacionalistickou, hegemonistickou a antisovětskou politikou a v jistém smyslu navazuje na tradice čínského feudálního militarismu. Čínský militarismus a vojenskoprůmyslový komplex se sblíží s agresivními kruhy imperialismu, s vojenskoprůmyslovými komplexy imperialistických států, s jejichž pomocí chce zvýšit vojenskou sílu Číny. Stal se důležitým a nebezpečným fenoménem nejen v Číně, ale v jisté míře i za jejími hranicemi.

Odhaduje se, že zbrojní výroba tvoří nyní více než 25 procent celkového objemu průmyslové výroby Číny. Produkuje všechny druhy klasických a nejmodernějších zbraní, např. ruční zbraně, kulomety, děla, minomety, tanky, protiletadlové zbraně, bojová vozidla, spojovací techniku, radary, válečné lodě a ponorky, rozličné typy bojových letadel, různé druhy jaderných a raketových zbraní.

Rozsah zbrojní výroby určuje skutečnost, že v jistém rozsahu (zejména kvantitou výroby lehkých ručních zbraní) zajišťuje nejpočetnější armádu na světě a lidové milice, jejichž počet čítá mnoho miliónů. Omezenou část zbrojní výroby Čína vyváží do některých rozvojových zemí, např. do Egypta, Pákistánu a Tanzanie.

Zbrojní výroba však přes svůj značný rozsah není schopna plně zabezpečit rostoucí potřeby čínských ozbrojených sil, zejména v technické dokonalosti, ale ani v kvantitě. Až na určité výjimky je průměrná technická kvalita zbraní a jiného vojenského materiálu na úrovni konce padesátých a počátku šedesátých let. Tím zaostává za vyspělými zeměmi o několik generací. Navíc neustálý rozvoj vojenské techniky urychluje morální stárnutí zbraní. V moderních armádách je běžnou praxí, že nejdůležitější zbraňové systémy jsou nahrazovány prakticky po pěti, sedmi letech. Tyto problémy a mnohé další nemůže čínská zbrojní výroba prozatím v plném rozsahu řešit.

Pekingské vedení k tomu využívá i spolupráce s imperialistickými státy. Západní mocnosti prodávají Číně moderní technologii pro výrobu strojů, zařízení a částečně i zbraní. Poskytují jí vědeckotechnické informace z oblasti jaderné fyziky, elektroniky, výpočetní techniky a z jiných vědeckotechnických úseků. Pomáhají Číně v rozvoji hutnictví železa, elektroniky, ropného průmyslu, v geologickém průzkumu, v těžbě barevných kovů, ve výrobě automobilů i letadel, ve stavbě přístavů, v rozvoji dopravy a spojů a ve využívání kosmického prostoru. Dodávají důležité průmyslové výrobky, např. automobily, kovoobráběcí stroje, elektrická zařízení, zařízení pro důlní průmysl, kontrolní a měřicí přístroje, válcovanou ocel a mnoho dalších výrobků. Důležitý význam mají dodávky automobilů, které pomáhají zvyšovat pohyblivost armády. Tato „civilní“ spolupráce slouží ve svých důsledcích i vojenským účelům, především tím, že pomáhá zkvalitňovat technickou základnu zbrojního průmyslu Číny a zvyšovat i jeho výrobní kapacitu. V západním tisku byla uveřejněna informace, že Peking je ochoten v zájmu realizace programu „čtyř

modernizací“ zadlužit se kapitalistickému světu částkou 100 miliard dolarů.

Na základě vědecké spolupráce mezi USA a ČLR byla podepsána dohoda o výstavbě velké urychlovače na předměstí Pekingu. Tento urychlovač má být dokončen do konce r. 1982. Během návštěvy ministra obrany USA Harolda Browna v Číně v lednu 1980 bylo dohodnuto, že Čína získá přístup k informacím družice Landsat-D, jež má být uvedena na oběžnou dráhu v roce 1981. Na území Číny bude zřízena jedna stanice. Družice Landsat-D bude schopna dodávat na Zemi informace o úrodě, zprávy geologického charakteru, užitečné pro hledání užitkových nerostů, i mnoho dalších vědeckých údajů. Stanice však bude možné používat i pro vojenské účely, a proto byla zařazena do kategorie zařízení a technologie na pomezí mezi civilní a vojenskou oblastí. V pozemním zařízení, které zachycuje zprávy z družice, je zavedena nejvyspělejší technika.

Čína projevuje zájem o moderní vojenskou technologii, o protitankové a protiletadlové rakety, o vrtulníky a letadla, o spojovací radarovou techniku, o zařízení pro protivzdušnou obranu, o zařízení pro dálkové řízení palby a o námořní techniku. Západní prameny uvádějí, že Čína nakoupila v kapitalistických zemích zbraně za 300 milionů dolarů, přičemž další nákupy za 1 miliard dolarů se plánují. Čína koupila v Anglii 100 kusů letadel typu Harrier, ve Francii mobilní střely Milan, protitankové rakety Hot, vrtulníky Alouette 3 a Super Frélon, v Austrálii letecké motory a vrtulníky. V červenci 1980 podepsaly Čína a Francie dohodu o spolupráci při výrobě vrtulníku Dauphin. Během jednání Keng Piaa s ministrem obrany USA Haroldem Brownem koncem května a na počátku června 1980 bylo dosaženo dohody, že Spojené státy budou Číně dodávat moderní techniku, technologii a některé druhy zbraní. Čínští specialisté navázali kontakty s předními firmami amerického vojenskoprůmyslového komplexu, jako jsou např. IBM Westinghouse, General Motors a Honeywell.

Reálnou vojenskou sílu Číny představují ozbrojené síly, tj. regulérní armáda, místní vojsko, pohraniční a bezpečnostní jednotky a lidové milice. V jejich struktuře připadá rozhodující úloha armádě. Její bojové možnosti určuje několik komponentů. Především k nim patří kvantitativní stránka. Čína má nejpočetnější armádu na světě. Na počátku roku 1980 její počet činil asi 4 360 000 vojáků, přičemž její lidské zdroje pro doplňování armády jsou mimořádně veliké. V současné době je povoláváno do armády jen necelých

15 procent těch, kteří podléhají výkonu vojenské základní služby. Čínská armáda z hlediska doplňování byla a zůstává výbĕrovou armádou. Pekingské vedení se po dlouhou dobu snažilo kompenzovat slabiny kvalitativní stránky armády (technické a jiné) kvantitativní stránkou. Tento faktor u čínské vojenské síly hraje stále důležitou úlohu a patří i k základním článkům vojenské strategie Číny.

Bojové možnosti čínské armády v převážné míře určuje velmi početná živá síla: na pozemní síly připadá 3 600 000 vojáků. Čínská armáda má značný nedostatek moderních zbraní a techniky (např. letadel, tanků, děl, prostředků protivzdušné obrany, dopravních, spojovacích a jiných prostředků), má nižší palébnou sílu a omezenou palébnou hodnotu. Všeobecně se soudí, že její výzbroj je v průměru na úrovni druhé poloviny padesátých let. Vojenští odborníci se shodují v tom, že není prozatím dostatečně odborně připravena a materiálně zabezpečena vést rozsáhlé moderní vojenské operace. Tento názor potvrdila i porážka vojenské agrese Číny proti Vietnamské socialistické republice. Velmi slabé je vojenské námořnictvo, které není připraveno k vedení rozsáhlejších vojenských akcí na moři.

Druhý komponent, který určuje sílu a bojové možnosti čínské armády, tvoří její kvalitativní stránka — stupeň vybavení čínské armády nejmodernějšími zbraněmi a technikou, zvláště hodnota jejího jaderného potenciálu. Z konvenční výzbroje je příkládán největší význam technické vybavenosti a množství tanků, bojového letectva, prostředků protitankové a protivzdušné obrany a bojových lodí. Avšak nejdůležitějším prvkem v kvalitativní stránce jsou strategické prostředky, tj. raketové jaderné zbraně.

Strategické síly měly na počátku roku 1980 k dispozici: 40—50 raket CSS (dolet 1000 km), 50—70 raket CSS-2 (dolet 2500 kilometrů), 2 rakety CSS-3 (dolet 7000 kilometrů), 90 letadel Tu-16, tj. celkem 182 až 212 prostředků schopných dopravit jadernou náloží na cíl. Čína má asi 300 jaderných pum a hlavíc. V době od 12. května do 10. června roku 1980 uskutečnila zkoušku s mezikontinentální balistickou střelou z čínské pevniny směrem k Marshallovým ostrovům ve středním Tichomoří. Střela byla označena jako CSS-4 s doletem 10 000 km. Její vyzkoušení znamenalo, že se Číně podařilo překonat základní technické potíže a pokročit v elektronice a výpočetní technice.

Technické parametry rakety CSS-2 umožňují zasáhnout cíl zhruba na celém

území jihovýchodní Asie, v Indii, Japonsku a zčásti v asijské části Sovětského svazu. Raketa CSS-3 umožňuje plánovat úderů na cíle v prostorech severně Melbourne a Vancouveru, v Perském zálivu a v Sovětském svazu. Raketa CSS-4 může zasáhnout jakékoli místo na zeměkouli, tedy i na území Spojených států a západní Evropy. Předpokládá se, že v omezeném množství se do výzbroje armády dostane v polovině osmdesátých let.

Čínská jaderná síla v porovnání s jadernou silou Sovětského svazu a Spojených států je mnohonásobně nižší a je těžko srovnatelná. To dokazuje i smlouva SALT 2, uzavřená mezi SSSR a USA v roce 1979. Jaderná síla Číny má prozatím omezený charakter a může způsobit pouze částečné zničení. Přesto se stala již nyní strategickým faktorem v regionálním měřítku, tj. v Asii, i v měřítku celosvětovém. Pekingské vedení jí může využít k hrozbě, zvláště vůči sousedním státům, které nevlastní jaderné zbraně. Je nezbytné mít ji na zřeteli při analýze hlavních tendencí mezinárodního vývoje, především jeho vojenskopolitických aspektů. Navíc raketová jaderná zbraň zaujímá již 10–15 let klíčové místo v militarizaci a ve vojenské výstavbě Číny. Na její rozvoj připadá přes třicet procent vojenských výdajů.

Pekingské vedení zdokonaluje organizaci armády a vojenskou strategii. Tato strategie není již určována jen tzv. lidovou válkou, ale požadavkem vést soudobou válku. Generální štáb čínské armády uspořádal v červenci 1979 seminář o moderních poznatcích vědy a techniky a o požadavcích vedení moderní války. Zúčastnili se ho vedoucí příslušníci všech složek armády, pracovníci výboru pro vědu a techniku národní obrany, vybraní posluchači různých vojenských škol. Zdokonaluje se i organizace strategických sil, tzv. druhá dělostřelecká správa, tj. velení strategických jaderných sil, které mělo dříve 10 raketových jednotek. Nyní jsou raketové jednotky umístěny na 150 základnách. Zvyšují se i počty těžké bojové techniky u jednotek. Počet tanků u tankových pluků se zvýšil z 30 na 90 a u tankových divizí z 200 na 300. V pozemních silách byly zřízeny tzv. úderné skupiny v boji s tanky. Tyto úderné skupiny mají 3 až 4 tisíce vojáků a bojovou techniku

k boji s tanky (dělostřelectvo a protitankové rakety).

Ve výstavbě svých ozbrojených sil zůstává Čína nejméně o jednu generaci v porovnání se Sovětským svazem a Spojenými státy. Četné nedostatky čínské armády, např. malou pohyblivost vojsk, technickou zaostalost letectva, tankových vojsk, slabiny v systému spojení a velení, v plánování, v organizaci armády, v morálně politickém stavu vojsk a další, ukázala agrese Číny proti Vietnamské socialistické republice. Přesto Čína disponuje značnou vojenskou silou, největší v Asii (mimo SSSR). Její ozbrojené síly mají bojové prostředky k vedení konvenční a v určitém rozsahu i jaderné války. Může vést tzv. vleklou válku, která má postupně vyčerpávat protivníka. Z těchto skutečností vyplývá, že čínská vojenská síla představuje nebezpečný vojenskopolitický fenomén.

Pekingské vedení rozmístilo více než polovinu své armády, velkou část vojenského letectva, většinu jaderných prostředků a velký počet jednotek lidové milice podél sovětsko-čínské a mongolsko-čínské hranice (dohromady měří přes 12 000 km). Pálmilionovou armádu dislokovalo podél vietnamsko-čínské hranice (měří 1600 km). Část jednotek čínské armády se nachází též na laosko-čínské hranici.

Vojenskopolitické a vojenské možnosti Číny v Asii a ve světě limituje fakt, že dosud nemá k dispozici vlastní mezinárodní vojenskopolitický systém, do něhož by byly začleněny další státy. To se snaží pekingské vedení eliminovat orientací na spolupráci s imperialistickými státy a úsilím získat politické a mocenské pozice v zemích třetího světa.

To, že pekingské vedení zvyšuje vojenskou sílu Číny, že působí proti zmírňování napětí a ve prospěch závodů ve zbrojení, agrese a války, vyhovuje strategii imperialismu. Rovněž mu vyhovuje, že Čína je válečným ohniskem proti Sovětskému svazu, Mongolské lidové republice, VSR, Laosu a Kambodži.

Pekingské vedení rozsáhlou výstavbou vojenské síly sleduje cíl urychlit proces přeměny Číny ve významnou vojenskou a politickou mocnost světa. Tohoto cíle chce dosáhnout do konce století prostřednictvím programu čtyř modernizací a spolupráci s imperialistickými mocnostmi.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Олдржих Бегоуек, кандидат философских наук, доцент	
Военно-политические аспекты XXVI съезда КПСС	3
Автор, исходя из некоторых итогов XXVI съезда КПСС, разбирает характеристику усилия современного антикоммунизма и обострение международного напряжения, а также экономическую проблематику, как основу обороноспособности социализма.	
Подполковник Ладислав Неезхлеба	
Партийно-политическая работа в обеспечении и реализации задач боевой и мобилизационной готовности местных военкоматов	8
Автор на основе приобретенного опыта из мобилизационных учений, разбирает проблематику партийно-политического обеспечения и предлагает возможную форму отдельных документов для партийно-политической работы.	
Полковник Алоис Колинек	
Роль командиров и коллективов подразделений в укреплении сознательной военной дисциплины	13
Автор рассматривает актуальные вопросы воспитания к сознательной дисциплине и коллективности, а также на важнейшую роль и место командиров в этом отношении.	
ВОЕННОЕ ИСКУССТВО	
Полковник Ян Штефка, кандидат военных наук	
Наступление дивизии с применением ядерного оружия	17
Автор статьи разбирает вопросы касающиеся боя со средствами ядерного нападения противника и из этого вытекающие обязанности командира дивизии и его штаба, далее он рассматривает вопросы восстановления боеспособности войск после нападения противника ОМП, а также отражения контратаки (контрудара) вторых ешелонов (запасов) противника.	
Майор Франтишек Валах	
Оперативные учения	22
Автор, исходя из некоторого опыта в области проведения оперативных учений, разбирает отдельные вопросы методологической последовательности этой формы подготовки командующих, командиров и штабов. Он обращает внимание на целый комплекс мероприятий, которые обеспечивают условия качественной подготовки штабов, войск и тыловых органов и учреждений.	
Полковник Франтишек Скопец	
К оценке боеспособности соединений после нападения ядерным оружием противника	31
Автор статьи на основе приобретенного опыта из различных учений разбирает методику работы и обязанности руководства учением, посреднического аппарата в раз- зыгрище обстановки (вводных), потерь в личном составе и боевой технике и способах оценки боеспособности подразделений, частей и соединений после нападения ядерным оружием противника. Указанная методика предназначена для всех генералов и офицеров наземного войска, авиации и ПВО страны, которые принимают участие в учениях в должности посредников или руководства учением.	

Подполковник Йиржи Дивиш

Пункт управления начальника разведки фронта 36

Автор статьи разбирает организацию и роль пункта управления, обращая особое внимание на организацию отдельных центров управления и содержание их работы, а также на организацию узла связи.

Полковник Яромир Ланк, кандидат военных наук, доцент

Повышение живучести боевых порядков ракетных войск и артиллерии . . . 39

Автор разбирает повышение живучести боевых порядков ракетных войск и артиллерии, обращая особое внимание на инженерное оборудование, повышение защитных свойств местности и боевой техники, рассредоточение подразделений частей РВА, их маскировку, а также защиту от оружия массового поражения противника.

Майор Ярослав Дочкал, кандидат военных наук
полковник Франтишек Филип

К анализу управления боевой подготовки авиации для создания банки данных 47

Авторы разбирают новый способ и качественное содержание в создании автоматизированных систем управления и руководства, т. е. подготовку данных для банки дат к методике анализа руководства боевой подготовкой личного состава авиации.

Генерал-майор Ян Франко

Влияние погоды на организацию защиты войск от химического оружия противника 55

Автор разбирает отдельные элементы, которые влияют на возможное воздействие химического нападения и на организацию защиты. Он рассматривает следующие элементы: степень вертикальной устойчивости воздуха, направление и скорость ветра, температуру воздуха и почвы, дождь и ливень, а также относительную влажность воздуха. Кроме этого он рассматривает три группы условий погоды, которые влияют на оценку воздействия химического оружия.

Генерал-майор Богумил Индра

Особенности медицинского обеспечения в ходе ведения совместных операций 65

Автор, исходя из характеристических черт возможной войны, разбирает особенности медицинского обеспечения в ходе ведения совместных действий войск. Он обращает особое внимание на вопросы и мероприятия взаимодействия между медицинскими службами отдельных армий, на выделение сил и средств медицинского обеспечения, а также на снабжение медицинским материалом.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Современные требования на управление войсками 70
Проблемы информационной работы штабов 78

ИНФОРМАЦИИ

Полковник Владислав Рыбецки, кандидат военных наук

К военной силе и к военным возможностям Китая 83

Автор статьи рассматривает экономический и научный потенциал Китая и, исходя из указанного, делает заключение о его военной силе. Автор далее занимается разбором производства оружия и сотрудничеством с империалистическими государствами в области военной подготовки страны.